

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**ORTAOKUL 2, 3 VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE
ÖĞRETMENİNİ ALGILAYIŞININ METAFORLAR
ARACILIĞIYLA BELİRLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem GEDİKLİ

**TRABZON
Temmuz, 2014**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**ORTAOKUL 2, 3 VE 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE
ÖĞRETMENİNİ ALGILAYIŞININ METAFORLAR ARACILIĞIYLA
BELİRLENMESİ**

Özlem GEDİKLİ

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

Tezin Danışmanı

Doç. Dr. Suat UNGAN

TRABZON

Temmuz, 2014

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. .../ ... / 2014

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Suat UNGAN

Üye : Doç. Dr. Bilal KIRIMLI

Üye : Doç. Dr. Tolga ERDOĞAN

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Nevzat YİĞİT

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Özlem GEDİKLİ

04 / 07 / 2014

ÖN SÖZ

Bu çalışmam süresince bilgi ve tecrübesiyle çalışmama ışık tutmasının yanında anlayışlı yaklaşımı ile bana destek olan tez danışmanım Sayın Hocam Doç. Dr. Suat UNGAN'a,

Çalışmam esnasında benden desteğini esirgemeyen okulumuz Araştırma Görevlisi Sayın Bircan EYÜP'e,

Tezimin hazırlanması sırasında beni cesaretlendiren ve manevi destek sağlayan değerli arkadaşlarım Ahmed PAK, Nesrin MUTLU, Esra YILMAZ, Merve MERAL, Fatmanur GEDİKLİ, Eda ÇEVİK, Esra BİRİNCİ ve Fatma ARIKAN'a,

Araştırma kapsamında yapılan "Türkçe öğretmeni gibidir. Çünkü" ibarelerinin yer aldığı metafor çalışma kağıtlarını dolduran bütün öğrencilere ve onların Türkçe öğretmenlerine,

Hayatım boyunca olduğu gibi tez sürecinde de maddi manevi destekleriyle yanımda olan sevgili annem Ayfer GEDİKLİ ile babam Yaşar GEDİKLİ'ye, abim Mehmet Alp BAYRAM'a, kardeşlerim Yavuz ve Kadem'e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışmayı, hayattaki en büyük destekçime, ablam Gülsen BAYRAM'a, ithaf etmekten onur duyarım.

Özlem GEDİKLİ

ÖZET

Ortaokul 2, 3 ve 4. Sınıf Öğrencilerinin “Türkçe Öğretmeni”ni Algılayışının “Metaforlar” Aracılığıyla Belirlenmesi

Dil, sadece insanlar arasında iletişimi sağlamakla kalmaz o dili konuşan insanları o toplumun kültürünün ve tarihinin de taşıyıcıları yapar. Bu yüzden dil, bir toplumun yapı taşlarından biri olarak görülmekte ve özellikle son yıllarda birçok araştırmaya konu olmaktadır. Bu araştırmayla ülkemizde dil öğreticisi konumunda olan Türkçe öğretmenlerinin öğrenciler nezdinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Söylenilmek istenen daha az sözcükle daha etkili ve kalıcı bir şekilde söylemeye yarayan metafor, Lakoff ve Johnson (2010: 27) tarafından "Bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmek" olarak da tanımlanmaktadır. Metaforlar, son yıllarda diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da birçok araştırmaya hizmet etmektedir.

Bu araştırma kapsamında ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin (N=225) "Türkçe öğretmeni" kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar (zihinsel imgeler) incelenmiştir. Bu amaç için katılımcılar tarafından "Türkçe öğretmeni gibidir. Çünkü" ibaresi tamamlanmıştır. Veriler, nitel (içerik analizi) ve nicel (ki-kare) veri çözümleme teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe öğretmeni kavramına ilişkin toplam 420 adet geçerli metafor ürettiği belirlenmiştir. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından 22 farklı kavramsal tema altında toplanmıştır. Kavramsal temalar öğrencilerin eğitim aldıkları okul türleri (özel okul-devlet okulu) ve sınıf düzeyi bakımından önemli oranda farklılık göstermiştir. Üretilen metaforlar ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe öğretmeni kavramına bakış açısını ortaya koyan bir araç oluşturmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe öğretmeni, metafor, ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri, sınıf düzeyine ve okul türüne dayalı farklılıklar.

ABSTRACT

Determination of 6th, 7th and 8th Grade Students' Turkish Teacher Perceptions Via "Metaphors"

Language is not only provide people with communication but also makes them transporter of the culture and history of the society. Therefore, language is seen as one of the fundamentals of a society and it has been used as theme in many researches in recent years. This research aims Turkish teachers who are the language instructors to be assessed by students.

Metaphor , which is used to tell what is intended to tell in fewer words more effectively and permanently, is defined as to understand and experience an entity according to another entity by Lakoff and Johnson (2010: 27). In recent years, metaphors are used in educational researches like in other scientific areas.

This study investigated the metaphorical images that 6th, 7th and 8th grade students (N=225) have on the concept of a Turkish teacher. Participants completed the phrase of "A Turkish teacher is like because" to indicate their conceptualizations of a Turkish teacher. Data was analyzed both qualitatively (i.e., content analysis) and quantitatively (i.e., chi-square). According to the results, totally 420 valid metaphorical images related to the concept of Turkish teacher were identified and they are collected under 22 different conceptual themes by the 6th, 7th and 8th grade students. Significant differences are determined in the 22 conceptual themes. These conceptual themes differed in terms of the school types (private school, public school) they are educated and their grade levels. Metaphors can be used as a powerful research tool to understand the students' perceptions of the concept of Turkish teacher.

Keywords: Turkish teacher, metaphor, 6th, 7th and 8th grade students , differences between the grade levels and school types.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1. 1. Araştırmanın Amacı	2
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	3
1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1. 4. Araştırmanın Varsayımları	4
1. 5. Tanımlar.....	4
2. LİTERATÜR TARAMASI	5
2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	5
2. 1. 1. Dilin önemi	5
2. 1. 2. Ana dili öğretimi	6
2. 1. 3. Dil ve Düşünce	8
2. 2. Metaforun tanımı ve özellikleri	9
2. 2. 1. Yönelim Metaforları	14
2. 2. 1. 1. Metafor ve Kültürel Tutarlılık.....	17
2. 2. 2. Ontolojik Metaforlar	17
2. 2. 2.1. Kişileştirme	20
2. 2.2.2. Metonimi	21
2. 2. 3. Yapı Metaforları	23
3. YÖNTEM	25
3. 1. Araştırma Modeli	25
3. 2. Araştırma Grubu	25
3. 3. Verilerin Toplanması	26
3. 3. 1. Veri Toplama Araçları	26
3. 3. 2. Veri Toplama süreci	26

3. 4. Verilerin Analizi	26
4. BULGULAR	28
4. 1. Kavramsal metafor temaları	29
4. 1. 1. Adalet Olarak	30
4. 1. 2. Aşırı Hassas Olarak	32
4. 1. 3. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak	33
4. 1. 4. Bilinmeyenli-Değişken Olarak	44
4. 1. 5. Değer Olarak	46
4. 1. 6. Düzeltmesi Gereken Bir Varlık Olarak	49
4. 1. 7. Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak	50
4. 1. 8. Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak	51
4. 1. 9. Huzur Veren Olarak	55
4. 1. 10. İyi Bir Konuşmacı Olarak	56
4. 1. 11. Kelimelere Hâkim Olarak	57
4. 1. 12. Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak	59
4. 1. 13. Korkutucu Olarak	60
4. 1. 14. Öncü-Lider-Örnek Kişi Olarak	61
4. 1. 15. Pratik Olarak	63
4. 1. 16. Sabırlı Olarak	65
4. 1. 17. Tamamlanan Olarak	66
4. 1. 18. Türkçemize-Anadilimize Hâkim / Dil öğreticisi Olarak	67
4. 1. 19. Uyku getiren- Sıkıcı olarak	69
4. 1. 20. Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak	71
4. 1. 21. Yazım Bilgisine Hâkim Olarak	73
4. 1. 22. Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak.....	75
5. TARTIŞMA	78
5. 1. Tema sonuçlarının analizi ve Türkçe öğretmenlerine bakış açısı	78
6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	81
6. 1. Sonuçlar	81
6. 2. Öneriler	82
6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	82
6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	82
7. KAYNAKLAR	83

8. EKLER	86
9. ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ	87

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Adalet Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında)	31
2.	Adalet Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	31
3.	Aşırı Hassas Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	32
4.	Aşırı Hassas Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	33
5.	Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	37
6.	Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	41
7.	Bilinmeyenli-Değişken Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında).....	45
8.	Bilinmeyenli-Değişken Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	46
9.	Değer Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	47
10.	Değer Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	48
11.	Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	49
12.	Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	49
13.	Eğlendirici - Neşe Kaynağı Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında).....	50
14.	Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	51
15.	Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)	53
16.	Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	54
17.	Huzur Veren Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	55
18.	Huzur Veren Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	56

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
19.	İyi Bir Konuşmacı Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	56
20.	İyi Bir Konuşmacı Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	57
21.	Kelimelere Hakim Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	58
22.	Kelimelere Hakim Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	58
23.	Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	59
24.	Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	59
25.	Korkutucu Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	60
26.	Korkutucu Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	61
27.	Öncü-Lider Örnek Kişi Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	62
28.	Öncü-Lider Örnek Kişi Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	63
29.	Pratik Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	64
30.	Pratik Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	64
31.	Sabırlı Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	65
32.	Sabırlı Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	65
33.	Tamamlanan Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	66
34.	Tamamlanan Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	67
35.	Türkçemize-Anadilimize Hakim/Dil Öğreticisi Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	68
36.	Türkçemize-Anadilimize Hakim/Dil Öğreticisi Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	69
37.	Uyku Getiren-Sıkıcı Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	70
38.	Uyku Getiren-Sıkıcı Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	71

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
39.	Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	72
40.	Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	73
41.	Yazım Bilgisine Hakim Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	74
42.	Yazım Bilgisine Hakim Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda).....	74
43.	Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	76
44.	Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında).....	77

KISALTMALAR LİSTESİ

- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
TDK : Türk Dil Kurumu
DO : Devlet Okulu
ÖO : Özel Okul
DOMS : Devlet Okulu Metafor Sayısı
ÖOMS : Özel Okul Metafor Sayısı
TMS2 : 2. Sınıf Toplam Metafor Sayısı
TMS3 : 3. Sınıf Toplam Metafor Sayısı
TMS4 : 4. Sınıf Toplam Metafor Sayısı
GTMS : Genel Metafor Sayısı
A : Devlet Okulu Öğretmenlerinden Biri
B : Devlet Okulu Öğretmenlerinden Biri
C : Devlet Okulu Öğretmenlerinden Biri
D : Devlet Okulu Öğretmenlerinden Biri
E : Devlet Okulu Öğretmenlerinden Biri
F : Özel Okul Öğretmenlerinden Biri
G : Özel Okul Öğretmenlerinden Biri
H : Özel Okul Öğretmenlerinden Biri
İ : Özel Okul Öğretmenlerinden Biri
K : Özel Okul Öğretmenlerinden Biri
A-II-17 : A kodlu öğretmenin 17 kodlu 2. (6) sınıf öğrencisi
K-III-8 : K kodlu öğretmenin 8 kodlu 3. (7) sınıf öğrencisi
E-IV-5 : E kodlu öğretmenin 5 kodlu 4. (8) sınıf öğrencisi

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın amacına, gerekçesi ve önemine, sınırlılıklarına, varsayımlarına ve araştırma için söz konusu olan kavramların tanımına yer verilmektedir.

Dil insanlar arasındaki iletişimin, anlaşmanın, kaynaşmanın ve birliktelik duygusunun oluşmasında en etkin rolü oynar. Bir topluluğu insan yığını olmaktan çıkarıp o ulusun kültürünün, kimliğinin ve benliğinin oluşmasını sağlayan unsur o milletin ana dilidir. Ana dilinin bir millet için taşıdığı hayatîlik özelliği, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğiyle birlikte ülkelerin özel çalışma sahaları haline gelmeye başlamıştır.

Dil öğretiminin temel hedefi öğrencilerin, dilin farklı bağlamlarda aldığı görünümleri, kavramları, dil aracılığıyla kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilmeleri, değişik bilgi kaynaklarına ulaşarak duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmeleridir. Diğer öğrenme etkinliklerinde olduğu gibi Türkçe dersinde de öğrenciyi etkin hâle getirmek, öğretim sürecinde öğretmeni rehber kılmak, çağdaş eğitimin geldiği önemli bir nokta olarak görülmektedir. Öğretmen, süreç içerisinde öğrencileri deneyerek öğrenmeye, muhakeme gücünü geliştirmeye ve iş birliğine özendirmeli; öğrencinin birikim, düzey ve ilgilerini dikkate alan, öğrenme etkinliklerine isteyerek katıldığı bir ortam sağlamalıdır (MEB, 2009).

Sever'in (2011), ilköğretim süreciyle başlayan okul türü öğrenmede bütün derslerin başarısını etkileyen bir süreç olarak değerlendirdiği ana dili öğretimi dâhilinde yapılan çalışmalarda öğretim programı kadar ana dili öğreten uzman kişilerin yani Türkçe öğretmenlerinin eğitime ve gelişimine de önem verilmelidir. Bu durum yetiştirilen ve hâlihazırda mesleğini icra eden Türkçe öğretmenlerinin dil öğreticisi olarak yeterli donanımlara ve özelliklere sahip olup olmadıklarını, özellikle öğrenciler açısından "nasıl algılandıkları" sorusunu gündeme getirmektedir. Bu bağlamda ana dili olarak Türkçe öğretimi hem "Türkçe bilim alanı" hem de "eğitim bilim alanı" olarak incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin algılanılışlarının da bu iki başlık doğrultusunda incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Herhangi bir kavramın, başka bir kavramın özelliklerine göre anlamlandırılması şeklinde tanımlayabileceğimiz metafor, özellikle son yıllarda bir kavramın bireyler nezdinde algılanışını en etkin bir şekilde ortaya koymaya yarayan araçlardan biri olarak görülmüş ve çeşitli araştırmalarda (Akkaya, 2011; Aydın ve Pehlivan, 2010; Balcı, 1999; Coşkun, 2010; Çelikten, 2006; Çoklar ve Bağcı, 2009; Eraslan Çapan, 2010; Erdem, 2006; Erdemir, 1997; Doğan ve Güngören, 2010; Girmen, 2007; Güven ve Akhan, 2011; İnam, 2008; Kinsız, 2011; Sarı, 2010; Yıldırım, Ünal ve Çelik, 2010) kullanılmıştır.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin "Türkçe Öğretmeni"ne yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. "Türkçe öğretmeni", ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri tarafından hangi metaforlar aracılığıyla algılanmaktadır?
2. Ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe öğretmenine yönelik oluşturdukları metaforlar hangi temalar altında toplanmaktadır?
3. Ortaya çıkan Türkçe öğretmeni algısı MEB'in amaçlarına uygun nitelikler göstermekte midir?

Alt Problemler

Ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin "Türkçe Öğretmeni"ne yönelik oluşturduğu metaforlarda:

1. Okul (Özel Okul- Devlet Okulu),
2. Sınıf seviyesi (2-3-4)

değişkenleri etkili midir?

İstanbul ilinde yapılan bu araştırma devlet okulu ve özel okulda öğrenim gören ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin "Türkçe öğretmeni" kavramına ait zihinsel imgelerini diğer bir deyişle metaforlarını belirleyerek mevcut Türkçe öğretmenlerini Millî Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği hedefler doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç için katılımcılardan "*Türkçe öğretmeni gibidir. Çünkü*" şeklindeki ifadeyi tamamlamaları istenmiş ve toplanan veriler 22 tema altında toplanmıştır: *Adalet Olarak, Adaleti Sağlayamayan Olarak, Aşırı Hassas Olarak, Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak, Bilinmeyenli-Değişken Olarak, Değer Olarak, Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak, Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak, İyi Bir Konuşmacı Olarak, Kelimelere Hâkim Olarak, Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak, Korkutucu Olarak, Öncü-Lider-Örnek Kişi Olarak, Pratik Olarak, Tamamlanan Olarak, Türkçeyi Seven-Sevdiren Olarak, Türkçemize-Ana dilimize Hâkim / Dil öğreticisi Olarak, Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak, Yazım Bilgisine Hâkim Olarak, Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak, Uyku getiren- Sıkıcı olarak, Sabırlı Olarak, Huzur Veren Olarak, Gelişen Bir Varlık Olarak.* Bu temaların oluşturulmasında *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'da (2009: 12) yer alan, Türk Millî Eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerinde Türkçe öğretiminin amaçları göz önünde bulundurulmuştur:*

1. Dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerini geliştirmek,
2. Türkçeyi sevmelerini, doğru, güzel ve etkili kullanmalarını sağlamak,
3. Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerini geliştirmek,
4. Metinler arası okuma becerilerini geliştirerek söz varlığını zenginleştirmek,
5. Bilimsel, yapıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma, problem çözme ve girişimcilik gibi temel becerilerini geliştirmek,
6. Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihninde yapılandırma becerilerini geliştirmek,
7. Bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek,
8. Bilgi teknolojilerini kullanarak okuma, metinler arası anlam kurma ve öğrenme becerilerini geliştirmek,
9. Kitle iletişim araçlarıyla aktarılanları sorgulamalarını sağlamak,
10. Kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmelerini sağlamak,
11. Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,
12. Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak,
13. Okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamaktır.

1.2. Araştırmanın Gereçesi ve Önemi

Türkçe ve edebiyat öğretmenleri romanlarda, hikâyelerde, filmlerde ve dizilerde, öğrenciler için hep farklı ve özel bir yere sahip olarak gösterilmektedir. Bu durum benzer bir şekilde diğer ülkelerin edebiyatında ve filmlerinde de işlenmektedir. Bütün dünyada toplum tarafından öğrenciyi olumlu yönde en çok ve en kolay etkileyen öğretmen olma rolü biçilen ana dili öğreticileri ülkemizde öğretim hayatımızın ortaokul basamağında "Türkçe öğretmeni" olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ana dili öğreticilerinin çağdaş eğitimde büyük bir öneme sahip olduğu gerçeğinden yola çıkarak günümüzde öğrenim gören ortaokul öğrencilerinin "Türkçe öğretmeni" kavramına yönelik zihinsel algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi mevcut Türkçe öğretmenlerini, eğitim sistemimizi ve Türkçe Eğitim Programını değerlendirmemiz için önemli bir kaynak teşkil edecektir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

1. Yöntemsel açıdan 2011, 2012 ve 2013 yıllarında İstanbul'un farklı ilçelerinde bulunan beş devlet okulu ve beş özel okulda çalışan Türkçe öğretmenlerinin öğrencileri;

2. Kavramsal açıdan ise 420 katılımcıdan yalnızca 223 tanesinin metafor üretebilmiş olması;

3. Öğrencilerin ürettikleri metaforları var olan Türkçe öğretmenlerinin kişiliklerinin etkilemesi.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada; ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin Türkçe öğretmeni kavramına yönelik zihinsel algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesiyle ilgili saptamaların doğru olduğu varsayılmıştır.

1.5. Tanımlar

Ana dili, Türk Dil Kurumu'na (2009) göre çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil olarak tanımlanmaktadır.

Metafor kelimesi etimolojik açıdan incelendiğinde, Grekçe kökenli bir kelime olduğunu ve “metaphora”dan geldiği görülmektedir. Bu kavram, “öte” anlamındaki “meta” ile “taşımak, yüklenmek” anlamındaki “pherein” kelimelerinin birleşmesiyle “bir yerden başka bir yere götürmek” anlamını kazanmıştır (Demir, 2010). Bunun yanında metaforu, birçok Türkçe sözlüğün (TDK, 2009; Ayverdi, 2008; Doğan, 2008) istiare ya da ödünçleme olarak karşılmasına rağmen metaforun bundan daha fazlasını karşıladığını söylemek gerekmektedir. Metafor anlaşılması zor bir kavramı başka bir kavram aracılığıyla anlamlandırmak ve tecrübe etmek olarak tanımlanabilir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

2. 1. 1. Dilin Önemi

Dil, insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2009). Aksan (1998)'a göre ise bir toplumda düşünce, duygu ve isteklerin ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizge olarak tanımlanan dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlamanın yanında farklı görevler de üstlenmektedir. "İnsanoğlunun dili, yalnız onun konuşabilmesi, düşündüğünü başkasına iletebilmesi demek değildir. Dil dediğimiz düzen insanın gözüdür, beynidir; düşüncesi, ruhudur." (Aksan, 2005: 13). Binyazar(1983: 61)'ın sözleri de Aksan'ı destekleyici niteliktedir: "Kişiliği oluşturan etkenlerin başında anadil gelir. Ana dili hem düşünce evrenimizi hem de duygu evrenimizi oluşturur."

Dil, düşüncenin sembolleştirilmesi anlamına geldiği ve semboller de kültürün temel bileşenleri olduğu için, uygarlık olarak adlandırdığımız şeyin vazgeçilmezi olarak da gösterilmektedir. (Kılıç Ekici, 2012). Bir toplumun ana dili, o topluma dâhil olan bireylerin duygu ve düşünce evrenini de oluşturan bir araç olma özelliği sayesinde, bir toplumu gelişigüzel insan yığını olmaktan çıkarır ve ulus haline getirir (Kavcar ve Kantemir, 1986). Dil, insanlar arasındaki iletişimin, anlaşmanın, yardımlaşmanın ve paylaşmanın ana unsurudur. Toplumu meydana getiren insanların birlikte yaşama duygusunu, isteğini oluşturan temel unsur, ortak bir dildir (Yalçın, 2002).

Yaşantılar, dil aracılığıyla toplumsallaşır. Başka bir deyişle dil, toplum bilincinin oluşmasının yapı taşıdır. Çünkü ortak dil sayesinde aynı ulustan, milletten olan insanların paylaşımları, yaşanmışlıkları artar. Yaşanmışlıkların artması, ortak dilin de zenginleşmesini, gelişmesini sağlar. Böylece insanlar ortak dil kullanımı sayesinde mensubu oldukları milletin ortak kültürünün oluşmasına ve var olan kültürün değer kazanmasına büyük ölçüde katkı sağlar. Sever (2004) de insanların dili yetkinleştikçe bilgi ve kültür evreni de gelişme gösterir sözleriyle bu düşüncüyü destekler.

İnsan, doğduğu andan itibaren çevresi aracılığıyla öğrenmeye başladığı anadil sayesinde; çevresini, içinde yaşadığı toplumu ve o toplumun birikimlerini, kültür öğelerini, değer yargılarını anlamlandırır ve değerlendirir. Çünkü dil, ait olduğu toplumun özelliklerini en belirgin şekilde ortaya koyan öğedir.

Sever (2004: 5), dilin birey ve toplum yaşamındaki yerini şu şekilde özetler:

1. Dil, anlamayı ve anlatmayı sağlayan bir araçtır. Başka bir deyişle iletişim aracıdır.
2. Dil, düşünme aracıdır. Düşüncenin yaratıcısıdır.
3. Dil, ulusu meydana getiren en temel öğedir. Aynı dili konuşan insanlar arasındaki duygu, düşünce birlikteliği, ulus bilincinin de oluşmasını sağlar, bu bilinci pekiştirir.
4. Dil, ulusun ve uygarlığın bütün kültür birikimini aktaran en etkili araçtır.

Dilin her dönemde ait olduğu toplumun düşünce aracı olduğu ve milletin var oluşunun ana kaynağını oluşturduğunu belirten Konfüçyüs, "Sizden bir ülkeyi yönetmeniz istenseydi yapacağınız ilk iş ne olurdu?" sorusuna, "İşe önce dili düzeltmekle başladım." cevabını vermiştir. Bunun sebebini de şu sözlerle açıklamıştır: "Çünkü dil bozulursa sözcükler, düşünceleri anlatamaz. Düşünceler iyi anlatılmazsa yapılması gereken işler doğru yapılamaz. Görevler gereği gibi yapılmazsa töre ve düzen bozulur. Töre ve düzen bozulursa, adalet yoldan sapar. Adalet, yoldan saparsa şaşkınlık içine düşen halk ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. Bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir."

Dil; doğru düşünmenin, kültüre ve töreye uygun hareket edebilmenin, düzenli ve adaletli bir yaşamın olmazsa olmazıdır. Toplum bilincinin, millî hissiyatın oluşmasında dilin önemini bilincinde olan Büyük Önder Atatürk, 1930 yılına ait bir konuşmasında Türk milleti ve Türk dili hakkındaki düşüncelerini şu sözlerle dile getirmektedir (URL-1):

"Millî duygu ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması millî duygunun gelişmesinde başlıca etkidir. Türk dili, dillerin en zenginlerindedir, yeter ki bu dil bilinçle işlensin. Ülkesini, yüksek bağımsızlığını korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır."

Ait olduğu toplumun özelliklerini en iyi şekilde yansıtan dilin başka dillerden bağımsız olması, bireylerde dil bilincinin gelişmesi ve toplumunun dile bakış açısının ortak yönde var olmasıyla mümkündür. Bu bilincin bireylere aşılmasında en etkin rolü, eğitim sisteminde yer alan *ana dili öğretimi* oynar.

2. 1. 2. Ana dili Öğretimi

İnsan, havanın varlığını keşfetmeden önce onu teneffüs etmiştir. Özelliklerini, yapısını, vücut için önemini bilmeden havanın uzun zamandan beri var olduğunu bilincinde olmuştur. Tıpkı, insanların dil organizmasının karmaşıklığını ve derinliğini, dilin manevî yaşamları için önemini kavramadan ve bilmeden uzun zaman önce ana dillerinin zenginliğinden yararlanmış olmaları gibi. (Ouchinski, 1861; çev:Ali Ak). Anadillerdeki bu zenginliklerin insan hayatına katkıları, zamanla insanlarda ana dili bilincini ortaya çıkarmıştır.

Toplumların kültürel değerlerinin artması ve milletlerin var olma kaygılarının oluşması sonucunda ana dili öğretimi önem kazanmaya başlamıştır. 20. yüzyılın son

çeyreğinde *dil öğretimine* verilen önem, yaşadığımız yüzyılda hızla artmaya devam etmektedir. Ulaşım ve iletişim teknolojisindeki büyük gelişmeler, dünya yuvarlağını gün geçtikçe küçültmekte, insanların yakın ya da uzak yerlerdeki diğer insanlarla iletişim hızını şaşırtacak derecede arttırmaya devam etmektedir. İnsanlar arasındaki bu bağlantıyı ve iletişimi sağlayan unsurların başında şüphesiz ki dil gelmektedir (Yalçın, 2002).

Her ülkenin eğitim politikasında önemli bir yere sahip olan ana dili eğitimi ve öğretimi; kişisel gelişim, ulusal kimliğin oluşması, yurttaşlık bilincinin yerleştirilmesi açısından da büyük önem taşımakla birlikte her zaman tazeliğini korumaktadır. (Sinan, 2006). Çelebi (2006) de ana dili, gerek sivil yaşamda gerekse okul yaşamında iyi kullanmanın, inceliklerini bilmenin ve düşünceleri düzgün bir şekilde ifade etmenin hem okul başarısını hem de yaşamdaki başarıyı beraberinde getireceğini ifade etmektedir. Kayaalp 1998'de yayınladığı kitapta, kişinin çevresindeki insanlarla iletişim içinde olabilmesi, sosyal bir varlık olarak toplum içerisinde kendini ifade edebilmesi, bireysel gelişimini tamamlayabilmesi ve hayatın her aşamasında başarıya ulaşmasının yolunun iyi bir ana dili eğitim ve öğretiminden geçmekte olduğunu savunmaktadır.

Yalçın'a (2002) göre ortak bir ana dili eğitim ve öğretiminden geçmiş birbirinden çok farklı meslek gruplarına mensup insanların oluşturduğu kültürel alt yapısı sağlam nesillerin yetiştirilmesi bir toplumu güçlü kılar. Böylece ana dili dersleri ulusal, demokratik değerlerin benimsendiği bir süreci oluşturur.

"İlköğretim Okulları Türkçe Öğretim Programı"nda dilin ve dil öğretiminin bireyin ve toplumun hayatındaki önemine dikkat çektikten sonra bu alanda en büyük sorumluluğun millî eğitim sistemimizde olduğunu vurgular: Ulusal kültürümüzün gelecek kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasındaki bağın kurulması, millî eğitim sistemimizin görevleri arasındadır. Eğitim kurumlarında bu görevin ve sorumluluğun yerine getirilmesinde en büyük pay Türkçe derslerine düşmektedir. Çünkü ulusal kültürümüzün en canlı, en birleştirici, millî şuuru en iyi biçimde meydana getiren, millet ve yurt sevgisini besleyip güçlendiren eserler Türkçe yazılmış sanat eserleridir. Birey (çocuk) bu eserlerin ilk örnekleriyle Türkçe derslerinde karşılaşacaktır. Bunun yanında, öğrencilerin evrensel kültür ve sanat eserleri ile karşılaşmaları da okul hayatında, bilhassa da Türkçe derslerinde başlayacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığı (2009: 9) yayınladığı İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda ana dili öğretiminin çocuğun hayatındaki yeri ve önemine değindikten sonra bir bütün olarak ele alınması gereken dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanları olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

Öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirme, iletişim kurma, duygu ve düşüncelerini ifade etme, bilgi edinme ve öğrenmelerinde dilin önemli bir yeri bulunmaktadır. Dil ve zihinsel becerilerin gelişimi, öğrencilerin olayları sorgulama, çok yönlü düşünme, değerlendirme, karar verme, sosyalleşme ve çağdaşlaşma süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren dil ve zihinsel becerilerini geliştirmek gerekmektedir. Bu beceriler dilin öğrenme alanları olan dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve sunu içinde birlikte ele alınmaktadır. Bunlar öğrenme sürecinde karşılıklı olarak birbirini etkilemekte ve tamamlamaktadır. Bu nedenle Türkçe öğretiminde dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanları bir bütün olarak ele alınmaktadır.

Günümüzde Türkçe öğretimi dinleme, konuşma, okuma, yazma, dilbilgisi, görsel okuma ve görsel sunu becerilerinin geliştirilmesinin yanında düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi zihinsel becerilerin geliştirilmesi olarak da anlaşılmaktadır. Bu durum Türkçe öğretiminde dil becerileriyle birlikte zihinsel becerilerin de geliştirilmesine dikkat çekmektedir. Bunların yanında iletişim kurma, öğrenme, bilinçli kararlar verme, çağdaş toplumun gereklerini yerine getirme, öğrenmeyi sürdürme gibi becerilere de ağırlık verilmektedir. Bu anlayıştan hareketle, Türkçe öğretiminde öğrencilerin hayat boyu kullanacakları bilgi ve becerileri kazanmaları beklenmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] 2006).

Türkçe Öğretiminde yer alan Türkçe dersi kazanımları sayesinde öğrencilerin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma öğrenme alanlarında beceriler geliştirmeleriyle birlikte Türkçeyi güzel ve etkili kullanmaları amaçlanmaktadır. Bu kazanımları ulaşılması halinde öğrenciler, duygu ve düşüncelerini etkili biçimde anlatabilen, eleştirel düşünebileni girişimci, çevresiyle uyumlu, sorumluluk sahibi; araştırma, eleştirme, sorgulama, yorumlama becerileri ve estetik zevkleri gelişmiş, millî değerlere duyarlı bireyler olmaları istenmektedir (MEB, 2013).

2. 1. 3. Dil ve Düşünce

“Her dili konuşan toplum, çevresini, çevresindeki olayları, gerçekleri kendince algılamakta ve ana dilinde oluşmuş kavramlarla anlatmakta, kısacası dünyayı kendi dilinin penceresinden görmektedir. (Aksan, 2004:8).” Lakoff-Johnson’ın (2010) düşünceleri de Aksan’inkileri destekleyici niteliktedir: Düşüncemize yön veren kavramları sadece zihne özgü sorunlar olarak kabul edemeyiz. Çünkü onlar, en sıradan ayrıntılara kadar gündelik hayatımızı yönlendirirler. Kavramlarımız, algıladığımız şeyi, algılama tarzımızı, insanlarla kurduğumuz ilişkileri yapıya kavuşturur. Bu durum, kavram sistemimizin gündelik gerçeklerimizi tanımlamakta hayati bir önem taşıdığını açıkça ortaya koyar. Öyleyse dilin

gelişip zenginleşmesi ile bireyin duygu ve düşünce yönünden gelişip zenginleşmesi doğru orantılıdır (Sever, 1997).

Sözvarlığı, yalnızca bir dildeki birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar- dilbilimdeki terimiyle göstergeler- olarak değil aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak kabul edilmektedir. Tıpkı yeryüzündeki renkler aynı olduğu halde onların isimlendirilişi ve kapsamaları dilden dile değiştiği; sayılar dünyanın her yerinde aynı değeri taşıdığı halde başka başka adlandırıldığı gibi (Aksan, 2005). Kuşaktan kuşağa aktarılan dil, o toplumun bireylerini, düşünce biçimi açısından da koşullandırmaktadır diyen Aksan (2004) bir toplumun yaşam biçimiyle birlikte dinsel inançları, hangi uluslarla ne ölçüde ilişki kurmuş olduğu, nelere değer verdiği, hangi noktaya olan eğilimi hep sözvarlığının incelenmesiyle ortaya çıkacağını savunur. Bir dilin sözvarlığını o dildeki sözcükler, deyimler, kalıp sözler, atasözleri, terimler ve çeşitli anlatım kalıpları oluşturur.

Bir dilde yer alan deyim, atasözü, benzetme, kişileştirme, metonimi, metafor gibi sembolik dil öğelerinin anlaşılması ve anlatım sürecinde işe koşulması bireyin, duygu ve düşüncelerini zengin bir biçimde ifade edebilmesini sağlar (Girmen, 2007). Metafor, bu noktada karşımıza çıkan sembolik dil öğelerinden birisidir.

2. Metaforun Tanımı ve Özellikleri

Metafor kelimesi etimolojik açıdan incelendiğinde, Grekçe kökenli bir kelime olduğu ve “metaphora”dan geldiği görülmektedir. Bu kavram, “öte” anlamındaki “meta” ile “taşımak, yüklenmek” anlamındaki “pherein” kelimelerinin birleşmesiyle “bir yerden başka bir yere götürmek” anlamını kazanmıştır (Demir, 2010).

Metafor, bir kavramın başka bir kavramın niteliklerine göre anlamlandırılması, yapılandırılması ve daha anlaşılır, somut hale getirilmesidir. Başka bir deyişle bir tür şeyi bir başkasına göre tasavvur ederek anlama durumudur.

Dil, göstergeler imparatorluğu olmasının yanında “metaforlar imparatorluğudur” da. Dünyaya metaforik olmayan (non-metaphorical) açıdan bakmak mümkün değildir diyerek dikkatleri metafor kavramı üzereni çeken Demir (2010), hayata ve dile bakış açımıza büyük bir değişiklik ve farkındalık getirmektedir.

“Eğer bir resim 1000 kelimeye bedelse, bir metafor da 1000 resme bedeldir. Çünkü bir resim sadece statik bir imge sunarken, bir metafor bir olgu hakkında düşünmek için zihinsel bir çerçeve sunmaktadır” (Shuell, 1990”ten aktaran: Saban, 2006: 102).

Metaforlar, uzun bir dönem boyunca yalnızca kullandığımız gündelik dili süslemeye yarayan bir söz sanatı olarak kabul edilmiştir. Son zamanlarda yapılan araştırmalar

(Lakoff & Johnson, 2010; Saban, 2008; Girmen, 2007; Erdem, 2010; Öztürk, 2007; İnam, 2008) metaforların bir söz sanatı olmaktan çok daha fazlasını ifade ettiğini ortaya koymaktadır.

Tompkins ve Lawley (2002: 2: akt. Girmen, 2007) metaforun özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

1. *Bir kavramı farklı bir kavramla tanımlama,*
2. *Bir kavramı, farklı bir kavramın benzetme yönüyle betimleme,*
3. *Bir kavramı farklı bir boyutta görme,*
4. *Bir kavramı farklı bir kalıpla yorumlama.*

Guiraud (1994), sözcüğün, dilde kullanımı süreklilik kazanarak belli bir zaman dilimi içinde sabitlenmiş anlamlarını, başka bir deyişle, bireylerin kavrayışlarında uyandırdığı sözcüklere girmiş anlamlarını gerçek anlam olarak tanımlarken, kullanım içinde bir başka sözcüğün anlamını bir yönüyle üstlenmesiyle edindiği anlamların metafor olduğunu belirtmektedir.

Türk Dil Kurumu Türkçe sözlüğü (2009), metafor sözcüğünün Türkçe karşılığını “*istiare, ödünçleme*” olarak verirken Demir (2010: 17), “Metafor ile *istiare/eğretileme* arasındaki fark genelde Batı düşüncesi ile Doğu düşüncesi arasındaki farklılıktır.” der ve *istiarenin* ya da *eğretilemenin* metaforun anlamını karşılamakta yeterli olmadığını şu şekilde açıklar (2010): Are’ye, ariyet’e, yani *ödünç’e* dayanan *istiare*; *ödünç alma*, bir kelimenin anlamını geçici olarak başka bir kelime için kullanma, bir sözü temel anlamını kaldırarak benzerliği olan diğer bir anlamı geçici olarak verme sanatıdır. *Eğretileme* ise *istiare*’nin Türkçedeki karşılığıdır. “Belirli bir süre sonra kaldırılacak olan, geçici, muvakkat, takma; iyi yerleşmemiş, yerini bulamamış, uyumsuz, yakışmamış, temelli olmayan; belirli bir süre için; başka bir kelimenin anlamını geçici olarak başka bir kelime için kullanma; bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma. Buradaki temel mantık, mecâz ifadelerin kavramlaşmadığıdır. Zaten “meczaz”, Arapça “yeri tecavüz” anlamına gelen “caz” fiilinden türetilmiş mekân ismidir; yani kelimenin gerçek anlamının tecavüze uğrayıp başka bir başka bir anlamda kullanılmasıdır. Mecaz ifade sadece cümlede/kullanımda ortaya çıktığı için kelimenin gerçek/kavramsal anlam kazanmadığı düşünülür: anlam ödünç alındığı, geçici olduğu için eğretileme yahut *istiare*dir. Ayrıca “eğreti” kelimesinin Türkçede pejoratif [kötü manada kullanılan] anlamda kullanıldığını da hatırlarsak, bu anlamda “eğretileme” yahut “*istiare*”nin metaforun özünü ıskaladığını söyleyebiliriz. (Demir, 2010: 16)” Eğretileme veya *istiarenin* aksine metafordaki anlam eğreti, geçici bir anlamdan çok kalıcı, köklü, yeni bir anlamdır (Demir, 2010). Kısacası, eğretileme veya *istiare* edebiyatta söz sanatı olarak kullanılırken metafor hayatımızda

dünyayı algılayışımızdaki *bir düşünce biçimi* ve *bir görme biçimi* olarak yer bulmaktadır (Morgan, 1998).

“Metaforun özü, bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmektir.” diyen Lakoff & Johnson (2010:27), metaforun, gündelik hayatta sadece dilde değil, düşünce ve eylemde de yaygın olduğunu keşfettiklerini, gündelik kavram sistemimizin – kendisiyle düşündüğümüz ve eylemde bulunduğumuz terimler- temelde doğası gereği metaforik olduğunu ileri sürmektedir (Lakoff-Johnson, 2010) .

Girmen (2007:9) ‘İlköğretim Öğrencilerinin Konuşma Ve Yazma Sürecinde Metaforlardan Yararlanma Durumları’ adlı doktora tezinde Lakoff-Johnson’ı destekleyici ifadelerde bulunmakta ve metafor kavramını şöyle örneklendirmektedir: “Metaforlar, söylenmek isteneni daha az sözcükle, daha vurgulu bir biçimde ifade etmeye yararlar. Başka bir deyişle, güçlü bir anlatımı daha az sözcükle ifade etme şansını, metaforlarla yakalamak olanaklıdır. Örneğin, “[Y]atakhane benim için hapisaneydi[.]” tümcesinden yiyeceklerin sınırlı olduğu, ışığın az olduğu, zor günler geçirildiği, ortamın çok temiz olmadığı, kısıtlı yaşam alanlarının bulunduğu anlamları çıkartılabileceği gibi değişik daha birçok anlam çıkarılabilir. Bu nedenle metaforlar; bireyi yaratıcı düşünmeye, hayal etmeye, kendi yaşantısı içinde anlamlandırmaya yönlendirmektedir. Aynı zamanda, metaforlar, bireylerin sınırlandırmasını engelleyerek onları yaratıcılığa yönlendirirken, dilin derinliklerinde kendilerini bulmalarını sağlamaktadır. Bu bakımdan, bireylerin düşüncelerini, duygularını, yaşantılarını tanımlamalarında metaforlardan yararlanmaları kaçınılmazdır.”

“Metaforlar yaratıcıdır; çünkü zihnimizi mevcut ve aşikâr benzerliklerin, ilişkilerin ve görüşlerin ötesine, kendi yarattıkları yeni benzerliklere, ilişkilere ve görüşlere yönlendirir. Metafor, keşiftir; çünkü kelimenin daha önce taşıyamayacağı bir anlam boyutu keşfedilir ve böylece hem kelimenin hem düşüncenin anlam ufku genişler (Demir, 2010: 12). ”

Demir’e (2010) göre, insan içinde yaşadığı gerçekliği yalnızca metaforlar vasıtasıyla metaforik olarak inşa edebilir. Metaforlar, hayatı, kendimizi ve ‘öteki’ni anlamının tek yoludur. Metaforlar, dünya diye adlandırdığımız şeyi, onu *açığa çıkararak* ya da *saklayarak* bize sunar. Metaforlar, hayatı ve dili mucizevî kılan şeydir. Metaforlar kendi ışıltılarıyla kimi zaman gözümüzü kamaştırıp aktardıkları veya taşıdıkları anlamı saklarken kimi zaman da ışıltılarıyla anlattıklarını çok daha görünür kılar. Dünyanın bu açığa çıkarıcı ve gizleyici yanı olan metaforlar dilin aslî varlığıdır. Morgan (1998) da metaforların benzerlikleri görmemizi sağlamasının yanında farklılıkları göz ardı ettiğimiz üzerinde durur. Böylece güçlü kavrayışlar sağlayacak şekilde hayal gücümüzü genişleten metaforların çarpıtma tehlikesini de barındırdığına vurgu yapar.

Metaforlar bazen gözümüzü kamaştırıp taşıdıkları anlamı saklasalar da yine aynı ışık sayesinde anlattıklarını güçlü kılmaları sayesinde sanatın ve bilimin birçok dalında

yüzyıllarca kullanılagelmiştir. Quine (2003), metaforun bilimin genişleyen sınırlarında ve ötesinde bize yardımcı olduğunu belirtir. Felsefe tarihine göz attığımızda, Pythagoras (M.Ö.570-494)'ın, insanın ömrüne karşılık "mevsim" metaforunu oluşturması; Platon (M.Ö.427-347)'un meşhur "mağara istiaresi"; Aristoteles (M.Ö.384-322)'in, insan hayatını "gece ve gündüze" benzetmesi ve yaşlılığı "hayatın akşamı" olarak değerlendirmesi gibi metaforlar, Antik felsefenin metaforik anlatım örneklerinden bazılarıdır. Bu örneklerin yanında Descartes (1591-1650)'in felsefeyi izah etmek için kullandığı "ağaç" metaforu da ünlü metaforlar arasında değerlendirilebilir. Türk-İslam düşüncesine bakıldığında da birçok metaforik anlatım örneği mevcuttur. Bu konuda eşsiz bir örnek olarak İbn Miskeveyh (932-1030)'ın, insan ruhunu anlatmak için kullandığı "avcı" metaforu kabul edilebilir (Çiçek, 2003).

Demir (2010: 13), dünyayı kavrayışımızı şekillendiren metafora yönelik klasik yaklaşımın düştüğü yanılgıları şöyle aktarmaktadır:

1) *"Metafor kelimelere has bir niteliktir, dolayısıyla linguistik bir fenomendir.*

2) *Metafor birtakım sanatsal ve retorik amaçlarla kullanılır.*

3) *Metafor karşılaştırılan iki entite/ şey(entity) arasındaki benzerliğe dayanır.*

4) *Metafor kelimelerin iradi ve düşünülmüş kullanımudur ve dolayısıyla özel bir yetenek gerektirir.*

5) *Metafor onsuz da yapabileceğimiz bir konuşma figürüdür. Bu yüzden insanî iletişimin ve gündelik düşünme ile akıl yürütmenin ayrılmaz bir unsuru değildir.*

George Lakoff ve Mark Jonshon, 'Metafor, Hayat, Anlam ve Dil' kitabında bu düşünceye karşı çıkmakta ve metafora dair şu görüşü ortaya koymaktadırlar:

1) *Metafor **kelimelerin** değil kavramların niteliğidir.*

2) *Metaforun fonksiyonu salt sanatsal ve estetik kaygılar değil, belirli kavramları daha iyi anlamaktır.*

3) *Metafor çoğunlukla benzerliğe dayanmaz.*

4) *Metafor özel bir yeteneği olmayan sıradan insanlarca gündelik hayatta büyük bir zihin faailiyeti gerektirmeksizin kullanılır.*

5) *Metafor linguistik bir süs, gereksiz bir dekor değil, insanî düşüncenin ve akıl yürütmenin ayrılmaz bir unsurudur."*

Lakoff-Johnson'ın (2010) öne sürdüğü en önemli iddia, yukarıdaki maddelerden de anlaşılacağı üzere, metaforun sadece bir dil sorunu, yani kelime sorunu olmadığı, tam tersine insanın düşünme sürecinin büyük ölçüde metaforik olduğudur. Bu düşünce doğrultusunda gündelik dilde metaforik ifadelerin kullanımına yönelik, Lakoff-Johnson'ın (2010: 30-31) verdiği "ZAMAN PARADIR" metaforik kavramını inceleyelim:

ZAMAN PARADIR

Zamanımı *harcıyorsun*.

Bu cihaz, saatlerini *kurtaracak*.

Sana *harcayacak* vaktim yok.

Bu günlerde zamanını nasıl *geçiriyorsun?*

Bu patlak lastik, bir saatime *mâl oldu*.

Zamanımın çoğunu ona *harcadım*.

Buna *harcayacak kadar* zamanım yok.

Zamanımı *tüketiyorsun*.

Zamanını *planlaman* gerekiyor.

Pinpon için biraz *zaman ayır*.

Seninle zaman harcamaya değer mi?

Çok zaman *kaldı* mı?

Fazladan yaşıyor.

Zamanını *verimli* kullanmıyorsun.

Hastalandığımda *çok* zaman *yitirdim*.

Zaman *ayırduğunuz* için çok teşekkür ederim.

Kültürümüzde zaman değerli bir metadır. Amaçlarımızı gerçekleştirmek için kullandığımız sınırlı bir kaynaktır. Çalışma kavramı çalışmanın tipik biçimde aldığı zamanla özdeşleştirildiği ve zamanın kesin sayılara döküldüğü modern Batı kültüründe geliştirildiği için insanlara saat başı, haftalık veyahut yıllık ücret ödemek geleneksel hale gelmiştir.

ZAMAN PARADIR, ZAMAN BİR KAYNAKTIR ve ZAMAN DEĞERLİ BİR METADIR bütününüyle metaforik kavramlardır. Metaforik kavramlar metaforiktir; çünkü zamanı kavramlaştırmak için gündelik tecrübelerimizde parayı, sınırlı kaynakları ve değerli malları kullanırız. Bu, insanların zamanı kavramlaştırmasının zorunlu yolu değildir; kültürle özgü bir durumdur. Zaman için saydıklarımızın hiçbiri olmadığı kültürler de vardır.

ZAMAN PARADIR, ZAMAN SINIRLI BİR KAYNAKTIR'ı, ZAMAN SINIRLI BİR KAYNAKTIR ise ZAMAN DEĞERLİ BİR METADIR'ı gerektirir.

ZAMAN PARADIR'ın durumunda bütün sistemi karakterize etmek için en özel metaforik kavramı kullanım pratiğini benimseriz. ZAMAN PARADIR metaforu altında listelediğimiz ifadelerin bazıları özellikle paraya (*harcamak, yatırım yapmak, kârlı, maliyetli*) diğerleri sınırlı kaynaklara (*kullanmak, tüketmek, kâfi miktarda, bitmek*) ve diğer bazıları da değerli metalara (*sahip olmak, vermek, kaybetmek, müteşekkîr olmak*) atıfta bulunur (Lakoff-Johnson, 2010: 31). ”

Lakoff-Johnson (2010), *Metaforlar, Hayat, Anlam ve Dil* adlı kitaplarının “Metaforik sistematiklik: Vurgulamak ve Gizlemek” başlıklı bölümünde metaforun çok önemli bir yanını ortaya koyarlar. Bir terimin bir boyutunu diğerine göre kavrama imkânı veren sistematiklik aynı zamanda var olan kavramın diğer boyutunu zaruri olarak saklar. Metaforik yapıya kavuşturmak bütünü değil, kavramın bir kısmını etkiler. Şayet bütünü etkileseydi, yalnızca diğer kavrama göre anlaşılmayan bir kavram olarak kalmaz, fiilen diğerinin aynısı olurdu. Mesela, zaman esasında para değildir. Şayet zamanımızı bir şey yapmak için harcarsak ve çabamız bir sonuç vermezse zamanımızı geri getiremeyiz. Para bankaları varken zaman bankaları yoktur. Buradan da çıkarabileceğimiz gibi metaforik kavramlar diğer kavramlarla kısmen örtüşür kısmen örtüşmez, örtüşmez. Böylece bir kavram bir metaforla yapıya kavuşturulduğunda, kısmen yapıya kavuşur, bazı açılardan genişletilebilirken bazı açılardan genişletilemez. (Lakoff-Johnson, 2010: 35)

Lakoff ve Johnson (2010), birbirinden keskin çizgilerle ayrıldığını vurgulasa da metaforların üç başlık altında toplanabileceğini ifade eder:

1. *Yönelim metaforları*
2. *Ontolojik metaforlar*
3. *Yapı metaforları*

2. 1. Yönelim Metaforları

Bir kavramı diğerine göre yapıya kavuşturmayan, bunun yerine bütün bir kavramlar sistemine göre düzenleyen metafor türüne *yönelim metaforları* adı verilmektedir. Bu türün bu adı alması bu metaforların çoğunun uzay ve mekân istikameti ile olan ilişkisidir: yukarı-aşağı, içeri-dışarı, ön-arka, beri-öte, derin-satın, merkez-çevre. Yönelim metaforları bir kavramı uzay ve mekân yönelimine göre değerlendirir. MUTLU OLAN YUKARIDADIR cümlesi ele alındığında, MUTLU kavramının YUKARI (UP) yönelimli olması “Kendimi bugün yukarıda (hafif, iyi vb.) hissediyorum. (I’m feeling *up* today.)” cümlesindeki benzer ifadelerle kaynaklık eder.

Yönelim metaforlarının oluşumu keyfi değildir. Onların temelinde, fiziksel ve kültürel tecrübemiz bulunmaktadır. Her ne kadar yukarı-aşağı, içeri-dışarı gibi zıt yönelimler doğada fiziksel olsalar da onlara dayanan yönelim metaforları kültürden kültüre farklılık gösterebilir. Bazı kültürlerde geleceğin önümüzde, bazılarında ise arkamızda olması gibi.

Yönelim metaforlarını dikkatle inceleyen William Nagy’e (1974; akt., Lakoff ve Johnson, 2010,s. 37-40) göre yukarı-aşağı yönelim metaforlarına baktığımızda, her bir durumda her metaforik kavramın fiziksel ve kültürel tecrübelerden doğduğu hakkında ipuçları yer almaktadır.

MUTLU OLAN YUKARIDA, KEDERLİ OLAN AŞAĞIDADIR.

Bu, moralimi yükseltti.

Ayaklarım yerden kesildi.

Dozer altında *kalmış gibiyim*.

Ruhen *dibe vurdum*.

Bugünlerde gerçekten *aşağıda (keyifsiz, çev.)*.

“MUTLU OLAN YUKARIDA, KEDERLİ OLAN AŞAĞIDADIR.” yargısının fizik temelinde, eğilme tavrının genellikle keder ve depresyona eşlik etmesi, dik duruşun ise olumlu bir duruş ile doğru orantılı olması yatmaktadır.

SAĞLIK VE HAYAT YUKARIDA, HASTALIK VE ÖLÜM AŞAĞIDADIR.

Sağlığının *zirvesinde*.

Sağlığının *doruğunda*.

Hastalığa *düştü*.

Perhizden *çöküyor*.

Gribe *düştü*.

Ölümün pençesine *düştü*.

“SAĞLIK VE HAYAT YUKARIDA, HASTALIK VE ÖLÜM AŞAĞIDADIR.” yargısının fizik temelinde, ciddi hastalıkların bizi fizikî olarak yatıp uzanmaya zorladığı yer almaktadır. Bunun yanında insanlar öldüklerinde fiziken yerin altındadırlar.

KONTROL YAHUT GÜÇ SAHİBİ YUKARIDA; KONTROLE YAHUT GÜCE MARUZ KALAN AŞAĞIDADIR.

Üzerinde kontrolüm var.

Durum kontrolüm *altında*.

Üst düzey bir pozisyonda.

Gücünün *doruğunda*.

Gücünü *yükseltti*.

İktidarı *çökmekte*.

“KONTROL YAHUT GÜÇ SAHİBİ YUKARIDA; KONTROLE YAHUT GÜCE MARUZ KALAN AŞAĞIDADIR.” yargısının fizik temelinde, fizikî hacimin genellikle fizikî güçle ilişkili olduğu görülmektedir. Bir kavkada galip varsa *yukarıdadır*.

ERDEMLİ OLAN YUKARIDA, ERDEMSİZ OLAN AŞAĞIDADIR.

Yüce gönüllüdür.

Yüksek standartları var.

El *altından* iş çevirme.

Bana *lâyık* değil.

Aşağılık bir oyundu.

Kendimi öyle *alçaltmam*.

“ERDEMLİ OLAN YUKARIDA, ERDEMSİZ OLAN AŞAĞIDADIR.” cümlesindeki fizikî ve sosyal temelin, sosyal temelli metaforların kültürün bir parçası olması dolayısıyla, bu metaforlarda dikkat edilecek şeyin toplumun/kişinin bakış açısı olduğu görülür.

Yukarıdaki örnekler ışığında tecrübî temel, tutarlılık ve metaforik kavramların sistematikliği hakkında Lakoff ve Johnson (2010: 40-42) şu çıkarımlarda bulunmuştur:

1. *“Temel kavramlarımızın çoğu bir yahut daha fazla uzay-mekân yönelimli metaforlara göre organize edilir.*

2. *Her uzay-mekan yönelimli metafor için bir iç sistematiklik söz konusudur. Meselâ, MUTLU OLAN YUKARIDADIR izole edilmiş ve ender durumlardan ziyade tutarlı bir sistemi tanımlar. (...)*

3. *Çeşitli uzay-mekan metaforları arasında, aralarındaki tutarlılığı belirleyen, bir kuşatıcı dış sistematiklik vardır. Bu yüzden İYİ OLAN YUKARIDADIR genel mutluluğa dair bir yukarı yönelimi verir bu yönelim (...) SAĞLIK YUKARIDADIR, HAYAT YUKARIDADIR (...) gibi özel durumlarla tutarlılık içindedir.*

4. *Uzay-mekân metaforlarının kökleri fiziksel ve genel tecrübelerden, gelişigüzel değildir. Metafor yalnızca tecrübe temeli dolayısıyla bir kavramı anlamının aracı olarak hizmet edebilir.*

5. *Metaforun mümkün birçok fizikî ve sosyal temeli vardır. (...) Sözün gelişi, mutluluk hem fiziksel olarak bir tebessümle ilişkili hem de genel bir gevşeme hissiyle bağlantılıdır. Bu[,] ilke olarak MUTLU OLAN GENİŞTİR; ÜZÜNTÜLÜ OLAN DARDIR metaforunun temelini oluşturur.*

6. *Bazı durumlarda uzay ve mekân bir kavramın öyle hayatî bir parçasıdır ki, kavramı yapıya kavuşturabilecek alternatif bir metaforu tahayyül etmemiz zordur. Toplumumuzdaki “yüksek statü” bu tür kavramlardan biridir.*

7. (...) *Bir bilimsel teorideki kavramlar genellikle- belki de her durumda- fiziksel ve/yahut kültürel temele sahip metaforlara dayanır. “Yüksek enerji parçacıkları”ndaki “yüksek” (...) [gibi].*

8. Fiziksel ve kültürel tecrübemiz uzay-mekan metaforları için birçok mümkün temel sağlar. Hangilerinin tercih edileceği ve hangilerinin temel metaforlar olduğu kültürden kültüre değişebilir.

9. Bir metaforun fizik temelini kültürel temelinden ayırmak zordur; çünkü mümkün çok sayıda fizikî temel arasından birinin tercihi kültürel tutarlılığa bağlıdır.

2. 1. 1. Metafor ve Kültürel Tutarlılık

Lakoff ve Johnson'a (2010) göre bir kültürdeki en temel kavramların metaforik yapısı, o kültürdeki en temel değerler ile tutarlılık içindedir. Örnek olarak YUKARI-AŞAĞI uzay-mekan metaforuyla tutarlılık gösteren ve göstermeyen bazı kültürel değerler şu şekilde gösterilebilir:

“Çok olan daha iyidir.” ÇOK OLAN YUKARIDADIR ve İYİ OLAN YUKARIDADIR ile tutarlıdır. “Az olan daha iyidir.” ise bunlarla tutarlılık göstermez.

“Gelecek daha iyi olacak.” GELECEK YUKARIDADIR ve İYİ OLAN YUKARIDADIR ile tutarlılık gösterir. “Gelecek daha kötü olacak.” ile ise tutarlılığı söz konusu değildir.

“Gelecekte daha çok şey olacak.” yargısı ÇOK OLAN YUKARIDADIR ve GELECEK YUKARIDADIR ile tutarlıdır.

İlerleme kavramının ifadesi olarak “Gelecek daha iyi olacak.” cümlesini kabul edebilir. Ücret artışı ve malların birikimi gibi özel durumları içeren “Gelecekte daha çok şey olacak.” yargısı da göz önünde bulundurulduğunda, toplumların/kişilerin sahip olduğu değerlerin beraber yaşanan kavramlardan bağımsız olmadığı, aksine beraber yaşanan metaforlarla tutarlı bir sistematiklik oluşturduğu ortaya çıkar. Lakoff ve Johnson (2010: 46), bu noktada çok önemli bir hususa değinirler: “Bütün kültürel değerlerin fiilen mevcut bir metaforik sistemle tutarlılık sergilediği iddiasında değiliz, yalnızca fiilen mevcut ve köklü değerlerin metaforik sistemle tutarlı olduğu iddiasındayız.”

Son olarak bütün kültürlerdeki aşağı-yukarı yönelimi, yukarıda verilen örneklerdeki gibi olmayabilir. Burada denge ya da merkeziyetin kültürdeki yeri değişkenliğe sebep olan husustur. Genelde yukarı-aşağı, içeri-dışarı, merkez-çevre, etken-edilgen gibi ana yönelimler bütün kültürler için geçerlidir. Ancak, hangi kavramların hangi tarzlara ve hangi istikametlere yöneleceği kültürden kültüre farklılık göstermektedir (Lakoff & Johnson, 2010).

2. 2. Ontolojik Metaforlar

Yönelim anlamına sahip kavramların anlaşılmasında yukarı- aşağı, ön-arka, beri-öte, merkez-çevre ve yakın-uzak gibi yönelimler hayati bir öneme sahiptir. Ancak bireyler

bunu sadece yönelerek gerçekleştirebilirler. Yönelimler, bütün kavramları karşılama, onlara metaforik özellik kazandırma noktasında eksik kalır. Bu eksikliği gidermek için bireyler, nesnelere ve onlara ait deneyimlere ihtiyaç duyar. Fiziki nesnelere ait tecrübelerimiz kavrayışımıza saf yönelimi de aşan ilave bir temel kazandırır (Lakoff and Johnson, 2010).

Ontolojik metaforlar aracılığıyla insanların hayatlarındaki soyut kavramlar somut biçime dönüşerek daha belirgin bir hal alır. Böylece tecrübeyle edindiğimiz somut kavramlar sayesinde soyut kavramlar sınıflandırılabilir, onlar hakkında konuşulabilir ve onların niceliği hakkında yorum yapılabilir. En önemlisi bu sayede onlar hakkında düşünme şansı elde edilir (Lakoff and Johnson, 2010).

İnsanların uzay-mekân yönelimlerine ait tecrübelerinin yönelim metaforlarını ortaya çıkarması gibi fizikî nesnelere olan tecrübeleri de olağanüstü ontolojik metaforların ortaya çıkmasını sağlar.

Farklı amaçlara hizmet eden ontolojik metaforlar Lakoff and Johnson (2010: 50) tarafından şu şekilde örneklendirilmiştir:

ENFLASYON BİR ŞEYDİR/ENTİTEDİR

Enflasyon hayat standardımızı *düşürüyor*.

Enflasyon daha *fazla yükselirse*, asla hayatta kalamayacağız.

Enflasyonla *mücadele* etmemiz gerekir.

Enflasyon bizi köşeye *sıkıştırıyor*. (...)

Enflasyon *beni hasta ediyor*.

Yukarıdaki örnekler incelendiğinde enflasyon bir şey/entite olarak görülür. Bu sayede enflasyona atıfta bulunulabilir, onu rakamlarla ifade etmek mümkün hale gelir, belirli boyutları teşhis edilir. Hatta enflasyon bir neden olarak görülebilir. Böylece bireylere onu anlama imkânı sağlar.

Amaçlara hizmet eden ontolojik metaforlar silsilesine şu örnekler de katılabilir Lakoff ve Johnson (2010: 51):

Rakamlarla ifade etmek

Bu kitabı bitirmek *epey bir sabır* gerektirecek.

Dünyada *çok fazla kin* var.

Sende *haddinden fazla düşmanlık* var.

Boyutları teşhis etmek

Kişiliğin çirkin tarafı baskı altında ortaya çıkar.

Savaşın acımasızlığı bizi insanlığımızdan çıkardı.

Modern yaşamın hızına ayak uyduramıyorum.

Nedenleri teşhis etmek

Sorumluluklarının ağırlığı bunalıma girmesine neden oldu.

Onu öfkesinden yaptı.

İç uyumsuzluk onlara bir bayrağa mal oldu.

Belirli amaçlar ışığında oluşan bu ontolojik metaforlara bakıldığında, “sabır, kin ve düşmanlık”ın sınırları rakamlarla çizilirken “kişilik, savaş ve yaşam”ın, “çirkinlik, acımasızlık ve hız” boyutlarında değerlendirildiği görülmektedir. Bunun yanında sebep sonuç ilişkisinin de amaçlara hizmet ettiği görülmektedir.

Yönelim metaforlarında olduğu gibi ontolojik metaforlar adı altında verilen örnekler de gündelik hayatta metaforik bir unsur olarak dikkat çekmemektedir. Bunun sebebi, her iki metafor türünün de çok sınırlı amaçların menziline hizmet etmesidir.

Ontolojik metaforlar, ZİHİN MAKİNE DİR ve ZİHİN KIRILGAN BİR NESNE DİR metaforlarıyla daha ayrıntılı ele alınabilir (Lakoff ve Johnson, 2010: 52):

ZİHİN MAKİNE DİR

Hâlâ bu denkleme çözüm üretmeye çalışıyoruz.

Zihnim bugün hiç işlemiyor.

Bugün biraz pas tuttum.

Bütün gün bu problem üzerine çalıştık ve şimdi pilimiz bitiyor.

ZİHİN KIRILGAN BİR NESNE DİR

Karısının ölümünden sonra ona dikkatle müdahale etmelisin.

Sorgu altında dağıldı.

Kolayca harap oldu.

Parçalara ayrılacağım.

Zihni aniden dağıldı.

Lakoff ve Johnson’a (2010) göre, bu metaforlar zihni farklı metaforik modeller eşliğinde ele alırlar ve zihnî tecrübenin farklı boyutları üzerine düşünmeyi sağlarlar. MAKİNE metaforu incelendiğinde, zihni açık-kapalı olabilen, belirli bir üretim kapasitesi olan, iç mekanizması ve enerji kaynağı olan, işleyen bir durum olarak algılarız. KIRILGAN NESNE metaforu diğeri kadar geniş anlam ifade etmese de zihnin psikolojik dayanıklılığı hakkında fikir yürütülmesini olanaklı kılar. Her bir metafora göre anlaşılabilen bir tecrübe alanı olduğu şu şekilde örneklendirilebilir:

Asabı bozuldu. (ZİHİN MAKİNE DİR.)

Sinir krizi geçirdi. (ZİHİN KIRILGAN BİR NESNE DİR.)

Bu örnekler incelendiğinde iki metaforun aynı zihnî tecrübenin ürünü olmadığı dikkat çeker. Makine arızalandığında yalnızca işlev özelliğini kaybeder. Oysa kırılğan bir nesne büyük bir darbe aldığında paramparça olur ve kullanılmaz hale gelir. Bu sebeple kişi cinnet geçirdiğinde ve aşırı derecede saldırgan hale geldiğinde “Sinir krizi geçirdi.” derken ruhen çöküntü yaşaması “Asabı bozuldu.” şeklinde karşılık bulur.

Ontolojik metaforlar kişileştirme ve metonimi başlıkları altında incelenebilir.

2. 2. 1. Kişileştirme

Ontolojik metaforların insan dışı varlıklara ve olgulara imgesel yolla insan özellikleri kazandıran türüne kişileştirme adı verilmektedir (Girmen, 2007: 19). En açık ontolojik metaforlar, kişileştirme metaforlarıdır. Değişik türdeki birçok insanî özellik taşımayan şeylere insanî özelliğin atfedilmesi, verilmesi o şeylerin anlaşılmasını kolaylaştırmanın yoludur. Kişileştirmeye şu örnekler verilebilir (Lakoff ve Johnson, 2010: 58):

Hayat beni *aldattı*.

Enflasyon gelirlerimizi *yyip bitiriyor*.

Kanser nihayetinde onu da *yakaladı*.

Bu durumların her birinde insan dışındaki varlıklara insani özelliklerin verildiği görülmektedir. “Hayat, enflasyon ve kanser” kavramları insan olarak kabul edilmektedir.

Lakoff ve Johnson (2010: 59) kişileştirmelerin seçilen insanların özelliklerine göre değişiklik gösterdiğini şu şekilde örneklendirir:

“Enflasyon ekonomimizin temellerini *dinamitledi*.

Enflasyon bizi *duvara çiviledi*.

Şu an büyük *düşmanımız* enflasyondur.

Lira enflasyon tarafından *yok edildi*.

Enflasyon tasarruflarımı *çaldı*.

Burada enflasyon kişileştirilmiştir fakat metafor yalnızca ENFLASYON BİR KİŞİDİR değildir.” Daha özel, derin bir anlam taşır: ENFLASYON BİR DÜŞMANDIR. Bu kişileştirmeye bakıldığında bir düşman olarak enflasyon saldırırken, can yakarken, hırsızlık yaparken ve toplumu yok ederken görülür.

Buradaki esas düşünce kişileştirmenin, her biri bir kişinin farklı özelliklerini yahut bir kişiye bakma şeklini seçen oldukça geniş bir metaforlar alanını kapsayan genel bir sınıflandırma olduğudur. Dünyada insan dışında kalan bütün şeyleri insani terimlerle anlamlandırmak bütün kişileştirmelerin ortak özellikleridir. Anlamakta güçlük çekilen soyut şeyleri insanî terimlerle anlamak birçok insan için anlamlı olan yegâne açıklayıcı güçtür.

Enflasyon kadar soyut bir şeyin düşmana benzetilerek anlamlandırılması bu duruma verilebilecek en güzel örneklerden biridir (Lakoff ve Johnson, 2010).

2. 2. 2. Metonimi

İnsanî olmayan şeylere insani niteliklerin atfedilmesi olan kişileştirmelerde atıfta bulunulanlar gerçek insanî varlıklar değildir. “Enflasyon tasarruflarımı çaldı.” denildiğinde enflasyon terimi bir insana gönderme yapmak için kullanılmamıştır. Bu gibi durumlar aşağıdakine benzer durumlardan ayrılmalıdırlar.

“ *Times* henüz basın toplantısına gelmedi.”

Buradaki “Times” ifadesi gerçek bir kişiye atıfta bulunmak amacıyla kullanılmıştır. Bu tür durumlar kişileştirme metaforuna örnek teşkil etmez. Çünkü buradaki “Times” ona insanî özellikler yükleyerek anlam kazanmaz. Bunun aksine, bir şeyi onunla ilişkili bir başka şeye dikkat çekmek, atıfta bulunmak için kullanılır. “Times”tan kast edilen “Times muhabiri”dir. Bu durum metonimiye örnek teşkil eder.

“*Metafor ve metonimi farklı türden süreçlerdir. Metafor, ilkece bir şeyi diğerine göre tasavvur etme tarzıdır ve başlıca fonksiyonu anlamadır. Öte taraftan metonimi esas olarak bir referans fonksiyonuna sahiptir, yani, bir şeyi diğerinin yerine geçecek şekilde kullanmamıza imkân verir* (Lakoff and Johnson, 2010, 61).”

Lakoff ve Johnson’a (2010) göre, metonimi sadece bir referans aracı olarak görmek doğru değildir. Metoniminin diğer bir görevi anlamı sağlamaktır. BÜTÜN YERİNE PARÇA metonimi durumlarında parçalar bütünün yerine geçmektedir. Buradaki temel husus, bütünün yerine geçecek parçanın ne olduğudur. Çünkü seçilen parça bütünde odaklanılacak özelliği belirleyen husustur. “Projede bazı *iyi kafalara* ihtiyacımız var.” denildiğinde “iyi kafalar”dan kast edilen “zeki insanlar”dır. Buradaki mesele yalnızca bir parçayı (kafa), bütünün (kişi) yerine kullanmak değildir. Bununla birlikte atıfta bulunulan kişiyi zekâsına vurgu yapılmaktadır. Diğer bir deyişle buradaki bütünün özelliği “zeki” olmasıdır ve bu sayede bu parça diğerlerinden ayırt edici özelliğe sahiptir. Böylece metafor ve metonimi aynı amaçların bazılarını hizmet etseler de metonimi atıfta bulunduğu şeyin bazı özelliklerine odaklanılmasına olanak sağlar. Metafor ve metonimi arasındaki diğer ortak nokta her ikisinin de yalnızca bir kelime, dil sorunu olmamasıdır. Metonimi, bireylerin gündelik dilde, gündelik olağan düşünme ve eylemde bulunma tarzlarının bir parçasıdır.

Kavram sisteminde BÜTÜN YERİNE PARÇA metonimisi KİŞİ YERİNE YÜZ olarak özel bir durum olarak karşımıza çıkar.

Sinema filmi için *yeni yüzlere* ihtiyacımız var.

Aramızda *küçük yüzler* görüyorum.

Bu metonimi hemen hemen bütün kültürlerde fiilen varlığını sürdürmektedir. İnsanlar tanımadıkları bir kişi hakkında fikir edinmek istediklerinde o kişinin yüzünün olduğu bir fotoğrafı görmek isterler. Yüzünün olmadığı bir fotoğraf onlar için anlam ifade etmez. Aslında yüz de vücudun bir parçasıdır. Ancak yüz burada bir parçadan çok daha fazlasını ifade eder. Bununla birlikte birçok insan bir kişinin nasıl biri olduğunu anlamak için de o kişinin yüzüne bakma, yüzünü inceleme ihtiyacı duyar. Lakoff ve Johnson'a (2010) göre bireylerin görüş açısındaki yüzüne ve eylemlerine göre algılama şekli metonimiye göre iş görür. Metonimik kavramlar için bazı temsili örnekler (Lakoff ve Johnson, 2010: 63):

BÜTÜN YERİNE PARÇA

Giantlar sağ alanda *daha güçlü bir kola ihtiyaç* duyuyorlar.
Otomatik vitesli yeni bir *sekiz silindirim* var.

ÜRÜN YERİNE ÜRETİCİ

Ford aldı.
Çalışma odasında bir *Picasso* var.

KULLANICI YERİNE NESNE

Saksafon bugün grip.
Otobüsler grevde.

KURUM YERİNE MEKÂN

Beyaz Saray herhangi bir şey söylemiyor.
Wall Street panikte.

OLAY YERİNE MEKÂN

Tayland'ın başka bir *Vietnam* olmasına izin vermeyelim.
Burası her gün *Haydarpaşa Garı*'dır.

Yukarıda verilen örnekler günlük hayatta sıklıkla rastlanan metonimik kavramlardır ve metaforik kavramlarla aynı sistematik tarza sahiptir. Düşüncelerimizi ve eylemlerimizi kendilerine göre düzenlediğimiz metonimik kavramlar bize bir şeyi başka bir şey ile ilişkisi aracılığıyla kavramlaştırma imkânı verir. Bir ÜRÜN YERİNE ÜRETİCİ metonimisi olarak *Picasso*'yu ele alındığında o yalnızca bir sanat eseri olarak düşünülmez. O sanat eseri, üreticisinin sanat anlayışına, tekniğine, sanat tarihindeki yeri ve önemine göre değerlendirilir. *Picasso*'nun yeni yetmeyken yaptığı sıradan bir çalışma bile olsa o esere *Picasso* imzasını taşıdığı için saygı duyulur. İşte bu durum, düşünce ve eylemlerimizin metonimik kavramlar tarafından yönlendirildiğine açık bir kanıt niteliği taşır.

Metonimik kavramlar, metaforik kavramlar gibi hem dilimizi hem düşünce ve davranışlarımızı yapıya kavuşturur. Tecrübelerimiz sayesinde temellenen, yapıya kavuşan metonimik kavramlar, metaforik kavramlara göre daha açıktır. Çünkü metonimik kavramlar genellikle fizikî ya da sebebî çağrışımlar barındırır. Örneğin BÜTÜN YERİNE PARÇA metonimisi göz önünde bulundurulduğunda, gündelik hayat tarzımızda parçaların bütünlü ilişkili olma durumuna dayanır. ÜRÜN YERİNE PARÇA metonimisi bir üretici ile ürünü arasındaki nedensellik (tipik olarak fizikî) ilişkide temellenir. Olayların fizikî konumuyla tecrübemizde yer edinmesiyle oluşan OLAY YERİNE MEKAN metonimisi gibi. (Lakoff ve Johnson, 2010).

3. Yapı metaforları

Yapı metaforları, bizlere basit yönelim metaforları ve yönelim metaforlarında olduğu gibi yalnızca yönelim kavramlarıyla yapılandırılan çok daha şey yapabilme, onlara atıfta bulunabilme, onları niceleştirebilme gibi imkânlar verir. Bunun yanında üst düzeyde yapıya kavuşmuş ve açıkça ifade edilmiş bir kavramı, diğer kavramın yapıya kavuşturulması için aracı kılar. Yapı metaforları, ZİHİN BİR MAKİNE DİR metaforundaki ZİHİN kavramını ayrıntılı bir şekilde incelemeyi sağlar. Ayrıca bu kavramın bazı boyutlarına odaklanılmasını sağlarken bazı boyutlarının gizlenmesine olanak tanır (Lakoff ve Johnson, 2010).

Yapı metaforlarının da yönelim ve ontolojik metaforlar gibi tecrübemiz içerisindeki sistematiklikle şekillendiğini öne süren Lakoff ve Johnson (2010), bu duruma RASYONEL TARTIŞMA SAVAŞTIR metaforuyla ışık tutar:

RASYONEL TARTIŞMA BİR SAVAŞTIR metaforu, rasyonel bir tartışmanın ne olduğunu, çok daha kolay anlaşılabilen bir şeye, fiziki bir çatışmaya göre kavramsallaştırma imkânı sunar. Tartışma ve kavga esnasında sofistike teknikler geliştiren insanoğlu istediği şeyleri elde etmek için sürekli bir tartışma içine girer. Bazen de bu tartışmalar fizikî şiddet boyutuna ulaşırlar. Bu tür sözlü tartışmalar, fizikî tartışmalar ne tür kavramlarla karşılanıyorsa o şekilde ifade edilirler. Aile içi bir tartışma göz önünde bulundurulduğunda hem kadının hem de erkeğin istediği şeyi almak için çaba gösterdiği görülür. Hem kadın hem erkek kendisini kaybedecek ve kazanacak bir şeye, toprağa, sahip görür. Bu yüzden, he iki taraf da gözdağı verme, tehdit etme, küçümseme, otoriteye karşı koyma, konudan kaçma, pazarlık etme, pohpohlama gibi her türlü sözlü aracı kullanır. Kısacası saldırıya geçer ve kendini savunur. Böylece konuşmanın yapısı savaşın boyutlarına ulaşır ve insanlar bu duruma göre eylemde bulunurlar. Algılar ve eylemler kısmen savaşta olan insanların algı ve eylemlerine benzer. Bu tür tartışmalar öylesine gündelik hayatın içindedir ki hayatın çok önemli bir parçası oldukları halde onları fark

etmek zordur. Bu durum, tartışma özellikleri taşıyan aşağıdaki örnekler aracılığıyla daha da netlik kazanacaktır (Lakoff ve Johnson, 2010: 107-108):

Senin için önemli olan bir kanaatin var. (*Bir mevziin var.*)

Diğer katılımcı seninle aynı kanaatte değil. (*Farklı bir mevzii var.*)

Diğerinin kendi kanaatinden vazgeçip (*teslim olma*) seninkini kabul etmesi (*zafer*) birinizin yahut her ikinizin de sorunudur. (*O hasmınızdır.*)

(...)

Görüşünüz hakkında onu en iyi nasıl ikna edebileceğinizi düşünürsünüz (*strateji tasarlamak*) ve sorunu hangi delile dayandırabileceğinizi düşünürsünüz (*güçleri harekete geçirmek*)

Mevziinizin zayıflığı olarak gördüğünüz şeyi dikkate alarak, sonunda onu mevziini terk etmeye ve sizinkini kabul etmeye zorlamak için tasarlanmış sorular sorar ve itirazlar yöneltirsiniz. (*saldırı*)

Diyalogun öncüllerini daha güçlü bir mevzide yer alacak şekilde değiştirmeyi denersiniz. (*manevra*)

Sorularına ve itirazlarına cevaben kendi mevziinizi korumayı denersiniz. (*savunma*)

Tartışma ilerledikçe genel görüşünüzü korumak bazı (...) [değişimler] gerektirebilir. (*geri çekilme*)

Yeni sorular ve itirazlar yöneltebilirsiniz. (*karşı atak*)

Her biriniz yorgun düştüğünüz ve tartışmayı bitirmeye karar verdiğinizde (*ateşkes*), ya hiçbiriniz diğerini ikna edemez (*pat*) yahut biriniz pes eder (*teslim olma*).

Konuşmaya, tartışma boyutu kazandıran bu özellikler listesine tutarlılık veren şey, SAVAŞ kavramının unsurlarına tekabül etmeleridir. Bu düzlemde "TARTIŞMA" kavramının "SAVAŞ" metaforu sayesinde yapıya kavuştuğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Lakoff ve Johnson (2010: 296), metaforları yönelim, ontolojik ve yapı başlıkları altında topladıktan sonra şöyle bir açıklamada bulunur: "Bütün metaforlar yapısaldir (çünkü onlar yapıları yapılarla eşleştirir); bütün metaforlar ontolojiktir (çünkü onlar hedef alan entiteleri (şeyleri)) ve birçok metafor yönelimseldir (çünkü onlar yönelim imaj-şemalarıyla eşleşir)."

Lakoff ve Johnson'a (2010) göre bir türdeki kavramları diğer türdeki kavramlara göre anlamamızı sağlayan metaforlar aracılığıyla öğrenciler tarafından "Türkçe öğretmeni" kavramının nasıl algılandığını ortaya koyan bu çalışma Türkçe öğretimine ve Türkçe öğretmenlerinin eğitimine ışık tutmayı amaçlamaktadır.

3. YÖNTEM

3. 1. Araştırmanın Modeli

Ekiz (2009), Max weber'in "Eğer sosyal bilimciler, bireylerin ya da grupların davranışlarını anlamak istiyorlarsa kendilerini araştırılan kişilerin yerine koymalıdır. Onlar başkalarının gerçekler hakkındaki görüşlerini, sembollerini, değerlerini ve tutumlarını anlamayı gerçekleştirmelidirler." sözünü nitel araştırma yaklaşımını özetlemek için aktarır. Ardından araştırmacıların bu yaklaşımı kullanma sebeplerine dair ortak fikirleri şöyle özetler (Strauss ve Corbin, 1998'den aktaran: Ekiz, 2009):

1. Üzerinde araştırma yapılan kişi ya da grupların deneyimlerinden doğan anlamları sistematik olarak inceleyebilmek için,
2. Nitel yaklaşım dâhilinde insanların duygu, düşünce süreçlerini daha iyi anlayabilmek için,
3. Bulgulardan elde edilebilecek kuramların, birtakım kavramların bir araya getirilerek gerçeği daha iyi yansıtacaklarını düşündüğü için.

Nitel araştırma yaklaşımları içerisinde, metaforların ya da diğer bir deyişle mecazların kullanımı, bireylerden derinlemesine görüş alınması ve düşünce, duygu sistemlerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır (Girmen, 2008: 75).

Araştırma kapsamında toplanılan verilerdeki ham bilgiyi yorumlamayı kolaylaştırmak adına nicel veri analizlerinden "betimleyici istatistik" bölümü kullanılmıştır.

3. 2. Araştırmanın Grubu / Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2011-2012 ve 2012-2013 eğitim-öğretim yıllarında İstanbul'un farklı ilçelerinde bulunan ortaokul 2, 3 ve 4. sınıflarda okuyan 225 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılar, 5 devlet okulu ve 5 özel okul içerisinde rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Çalışma kapsamında 225 farklı ortaokul öğrencisi ile çalışılmıştır. Katılımcıların 122'sini (%54,2) devlet okulu, 103'ünü (%45,7) de özel okul öğrencileri oluşturmaktadır. Geçerli metafor üretebilen öğrenci sayısı devlet okulunda 89 iken özel okul öğrencilerinde 92 olarak belirlenmiştir. Geçerli metafor üreten katılımcıların sayıları sınıf düzeylerine göre şu şekilde tespit edilmiştir: Devlet okulu (DOÖS) 2. sınıf 38 , özel okul (ÖÖÖS) 2. sınıf 32; devlet okulu(DOÖS) 3. sınıf 25, özel okul (ÖÖÖS) 3. sınıf 28; devlet okulu (DOÖS) 4. sınıf 26, özel okul (ÖÖÖS) 4. sınıf 32; toplam 2. sınıf 70, toplam 3. sınıf 53 ve toplam 4. sınıf 58.

3. 3. Verilerin Toplanması

3. 3. 1. Veri Toplama Araçları / Teknikleri

Bu araştırmada, İstanbul ilinde bulunan 10 okulda ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf seviyesindeki öğrencilerin “*Türkçe öğretmeni gibidir. Çünkü*” ibaresinin / ibarelerinin yer aldığı formu (Ek 1) tamamlamalarıyla elde edilmiştir.

3. 3. 2. Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında Türkçe öğretmeni kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri ortaya çıkarmak amacıyla katılımcıların her birinden “*Türkçe öğretmeni* gibidir. *Çünkü*” cümlesini tamamlamaları istendi. Bu amaç için öğrencilere, sayfanın en üstünde metafor kavramının açıklamasıyla birlikte çeşitli metafor örnekleri sunuldu. Ardından da “*Türkçe öğretmeni* gibidir. *Çünkü*” ibarelerinin yazılı olduğu bir kağıt verildi. Onlardan bu ibareyi ya da ibareleri kullanarak bir ya da birden fazla bir *zihinsel imge* yani *metafor* üzerinde düşünmeleri ve ürettikleri metaforu “*çünkü*” bağlacından sonra tutarlı bir şekilde açıklamaları istenildi. Bunun için öğrencilere 1 ders saati (40 dakika) verildi. Saban'a (2008) göre metaforun bir araştırma aracı olarak kullanıldığı çalışmalarda “*gibi*” kavramı genellikle “*metaforun konusu*” ile “*metaforun kaynağı*” arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için kullanılmaktadır. Bu araştırmada “*çünkü*” bağlacıyla da yer verilerek katılımcıların kendi metaforları için bir “*mantıksal dayanak*” sunmaları da istendi. Ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin kendi el yazılarıyla kaleme aldıkları bu metinler, birer “*belge*” ve “*doküman*” olarak bu çalışmada temel veri kaynağı olarak kullanıldı.

3. 4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada, katılımcıların “*Türkçe öğretmeni gibidir. Çünkü*” ibaresinin tamamlamasıyla elde edilen ham veriler hem nitel hem de nicel veri çözümleme teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların ürettikleri metaforların analiz edilmesi, aşağıdaki gibi gerçekleştirildi: (1) Kodlama ve ayıklama aşaması, (2) metafor derleme aşaması, (3) tema geliştirme aşaması, (4) geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması, (5) nicel veri analizi için verilerin SPSS paket programına aktarma aşaması ve değerlendirilmeye alınması.

Kodlama ve ayıklama aşaması kapsamında, önce veriler özel okul ve devlet okulu olmak üzere gruplandırıldı. Ardından her öğretmen A'dan K'ye kadar bir harf ile kodlandı. Akabinde öğrenciler sınıf seviyelerine göre II, III ve IV Romen rakamlarıyla adlandırıldı.

Veriler, tek tek incelenerek tutarlı ve geçerli metaforlar belirlendi (Ek 2 ve Ek 3). Uygun olmayan cevaplar değerlendirme dışı bırakıldı.

Metafor derleme aşamasında öğrencilerin geliştirdikleri kavramların metafor olup olmadığı değerlendirildi. Değerlendirilmeye alınan metaforlar tablollaştırıldı.

Tema geliştirme aşamasında öğrencilerin 225 öğrencinin "Türkçe öğretmeni gibidir. Çünkü" ibaresinde "çünkü"den sonra yaptıkları açıklamalar ile metaforlar içerik açısından analiz edildi. Bu öğrencilerden 44 tanesinin kağıdı tamamen değerlendirme dışı bırakıldı. Geçerli sayılacak metaforların incelenmesinin ardından tema başlıkları belirlendi. Belirlenen tema başlıkları iki uzman kişi tarafından gözden geçirildi. Kısmî değişikliklerin yapılmasının ardından 22 tema başlığı belirlendi (Ek. 4).

Toplam 420 adet metaforun belirlenmesinden ve bu metaforların oluşturduğu 22 adet kavramsal tema geliştirilmesinden sonra, bütün veriler SPSS istatistik programına aktarıldı. Bu işlemden sonra, ilk olarak 420 metaforu ve 22 temayı temsil eden katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplandı. Daha sonra, 22 kavramsal kategorinin katılımcıların okulun türüne ve sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini sınamak için üç adet bağımsız *Pearson* χ^2 testi uygulandı ve sonuçlar analiz edilerek yorumlandı.

4. BULGULAR

Bu bölümde, ilk olarak araştırmada elde edilen genel bulgulara yer verilmektedir. Daha sonra, 22 kavramsal metafor teması tablolar eşliğinde tanıtılmaktadır. Aynı zamanda oluşturulan metaforlar ve buldukları temalar özel okul ve devlet okulu öğrencilerine ve sınıf düzeylerine göre karşılaştırılmaktadır.

1. Bu çalışma kapsamında toplamda 225 ortaokul öğrencisi ile çalışılmıştır. Bu öğrencilerden 44 tanesinin çalışma kağıtları geçerli metafor üretmedikleri ya da ürettikleri metaforlar için tutarlı bir açıklama yapamadıklarından dolayı değerlendirme dışı bırakılmıştır. Geçerli metafor üretebilen öğrenci sayısı ise sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre şu şekilde gerçekleşmiştir: ortaokul 2. sınıftan 38'i devlet okulu ve 32'si özel okul olmak üzere toplamda 70, 3. sınıftan 25'i devlet okulu ve 28'i özel okul olmak üzere toplamda 53 ve 4. sınıftan 26'sı devlet okulu ve 32'si özel okul olmak üzere toplamda 58.

2. Yapılan araştırma sonucunda 181 kişiden oluşan ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin *Türkçe öğretmeni* kavramına ilişkin olarak toplam 420 adet geçerli *metafor* ürettiği belirlenmiştir. Üretilen 420 metafordan 249 tanesinin sadece bir katılımcı tarafından geliştirildiği görülmüştür. Geriye kalan 171 metaforu temsil eden öğrenci sayısı ise 2 ile 43 arasında değişmektedir.

3. Öğrencilerin sınıf seviyelerine ve okul türlerine göre ürettikleri geçerli metafor sayısı şu şekilde gerçekleşmiştir: Devlet okulu (DOMS) 2. sınıf 38, özel okul (ÖOMS) 2. sınıf 117; devlet okulu (DOMS) 3. sınıf 81, özel okul (ÖOMS) 3. sınıf 46; devlet okulu (DOMS) 4. sınıf 52, özel okul (ÖOMS) 4. sınıf 86; toplamda (TMS2) 2. sınıf 155; toplamda (TMS3) 3. sınıf 127; toplamda (TMS4) 4. sınıf 138 olmak üzere genel toplamda (GTMS) 420 adet metafora ulaşılmıştır.

4. Öğrencilerin toplam 420 metafordan 42 tanesini insanlar, 24 tanesini hayvanlar ve 15 tanesini bitkilerle, geriye kalan 339 adet metaforu ise cansız varlıklarla ilişkilendirdiği görülmüştür.

5. Katılımcıların *Türkçe öğretmeni* kavramına ait en üretici oldukları temanın 159 metafor (%37,9) ile "Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak *Türkçe Öğretmeni*" olduğu görülmüştür. Bu tema dâhilinde bulunan "kitap" metaforunun 43 öğrenci (%23,7) tarafından benzer açıklamalar eşliğinde üretildiği dikkat çekmiştir. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak *Türkçe Öğretmeni* temasını 50 metafor (%11,9) ile "Yol gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak *Türkçe Öğretmeni*" teması takip etmiştir. "Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak *Türkçe Öğretmeni*" teması 33 metafor (%7,9) ile üçüncü sırada yer almıştır. "Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak *Türkçe Öğretmeni*" teması başlığı altında

yalnızca 2 (%0,5) metafor üretilmiştir. En az metafora sahip tema ise 1 (%0,2) ile "Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık Olarak Türkçe Öğretmeni" olarak belirlenmiştir. Bu tema kapsamında üretilen tek metafor ise "takoz" olmuştur.

6. "Türkçe öğretmeni gibidir. Çünkü" ibaresini tamamlayan bazı öğrenciler aynı metaforu üretmelerine rağmen "çünkü" bağlacından sonra ürettikleri metaforlar için farklı mantıksal dayanaklar oluşturmuşlardır. Bu mantıksal dayanaklarla Türkçe öğretmenlerinin farklı yönlerine dikkat çekildiği için aynı metafor farklı temalar altında değerlendirilmiştir. Bunlardan en dikkat çekici olanı "kitap" metaforudur. Bu metafor; öğrenciler tarafından Türkçe öğretmeni için kullanılan en çok metafor olmasının yanında en fazla temaya dahil olan metafordan biri olma özelliğine de sahip olmuştur. Kitap metaforu yapılan açıklamalar dâhilinde 6 farklı tema başlığı altında yer bulmuştur: 1 öğrenciyle "Adalet", 43 öğrenciyle "Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı", 1 öğrenciyle "Eğlendirici-Neşe Kaynağı", 3 öğrenciyle "Türkçemize-Anadilimize Hâkim/Dil Öğreticisi", 2 öğrenciyle "Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası" ve 2 öğrenciyle "Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici".

7. Birden fazla temaya dâhil edilen metaforlar ve metaforların dâhil oldukları farklı tema sayıları şu şekilde belirlenmiştir: Ağaç (3), anne-baba (5), arkadaş (2), aslan (3), ayna (2), bilgin (2), bulut (2), çiçek (6), çoban (2), dil (3), elektrik (2), gece (2), geri dönüşüm kutusu (2), gözlük (2), gül (3), güneş (3), ışık (3), imlâ kılavuzu (2), kâğıt (2), kalem (2), kalp (2), kar (2), kelebek (2), kılavuz (3), kitap (6), kütüphane (2), masal (2), melek (2), mürekkep (2), papağan (2), saksı (2), sözlük (2), su (4), sünger (2), şarkı (2), şiir (6), şiir kitabı (2), tilki (2), volkan (3), yılan (2), yıldız (2).

8. Araştırma kapsamında üretilen metaforların çoğunluğunun "yapı metaforu" olduğu belirlenmiştir.

4. 1. Kavramsal Metafor Temaları

Araştırma sonucunda incelenen temalar 22 kavramsal tema altında toplanmıştır:

- 1) Adalet Olarak
- 2) Aşırı Hassas Olarak
- 3) Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak
- 4) Bilinmeyenli-Değişken Olarak
- 5) Değer Olarak
- 6) Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık Olarak
- 7) Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak
- 8) Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak
- 9) Huzur Veren Olarak
- 10) İyi Bir Konuşmacı Olarak

- 11) Kelimelere Hâkim Olarak
- 12) Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak
- 13) Korkutucu Olarak
- 14) Öncü-Lider-Örnek Kişi Olarak
- 15) Pratik Olarak
- 16) Sabırlı Olarak
- 17) Tamamlanan Olarak
- 18) Türkçemize-Anadilimize Hâkim / Dil öğreticisi Olarak
- 19) Uyku getiren- Sıkıcı olarak
- 20) Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak
- 21) Yazım Bilgisine Hâkim Olarak
- 22) Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak

1) Adalet Olarak

Tablo 1, "Adalet Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 1'e göre bu temayı toplamda 7 öğrenci (%3,9) ve 7 metafor (%1,7) temsil etmektedir. Bu temaya ait yedi metafor şu şekildedir: dedektif, keçi, kızgın bir dağ, kitap, polis ve saksı. Üretilen metaforlardan öğrencilerin Türkçe öğretmenlerinin öğrencilere eşit davrandığı, gerektiği yer ve zamanda olması gereken tepkileri verdiği sonucuna varılabilir. Tema kapsamında üretilen "saksı, tilki ve keçi" metaforlarının D-IV-9 kodlu öğrenciye ait olması dikkat çekmektedir.

Türkçe öğretmeni kavramını "Adalet" olarak karşılayan metaforlar ve açıklamalardan bazıları şunlardır:

"Türkçe öğretmeni kitap gibidir. Çünkü lafını asla esirgemez, doğruları söyler. Dobra dobradır." (D-IV-1)

"Türkçe öğretmeni dedektif gibidir. Çünkü kopya çektiğimizde hemen bizi yakalar." İ-III-6.

"Türkçe öğretmeni kızgın bir dağ gibidir. Öğretmenimiz yeri geldi mi kızmayı bilen biridir." E-II-34.

"Türkçe öğretmeni tilki gibidir. Çünkü sınavda sürekli gözü açıktır Gözüne kestirdiğinin yanından hiç ayrılmaz." D-IV-9.

"Türkçe öğretmeni saksı gibidir. Çünkü biz ona nasıl davranırsak o da bize aynı şekilde davranır. Ona ne ekersek onu biçeriz." D-IV-9.

Tablo 1. Adalet Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Dedektif					0,0		1	3,6	1	1,1	1	0,01						
Keçi			1	3,8	1	1,1					1	0,01						
Kızgın bir dağ	1	2,6			1	1,1					1	0,01						
Kitap			1		1	1,1					1	0,01						
Polis			1	3,8	1	1,1					1	0,01						
Saksı			1		1	1,1					1	0,01						
Tilki			1		1	1,1					1	0,01						
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	1	2,6	1	4	4	15,4	6	6,7	0	0,0	1	3,6	0	0	1	1,1	7	3,9
Metafor	1	2,6	1	1,2	4	7,7	6	3,5	0	0,0	1	2,2	0	0	1	0,4	7	1,7

Tablo 2, "Adalet Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 2'ye göre ikinci sınıflar 1, üçüncü sınıflar 2 ve dördüncü sınıflar 4 metafor üretmişlerdir. Bu tema kapsamında en üretken sınıf düzeyi dördüncü sınıflar olmuştur.

Tablo 2. Adalet Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Dedektif			1	1,9			1	0,6
Keçi					1	1,7	1	0,6
Kızgın bir dağ	1	1,4					1	0,6
Kitap					1	1,7	1	0,6
Polis			1	1,9			1	0,6
Saksı					1	1,7	1	0,6
Tilki					1	1,7	1	0,6
<i>Toplam</i>								
Öğrenci	1	1,4	2	3,8	4	6,9	7	3,9
Metafor	1	0,6	2	1,6	4	2,9	7	1,7

2) Aşırı Hassas Olarak

Tablo 3, " Aşırı Hassas Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 3'e göre bu temayı toplamda 6 öğrenci (%3,3) ve 4 metafor (%1) temsil etmektedir. Temada yer alan metaforlar ve açıklamalar bazı öğrencilerin Türkçe öğretmenlerinin hassas bir yapıya sahip olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Bu durum söz konusu öğretmenlerin kişiliklerinden kaynaklanabileceği gibi Türkçe dersinin içeriği ve bu içeriğin öğretmeni yönlendirmesi neticesinde ortaya çıkmış olabilir.

"Türkçe öğretmeni *çocuk gibidir. Çünkü en ufak şeylerle mutlu olabilir. Sadece onu dinlediğini göstererek onu gülümsetebilirsin.*" D-IV-7.

"Türkçe öğretmeni *çiçek gibidir. Çünkü bize çok nazik davranır.*" İ-III-8.

"Türkçe öğretmeni *çiçek gibidir. Çünkü çok iyidir.*" İ-III-13.

"Türkçe öğretmeni *gül gibidir. Çünkü gül kadar narindir.*" H-IV-3.

Tablo 3. Aşırı Hassas Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam							
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%				
Çiçek					3	9,4			3	3,3	3	1,7						
Çocuk			1	3,8	1	1,1					1	0,6						
Gül							1	3,1	1	1,1	1	0,6						
Yaşlı teyze			1	3,8	1	1,1					1	0,6						
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	0	0,0	0	0,0	2	7,7	2	2,2	3	9,4	0	0,0	1	3,1	4	4,3	6	3,3
Metafor	0	0,0	0	0,0	2	3,8	2	1,2	1	0,9	0	0,0	1	1,2	2	0,8	4	1,0

Tablo 4, " Aşırı Hassas Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 4'e göre ikinci sınıflar ve dördüncü sınıflar üçer metafor üretirken üçüncü sınıflar hiç metafor üretmemiştir.

Tablo 4. Aşırı Hassas Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Çiçek	3	4,3	0,0	0,0	0,0	0,0	3	1,7
Çocuk		0,0	0,0	0,0	1	1,7	1	0,6
Gül		0,0	0,0	0,0	1	1,7	1	0,6
Yaşlı teyze		0,0	0,0	0,0	1	1,7	1	0,6
<i>Toplam</i>								
Öğrenci	3	4,3	0	0,0	3	5,2	6	3,3
Metafor	1	0,6	0	0,0	3	5,2	4	1,0

3) Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak

Tablo 5, " Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 5'e göre bu temayı toplamda 237 öğrenci (%131) 159 metafor (%38) ile temsil etmektedir. Tema kapsamında üretilen metaforların fazlalığı öğrencilerin Türkçe öğretmenlerini birçok anlamda bilgi kaynağı ya da aktarıcısı olarak gördüklerini göstermektedir.

Temada dikkat en çok dikkat çeken husus katılımcılardan 43 tanesinin Türkçe öğretmenini "kitap" metaforu ile karşılaşması olmuştur. Bu sayı temada %24 oranla büyük bir pay sahibidir. Tema içerisinde "kitap" metaforunu 11 kişiyle "bilgisayar", 10 kişiyle de "kalem" takip etmiştir.

Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni teması altında üretilen metaforları, birkaç alt başlıkta toplamak mümkündür:

a. Türkçe öğretmeniengin ve değerli bilgilere sahiptir. Böylece bilginin kaynağı niteliğini taşır. Öğrenciler, Türkçe öğretmenlerinin bilgilerine değer verir ve bütün bilgilerini bu kaynaktan tedarik ederler. Bu başlığa aşağıdaki metaforlar ve açıklamalar örnek olarak verilebilir:

"Türkçe öğretmeni kaynak gibidir. Çünkü tüm bilgileri ondan öğreniriz." D-III-9.

"Türkçe öğretmeni bilgi kaynağı gibidir. Çünkü görevi bize ders vermesidir. Bilgi öğretmesidir." İ-II-6.

"Türkçe öğretmeni anahtar gibidir. Çünkü Türkçe dilimize açılan kapının kilidi var: özlü bilgiler. Bu kilidin bir anahtarı var: Türkçe öğretmeni." F-II-3.

"Türkçe öğretmeni köprü gibidir. Çünkü öğrenciler başarıya ulaşmak için o köprünün üstünden geçmek zorundadır." K-IV-2.

"Türkçe öğretmeni çiçek gibidir. Çünkü biz onun özünü aldıkça bilgileniriz." G-III-7.

"Türkçe öğretmeni yiyecek gibidir. Çünkü biz yiyeceği yersek doyarız. Türkçe öğretmenini dinlersek de öğreniriz." G-IV-3.

"Türkçe öğretmeni kelebek gibidir. Çünkü biz rengârenk açan çiçekleriz, hepimiz farklıyız. Ama bir öğretmenimiz var ve bilgilerle dolu. Bize kanatlarını, kollarını açmış bilgilerle doldurmak için bekliyor. Biz çiçekler güneşe yüzümüzü dönercesine o rengârenk kelebeğe doğru döneriz." G-II-7.

"Türkçe öğretmeni kitap gibidir. Çünkü ne sorarsan sor sana cevap verir." G-IV-1

"Türkçe öğretmeni dünya gibidir. Çünkü her çeşit bilgiye sahiptir." H-IV-4.

"Türkçe öğretmeni kitap gibidir. Çünkü içerisinde bolca bilgi, öğüt ve cesaret vardır." C-II-5.

"Türkçe öğretmeni kitap gibidir. Çünkü ondan çok şey öğrenirsin." G-II-16.

"Türkçe öğretmeni güneş gibidir. Çünkü bize bilgi saçar." E-II-13.

"Türkçe öğretmeni cevap anahtarı gibidir. Çünkü her sorunun cevabını bilir." G-IV-13.

"Türkçe öğretmeni google gibidir. Çünkü söylediğin her kelime için sana bildiği şeyleri anlatır. Genellikle bilmediği şey yoktur. Ne ararsan var yani. Hiçbir sorunu karşılıksız bırakmaz ve en önemlisi 'Bunu mu demek istedin?' diye sorar." D-III-12.

"Türkçe öğretmeni midye gibidir. Çünkü içi inci gibi bilgilerle doludur." G-II-4.

"Türkçe öğretmeni ilkbahardaki çiçek gibidir. Çünkü çiçekler her zaman güzeldir ve çiçekler bizim ihtiyacımız olan oksijeni verir. Öğretmene bize ihtiyacımız olan bilgiyi." A-IV-5.

"Türkçe öğretmeni ağaç gibidir. Çünkü bir sürü bilgisi vardır. Yapraklar bunu temsil eder." G-II-3.

"Türkçe öğretmeni inek gibidir. Çünkü öğretmenden bilgi almak isteyince o sana o bilgiyi verir. İnekten almak isteyince de verir." G-III-1.

b. Türkçe öğretmeni, bilgi aktarıcısı iken öğrenci pasif alıcıdır. Öğrenci Türkçe öğretmenin verdiği kadarını alır. Bu başlığa aşağıdaki metaforlar ve açıklamalar örnek olarak verilebilir:

"Türkçe öğretmeni kalem gibidir. Çünkü kalem kâğıda yazı yazar. Türkçe hocası da beynimize yazı yazar." F-II-1.

"Türkçe öğretmeni futbol oyuncusu gibidir. Çünkü bilgiyi top gibi beynimize sokar." G-II-12.

"Türkçe öğretmeni elektrik gibidir. Çünkü bize bilgiyi iletir." G-IV-12.

"Türkçe öğretmeni kitap gibidir. Çünkü aklındaki bilgileri paylaşarak bizi bilgilendirir." E-II-13.

"Türkçe öğretmeni güneş gibidir. Çünkü bilgi verirken aydınlatır, bilgi vermeyince karartır." G-III-2.

"Türkçe öğretmeni kaynak gibidir. Çünkü tüm bilgileri ondan öğreniriz." D-III-9.

"Türkçe öğretmeni projeksiyon aleti gibidir. Çünkü projeksiyon bilgisayardakileri tahtaya yansıtır. Türkçe öğretmeni de kendi bilgilerini biz öğrencilere aktarır." G-II-14.

"Türkçe öğretmeni su damlası gibidir. Çünkü o, bitkileri yani bizleri o güzel bilgileriyle sular." G-II-10.

"Türkçe öğretmeni ayna gibidir. Çünkü içinde ne kadar bilgi varsa ayna gibi yansıtır." G-II-9.

"Türkçe öğretmeni kitap gibidir. Çünkü kitaptaki bilgileri adı gibi bilip öğrencilerine aktarır." G-IV-1.

"Türkçe öğretmeni USB gibidir. Çünkü yüklenen bilgileri bize aktarır." G-IV-8.

"Türkçe öğretmeni ağaç gibidir. Çünkü bizler onların meyveleriyiz. Bizleri bilgileriyle bilgilendirirler." H-IV-7.

c. Türkçe öğretmeni, gelişime açık ve çalışkandır. Bu alt başlık kapsamında aşağıdaki metaforlar örnek olarak verilebilir:

"Türkçe öğretmeni ağaç gibidir. Çünkü bilgilendikçe büyür ve gelişir." D-III-5

"Türkçe öğretmeni ansiklopedi gibidir. Çünkü dünyadaki bütün bilgileri toplar ve bunları bizimle paylaşır." F-II-8.

"Türkçe öğretmeni ahtapot gibidir. Çünkü her konuda yaptığı bir iş ve çalışma vardır." D-III-12.

"Türkçe öğretmeni balta girmemiş orman gibidir. Çünkü Türkçe öğretmenin bilgileri hep taze hep renklidir.(...) " G-IV-7.

"Türkçe öğretmeni karınca gibidir. Çünkü çok çalışırlar, sabahtan akşama." G-IV-10.

"Türkçe öğretmeni arı gibidir. Çünkü her şeye yetişir." H-4-13.

"Türkçe öğretmeni kaplumbağa gibidir. Bilgileri taşır ve bize aktarır." G-IV-12.

"Türkçe öğretmeni yıldız gibidir. Çünkü 5 köşesi vardır. 1. köşesi bilgileri, 2. köşesi kuralları, 3. köşesi sosyal aktivitelerde konuşma tarzı, 4. köşe de topluma kolay karışmak için söylediği sözler ve davranışlar, 5. köşesi de bunların hepsini tartıp biçtiği, sonra da bize anlattığı köşedir." D-III-3.

"Türkçe öğretmeni telefonumuz gibidir. Çünkü öğrendiği bilgileri bize hemen yetiştirir. Bizi haberdar ederler." İ-II-6.

"Türkçe öğretmeni kuş gibidir. Çünkü kuşlar yavrularına yemek vermek için en güzel yerlerden en güzelini bulmak için çabalar. Türkçe öğretmeni de bize bilgi vermek için en güzelleri için çaba gösterir." H-IV-11.

d. Türkçe öğretmeni, dersi etkili ve akıcı anlatır. Bu alt başlık kapsamında aşağıdaki metaforlar örnek olarak verilebilir:

"Türkçe öğretmeni müzik gibidir. Çünkü müzik gibi anlattığı şeyler aklımızda kalır." G-II-2.

"Türkçe öğretmeni su gibidir. Çünkü dersi akıcı anlatır." G-II-12.

"Türkçe öğretmeni kaplumbağa gibidir. Çünkü bize dersi anlayacağımız şekilde anlatır." E-II-7.

"Türkçe öğretmeni şair gibidir. Çünkü Türkçe öğretmeni dersleri bir şair kadar güzel anlatır." E-II-20.

"Türkçe öğretmeni şarkı gibidir. Çünkü Sevdiğimiz şarkının nasıl bittiğini anlamıyorsak Türkçe dersinin de nasıl bittiğini anlamıyorum." E-II-30.

"Türkçe öğretmeni bulut gibidir. Çünkü o bizim için şekilden şekle girer." G-II-10.

"Türkçe öğretmeni kütüphane gibidir. Çünkü birçok kitaptan kesitlerle derslere katkıda bulunur." İ-III-2.

"Türkçe öğretmeni kütüphane gibidir. Çünkü derste konuyu anlatabilmek için birçok şiir kullanır." İ-III-7.

"Türkçe öğretmeni renk gibidir. Çünkü cansız şeyleri anlamlandırır." İ-III-1.

"Türkçe öğretmeni koç gibidir. Çünkü sınıfa iyi hâkimdir. İyi ders anlatır. Öğrencilerine hâkim olur." H-IV-2.

"Türkçe öğretmeni elektrik gibidir. Çünkü biz öğrenciler yorulduğumuzda bize heyecan verir, derse katılımımızı sağlar." G-IV-1.

e. Türkçe öğretmeni, öğrencilerin hayal dünyasını genişletir. Örneğin:

"Türkçe öğretmeni tırtıl gibidir. Çünkü tırtıl ne kadar uzunsa Türkçe öğretmeni de öyledir. Belki tırtılın bir sonu vardır ama Türkçe öğretmenin güzel düşüncelerinin sonu yoktur." G-II-1.

"Türkçe öğretmeni zaman makinesi gibidir. Çünkü okuduğu isimlerle ve metinlerle bizi hayalimizdeki zamana götürür." G-II-3.

f. Türkçe öğretmeni, öğrencilerin yanlışlarını düzeltendir. Örneğin:

"Türkçe öğretmeni geri dönüşüm kutusu gibidir. Çünkü yanlış bilgilere sahip olanları yeniden hazırlar, onları geri dönüştürür." D-III-8.

Tablo 5. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖO				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Ağaç	1	2,6	1	4	2	2,2	2	6,3	2	6,3	4	4,3	6	0,03				
Ahtapot			1	4	3,8	1	1,1						1	0,01				
Akarsu	1	2,6			1	1,1							1	0,01				
Akıl küpü	1	2,6			1	1,1							1	0,01				
Ana-baba			1	4	1	1,1	1	3,1			1	1,1	2	0,01				
Ansiklopedi			1	4	1	1,1	1	3,1			1	1,1	2	0,01				
Arı	1	2,6			1	1,1	1	3,1	1	3,1	2	2,2	3	0,02				
Astronot					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
At					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Ayaklı kütüphane									2	6,3	2	2,2	2	0,01				
Ayna					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Balta					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Balta girmemiş orman									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Berrak bir su									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Bilgi					2	6,3					2	2,2	2	0,01				
Bilgi anahtarı					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Bilgi kaynağı					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Bilgi kutusu					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Bilgi küpü	1	2,6			1	1,1	1	3,1			1	1,1	2	0,01				
Bilgin	1	2,6			1	1,1	1	3,1			1	1,1	2	0,01				
Bilgisayar			2	8	1	3,8	3	3,4			8	25	8	8,7	11	0,06		
Bilgisayar yazısı											1	3,1	1	1,1	1	0,01		
Bilimci							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Bir grubun başı											1	3,1	1	1,1	1	0,01		
Bulut							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Bülbül									1	3,6			1	1,1	1	0,01		
Cevap anahtarı											1	3,1	1	1,1	1	0,01		
Çiçek			2	8			2	2,2			2	7,1	1	3,1	3	3,3	5	0,03

Tablo 5'in devamı. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Metafor adı	DO				ÖÖ				GENEL									
	Sınıf düzeyi	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam								
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Çok amaçlı çakı					1	3,1			1	1,1	1	0,01						
Dağ					1	3,1			1	1,1	1	0,01						
Defter							1	3,1	1	1,1	1	0,01						
Deli			1	4			1	1,1			1	0,01						
Dil							1	3,1			1	0,01						
Doktor			1	4			1	1,1			1	0,01						
Dolap			1	4			1	1,1			1	0,01						
Dünya					2	6,3			1	3,1	3	3,3	3	0,02				
Elektrik									2	6,3	2	2,2	2	0,01				
Evren									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Fermuar			1	4			1	1,1			1	0,01						
Filiz			1	4			1	1,1			1	0,01						
Filozof							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Futbol oyuncusu							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Geri dönüşüm kutusu			1	4			1	1,1			1	1,1	2	0,01				
Google			1	4			1	1,1			1	0,01						
Gökyüzü									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Gözlük							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Güneş	1	2,6	1	4,0			2	2,2	1	3,1	1	3,6	1	3,1	3	3,3	5	0,03
Hayat					1	3,8	1	1,1					1	0,01				
Hazır cevap			1	4,0			1	1,1					1	0,01				
Işık									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
İçi dolu çanta			1	4,0			1	1,1					1	0,01				
İlkbahardaki çiçek					1	3,8	1	1,1					1	0,01				
İnek							1	3,1	1	3,6			2	2,2	2	0,01		
İnternet									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Kâğıt			2	8			2	2,2	1	3,1			1	1,1	3	0,02		
Kaktüs									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Kalem			3	12			3	3,4	2	6,3	2	7,1	3	9,4	7	7,6	10	0,06
Kalem kutusu			2	8			2	2,2			1	3,1	1	1,1	3	0,02		

Tablo 5'in devamı. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Kapı							1	3,1	1	1,1	1	0,01						
Kaplumbağa					1	3,1	1	3,1	2	2,2	2	0,01						
Kar					1	3,1			1	1,1	1	0,01						
Karınca					2	6,3	1	3,1	3	3,3	3	0,02						
Karpuz					0,0		1	3,1	1	1,1	1	0,01						
Kaynak		1	4,0		1	1,1	0,0				1	0,01						
Kelebek					1	3,1			1	1,1	1	0,01						
Kitap	16	42	8	32	24	27	6	18,8	8	28,6	5	15,6	19	20,7	43	0,24		
Kitaplık					1	3,1	2	7,1			3	3,3	3	0,02				
Koç									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Konu anlatımlı kitap			1	4			1	1,1			1	3,6	1	3,1	2	2,2	3	0,02
Konuşan kitap									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Köprü									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Kumsaldaki kumlar					1	3,8	1	1,1					1	0,01				
Kuş			1	4,0			1	1,1			1	3,1	1	1,1	2	0,01		
Kütüphane									1	3,6			1	1,1	1	0,01		
Masal							2	6,3			2	2,2	2	0,01				
Matematik			2	8			2	2,2					2	0,01				
Metin			1	4			1	1,1					1	0,01				
Meyve			1	4			1	1,1					1	0,01				
Midye							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Mürekkep									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Müzik							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Okul									3	10,7			3	3,3	3	0,02		
Öğretmen									1	3,6			1	1,1	1	0,01		
Paragraf							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Pırlanta			1	4,0			1	1,1					1	0,01				
Pilot			1	4,0			1	1,1					1	0,01				
Projeksiyon aleti							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Renk									1	3,6			1	1,1	1	0,01		
Resimci-ressam			1	4			1	1,1			1	1,1	2	0,01				

Tablo 5'in devamı. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Saksı			1	4			1	1,1			1	0,01						
Sebze					1	3,1			1	1,1	1	0,01						
Soru bankası	1	2,6			1	1,1			1	1,1	2	0,01						
Sosyal paylaşım sitesi			1	4			1	1,1			1	0,01						
Su	1	2,6			1	1,1	1	3,1	1	3,6	2	2,2	3	0,02				
Su damlası					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Sünger									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Şair					2	6,3					2	2,2	2	0,01				
Şarkı					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Şiir					4	12,5					4	4,3	4	0,02				
Şiir kitabı									2	7,1			2	2,2	2	0,01		
Şurup					1	3,1			1	3,1	2	2,2	2	0,01				
Tablo					1	3,8	1	1,1					1	0,01				
Tarih			1	4			1	1,1			1	3,1	1	1,1	2	0,01		
Telefonumuz							1	3,1			1	1,1	1	0,01				
Temel					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Tırtıl					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Tilki					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Toprak			1	3,8	1	1,1							1	0,01				
USB					1	3,1			1	3,1	2	2,2	2	0,01				
Uzay					3	9,4	1	3,6			4	4,3	4	0,02				
Volkan					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Yaşam									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Yıldız									3	10,7			3	3,3	3	0,02		
Yiyecek									1	3,1	1	1,1	1	0,01				
Zaman makinesi					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Zeka küpü					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
Zürafa					1	3,1					1	1,1	1	0,01				
<i>Toplam</i>																		
<i>Öğrenci</i>	25	65,8	46	184	6	23,1	77	86,5	72	225	34	121,4	54	168,8	160	173,9	237	131
<i>Metafor</i>	10	26,3	32	39,5	6	11,5	48	28,1	55	47	19	41,3	37	43	111	44,6	159	38

Tablo 6, "Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelere göre sınıflandırmaktadır. Tablo 6'ya göre Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 57, üçüncü sınıflar 51 ve dördüncü sınıflar 43 adet metafor üretmişlerdir. Bu tema kapsamında en çok metafor üreten sınıf düzeyi birinci sınıflar olmuştur. Tema kapsamında metafor üreten öğrenci sayısı ise şu şekilde gerçekleşmiştir: ikinci sınıflar 97, üçüncü sınıflar 80 ve dördüncü sınıflar 60. Bu temaya en çok katılım gösteren sınıf düzeyi de 97 kişi ile birinci sınıflar olmuştur.

Sınıf düzeyler 2'den 4'e doğru ilerledikçe hem katılımcı hem de metafor sayısında var olan düşüş dikkat çekicidir. Bu sonuçtan yola çıkarak, sınıf düzeyleri artan öğrencilerin Türkçe öğretmeni Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı olarak görme durumunun azaldığını söylenebilir.

Tablo 6. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
<i>Metafor adı</i>	f	%	f	%	f	%	f	%	
Ağaç	3	4,3	1	1,9	2	3,4	6	3,3	
Ahtapot			1	1,9			1	0,6	
Akarsu	1	1,4					1	0,6	
Akıl küpü	1	1,4					1	0,6	
Ana-baba	1	1,4	1	1,9			2	1,1	
Ansiklopedi	1	1,4	1	1,9			2	1,1	
Arı	2	2,9			1	1,7	3	1,7	
Astronot	1	1,4					1	0,6	
At	1	1,4					1	0,6	
Ayaklı kütüphane					2	3,4	2	1,1	
Ayna	1	1,4					1	0,6	
Balta	1	1,4					1	0,6	
Balta girmemiş orman					1	1,7	1	0,6	
Berrak bir su					1	1,7	1	0,6	
Bilgi	2	2,9					2	1,1	
Bilgi anahtarı	1	1,4					1	0,6	
Bilgi kaynağı	1	1,4					1	0,6	
Bilgi kutusu	1	1,4					1	0,6	
Bilgi küpü	2	2,9					2	1,1	
Bilgin	2	2,9					2	1,1	
Bilgisayar			2	3,8	9	15,5	11	6,1	
Bilgisayar yazısı					1	1,7	1	0,6	
Bilimci	1	1,4					1	0,6	

Tablo 6'nın devamı. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Bir grubun başı					1	1,7	1	0,6
Bulut	1	1,4					1	0,6
Bülbül			1	1,9			1	0,6
Cevap anahtarı					1	1,7	1	0,6
Çiçek			4	7,5	1	1,7	5	2,8
Çok amaçlı çakı	1	1,4					1	0,6
Dağ	1	1,4					1	0,6
Defter					1	1,7	1	0,6
Deli			1	1,9			1	0,6
Dil	1	1,4					1	0,6
Doktor			1	1,9			1	0,6
Dolap			1	1,9			1	0,6
Dünya	2	2,9			1	1,7	3	1,7
Elektrik					2	3,4	2	1,1
Evren					1	1,7	1	0,6
Fermuar			1	1,9			1	0,6
Filiz			1	1,9			1	0,6
Filozof	1	1,4					1	0,6
Futbol oyuncusu	1	1,4					1	0,6
Geri dönüşüm kutusu			2	3,8			2	1,1
Google			1	1,9			1	0,6
Gökyüzü					1	1,7	1	0,6
Gözlük	1	1,4					1	0,6
Güneş	2	2,9	2	3,8	1	1,7	5	2,8
Hayat					1	1,7	1	0,6
Hazır cevap			1	1,9			1	0,6
Işık					1	1,7	1	0,6
İçi dolu çanta			1	1,9			1	0,6
İlkbahardaki çiçek					1	1,7	1	0,6
İnek	1	1,4	1	1,9			2	1,1
İnternet					1	1,7	1	0,6
Kağıt	1	1,4	2	3,8			3	1,7
Kaktüs					1	1,7	1	0,6
Kalem	2	2,9	5	9,4	3	5,2	10	5,5
Kalem kutusu			2	3,8	1	1,7	3	1,7
Kapı					1	1,7	1	0,6

Tablo 6'nın devamı. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
<i>Metafor adı</i>	f	%	f	%	f	%	f	%	
Kaplumbağa	1	1,4			1	1,7	2	1,1	
Kar	1	1,4					1	0,6	
Karınca	2	2,9			1	1,7	3	1,7	
Karpuz					1	1,7	1	0,6	
Kaynak			1	1,9			1	0,6	
Kelebek	1	1,4					1	0,6	
Kitap	22	31,4	16	30,2	5	8,6	43	23,8	
Kitaplık	1	1,4	2	3,8			3	1,7	
Koç					1	1,7	1	0,6	
Konu anlatımlı kitap			2	3,8	1	1,7	3	1,7	
Konuşan kitap					1	1,7	1	0,6	
Köprü					1	1,7	1	0,6	
Kumsaldaki kumlar					1	1,7	1	0,6	
Kuş			1	1,9	1	1,7	2	1,1	
Kütüphane			1	1,9			1	0,6	
Masal	2	2,9					2	1,1	
Matematik			2	3,8			2	1,1	
Metin			1	1,9			1	0,6	
Meyve			1	1,9			1	0,6	
Midye	1	1,4					1	0,6	
Mürekkep					1	1,7	1	0,6	
Müzik	1	1,4					1	0,6	
Okul			3	5,7			3	1,7	
Öğretmen			1	1,9			1	0,6	
Paragraf	1	1,4					1	0,6	
Pirlanta			1	1,9			1	0,6	
Pilot			1	1,9			1	0,6	
Projeksiyon aleti	1	1,4					1	0,6	
Renk			1	1,9			1	0,6	
Resimci-ressam			2	3,8			2	1,1	
Saksı			1	1,9			1	0,6	
Sebze	1	1,4					1	0,6	
Soru bankası	1	1,4	1	1,9			2	1,1	
Sosyal paylaşım sitesi			1	1,9			1	0,6	
Su	2	2,9	1	1,9			3	1,7	
Su damlası	1	1,4					1	0,6	

Tablo 6'nın devamı. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Sünger					1	1,7	1	0,6	
Şair	2	2,9					2	1,1	
Şarkı	1	1,4					1	0,6	
Şiir	4	5,7					4	2,2	
Şiir kitabı			2	3,8			2	1,1	
Şurup	1	1,4			1	1,7	2	1,1	
Tablo					1	1,7	1	0,6	
Tarih			1	1,9	1	1,7	2	1,1	
Telefonumuz	1	1,4					1	0,6	
Temel	1	1,4					1	0,6	
Tırtıl	1	1,4					1	0,6	
Tilki	1	1,4					1	0,6	
Toprak					1	1,7	1	0,6	
USB	1	1,4			1	1,7	2	1,1	
Uzay	3	4,3	1	1,9			4	2,2	
Volkan	1	1,4					1	0,6	
Yaşam					1	1,7	1	0,6	
Yıldız			3	5,7			3	1,7	
Yiyecek					1	1,7	1	0,6	
Zaman makinesi	1	1,4					1	0,6	
Zeka küpü	1	1,4					1	0,6	
Zürafa	1	1,4					1	0,6	
<i>Toplam</i>									
<i>Öğrenci</i>	97	138,6	80	150,9	60	103,4	237	130,9	
<i>Metafor</i>	57	36,8	51	40,2	43	31,2	151	36,0	

4) Bilinmeyenli-Değişken

Tablo 7, "Bilinmeyenli-Değişken Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 7'ye göre bu tema toplamda 11 öğrenci (%6) ve 10 metafor (%2,4) ile temsil edilmektedir.

Bazı öğrenciler, Türkçe öğretmenlerinin kimi durumlarda birbirinden çok farklı davranışlar sergilediklerini *çiçek, gül, ince bir çizgi, kar, kilitli sandık, mevsimler, sınav ve volkan* metaforlarıyla ortaya koymuşlardır.

"Türkçe öğretmeni *ince bir çizgi gibidir. Çünkü çizginin öbür tarafında sabır, diğer tarafında sabır vardır.*" D-IV-2.

"Türkçe öğretmeni çiçek gibidir. Çünkü çok çabuk açılıp kapanır. Bazen derse üzgün bazen ise neşeli gelir." D-III-8.

"Türkçe öğretmeni çiçek gibidir. Çünkü ödev yapmayınca solar, mutlu edince hep güler." G-IV-10.

"Türkçe öğretmeni kilitli sandık gibidir. Çünkü dışını görsen bile içinde ne olduğunu göremezsin." D-IV-7.

"Türkçe öğretmeni kar gibidir. Çünkü uzaktan güzel görünür, elleyince elin soğur. Türkçeden de soğursun." G-II-3.

Tablo 7. Bilinmeyenli-Değişken Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖO				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Çiçek			1	4%			1	3,1%	1	1,1%	2	1,1%						
Gül					1	3,8%	1	1,1%	2	2,2%	3	1,7%						
İnce bir çizgi			1	3,8%	1	1,1%					1	0,6%						
Kar							1	3,1%	1	1,1%	1	0,6%						
Kilitli sandık			1	3,8%	1	1,1%		0,0%			1	0,6%						
Mevsimler			1	3,8%	1	1,1%		0,0%			1	0,6%						
Sınav			1	3,8%	1	1,1%		0,0%			1	0,6%						
Volkan							1	3,1%	1	1,1%	1	0,6%						
Toplam																		
Öğrenci	0	0,0%	1	4%	5	19,2%	6	6,7%	4	12,5%	0	0,0%	1	3,1%	5	5,4%	1	6,1%
Metafor	0	0,0%	1	1,2%	5	9,6%	6	3,5%	3	2,4%	0	0,0%	1	1,2%	4	1,6%	1	2,4%

Tablo 8, "Bilinmeyenli-Değişken Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 8'e göre Bilinmeyenli-Değişken Olarak Türkçe Öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 3, üçüncü sınıflar 1 ve dördüncü sınıflar 6 adet metafor üretmişlerdir. Bu tema kapsamında en çok metafor üreten ve temaya en çok katılım gösteren sınıf düzeyi 6 sayısı ile dördüncü sınıflar olmuştur.

Tablo 8. Bilinmeyenli-Değişken Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Çiçek			1	1,9	1	1,7	2	1,1
Gül	2	2,9			1	1,7	3	1,7
İnce bir çizgi					1	1,7	1	0,6
Kar	1	1,4					1	0,6
Kilitli sandık					1	1,7	1	0,6
Mevsimler					1	1,7	1	0,6
Sınav					1	1,7	1	0,6
Volkan	1	1,4					1	0,6
<i>Toplam</i>								
<i>Öğrenci</i>	4	5,7	1	1,9	6	10,3	10	5,5
<i>Metafor</i>	3	1,9	1	0,8	6	4,3	10	2,4

5. Değer Olarak

Tablo 9, "Değer Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 9'a göre bu tema toplamda 26 öğrenci (%14,4) ve 25 metafor (%6) ile temsil edilmektedir. Bu tema üretilen metafor çokluğu açısından 5. sırada yer almaktadır.

Değer olarak Türkçe öğretmeni teması dâhilinde yer alan metaforlar, öğrenciler için Türkçe öğretmenlerinin değerli bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır. Ülkemizde ana dili öğreticileri olan Türkçe öğretmenlerinin bireyin hayatındaki etkin rolü onları farklı bir konuma sahip kılmaktadır. Tema kapsamında üretilen metaforlardan *Türk bayrağı, bayrak, Türk dili, dil, kültür, koruyucu, oksijen, kalp* ve *altın* gösteriyor ki öğrenciler nezdinde Türkçe öğretmenleri ana dilin, okulun, hayatın ve bir milletin olmazsa olmaz unsuru konumundadır.

"Türkçe öğretmeni savaşçı gibidir. Çünkü bütün yabancı dillerle savaşır." G-II-4.

"Türkçe öğretmeni Türk Bayrağı'dır. Ona nasıl saygı duyuyorsan Türkçe öğretmenine de saygı duyarsın." G-II-14.

"Türkçe öğretmeni bayrak gibidir. Çünkü saygı gösterilir ve sevilir." D-III-5.

"Türkçe öğretmeni Türk dili gibidir. Çünkü dilimize Türk diline yabancı kelime sokmaz. Yasaktır. Bizim dilimizde de öğretmenimin dilinde de bu böyle, kuraldır." G-II-17.

"Türkçe öğretmeni altın gibidir. Çünkü ne olursa olsun değerini kaybetmez." D-IV-7.

"Türkçe öğretmeni dil gibidir. Çünkü dilimizi savunan, koruyan ve arındırandır. Onlar dilimizi temsil eden en önemli simgelerden biridir." G-II-7.

Tablo 9. Değer Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL			
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Altın			1	4	1	3,8	2	2,2			2	1,1
Anahtar	1	2,6			3,8	1	1,1				1	0,6
Aşık							1	3,1			1	1,1
Bayrak			1	4			1	1,1	1	3,1	1	1,1
Bekçi							1	3,1			1	1,1
Çiçek									1	3,1	1	1,1
Dil							1	3,1			1	1,1
Hava			1	3,8	1	1,1					1	0,6
Hoca			1	4			1	1,1			1	0,6
Kağıt							1	3,1			1	1,1
Kalp							2	6,3			2	2,2
Kebab									1	3,1	1	1,1
Koruyucu			1	3,8	1	1,1					1	0,6
Kültür									1	3,1	1	1,1
Oksijen							1	3,1			1	1,1
Para							1	3,1			1	1,1
Parlayan bir yıldız			1	4			1	1,1			1	0,6
Savaşçı							1	3,1			1	1,1
Su	1	2,6					1	1,1			1	0,6
Şapka									1	3,1	1	1,1
Türk bayrağı							1	3,1			1	1,1
Türk dili							1	3,1			1	1,1
Vatan							1	3,1			1	1,1
Toplam												
Öğrenci	2	5,3	4	16	3	11,5	9	10,1	12	37,5	0	0,0
Metafor	2	5,3	4	4,9	3	5,8	9	5,3	11	9,4	0	0,0
			5	15,6	17	18	26	14,4			5	5,8
			16	6,4	25	6,0						

Tablo 10, "Değer Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 10'a göre Değer Olarak Türkçe Öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 14, üçüncü sınıflar 4 ve dördüncü sınıflar 8 adet metafor üretmişlerdir. Bu tema kapsamında en çok metafor üreten ve temaya en çok katılım gösteren sınıf düzeyi ise ikinci sınıflar olmuştur.

Temaya katılım gösteren 26 öğrenciden 10'unun (%38,4) Türkçe öğretmenin özel bir okulda çalışan G kodlu öğretmen olduğu görülmektedir. Bu durumun G kodlu Türkçe öğretmenin özelliklerinden ve tutumlarından kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 10. Değer Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Altın			1	1,9	1	1,7	2	1,1
Anahtar	1	1,4					1	0,6
Aşık	1	1,4					1	0,6
Bayrak			1	1,9	1	1,7	2	1,1
Bekçi	1	1,4					1	0,6
Çiçek					1	1,7	1	0,6
Dil	1	1,4					1	0,6
Hava					1	1,7	1	0,6
Hoca			1	1,9			1	0,6
Kâğıt	1	1,4					1	0,6
Kalp	2	2,9					2	1,1
Kebap					1	1,7	1	0,6
Koruyucu					1	1,7	1	0,6
Kültür					1	1,7	1	0,6
Oksijen	1	1,4					1	0,6
Para	1	1,4					1	0,6
Parlayan bir yıldız			1	1,9			1	0,6
Savaşçı	1	1,4					1	0,6
Su	1	1,4					1	0,6
Şapka					1	1,7	1	0,6
Türk bayrağı	1	1,4					1	0,6
Türk dili	1	1,4					1	0,6
Vatan	1	1,4					1	0,6
<i>Toplam</i>								
Öğrenci	14	20	4	7,5	8	13,8	26	14,4
Metafor	13	8,4	4	3,1	8	5,8	25	6,0

6) Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık Olarak

Tablo 11, "Değer Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 11'e göre tek bir metafordan oluşan bu tema yalnızca 1 öğrenci tarafından temsil edilmektedir. Bu öğrenci Türkçe öğretmenin birçok yanlışı olduğunu ve bu yanlışı düzelttiğini ifade etmektedir. Bu tema araştırma kapsamında %100 olumsuz bir bakışı açısı içeren bir temadır. Bu tema üretilen metafor çokluğu açısından sonuncu sırada yer almaktadır.

"Türkçe öğretmeni takozdur. Çünkü bütün derslerde yanlışı düzeltirim." K-III-3.

Tablo 11. Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖO				GENEL		
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam		
<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>		
Takoz					1	3,6		1	1,1	1	0,01
<i>Toplam</i>											
<i>Öğrenci</i>					1	3,6		1	1,1	1	1
<i>Metafor</i>					1	2,2		1	0,4	1	0,2

Tablo 12, "Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforu, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 12'ye göre Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık Olarak Türkçe Öğretmeni teması altında üçüncü sınıf öğrencisi tarafından üretilen tek bir metafor olduğunu görmekteyiz.

Tablo 12. Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
<i>Metafor adı</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	
Takoz			1	2%			1	1%	
<i>Toplam</i>									
<i>Öğrenci</i>	0	0%	1	1,9%	0	0%	1	0,6%	
<i>Metafor</i>	0	0%	1	0,8%	0	0%	1	0,2%	

7) Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak

Tablo 13, "Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 13'e göre bu tema toplamda 9 öğrenci (%5) ve 9 metafor (%2,1) ile temsil edilmektedir.

Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak Türkçe Öğretmeni temasında, ikinci sınıfların hiç metafor üretmedikleri görülmektedir. Bunun yanında devlet okulu üçüncü sınıf öğrencileri 6 metafor üretirken özel okul üçüncü sınıf öğrencileri hiç metafor üretmemiştir.

"Kitap" metaforu bilgi aktarma yönüyle "Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı" temasına dâhil olurken eğlendirici içeriğe sahip olmasıyla da "Eğlendirici-Neşe Kaynağı" teması başlığı altında yer almıştır.

"Türkçe öğretmeni ağaç gibidir. Çünkü ağaç etrafına neşe ve huzur dağıtır. Türkçe öğretmeni de öyledir." D-III-10.

"Türkçe öğretmeni çiçektir. Çünkü derste ağzı kulaklarında çünkü derste bize gülerek pozitif bir enerji veriyor." H-IV-11.

"Türkçe öğretmeni kitap gibidir. Çünkü onu okuya okuya hiç sıkılmayız." D-III-9.

"Türkçe öğretmeni bilgisayar oyunu gibidir. Çünkü gerektiğinde bilgisayar oyunu gibi eğlendirir." G-II-4"

"Türkçe öğretmeni lunapark gibidir. Çünkü dersi çok güzel ve eğlenceli anlatabilir." H-IV-12.

"Türkçe öğretmeni komedyen gibidir. Çünkü gerektiği yerde esprisini yapar." D-IV-5.

Tablo 13. Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖO				GENEL	
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Ağaç			1	4	0,0	1	3,8		1	0,6
Bilgisayar oyunu			1	4					1	0,6
Çiçek							1	3,1	1	1,1
Eğlence makinesi			1	4			1	3,8	1	0,6
Harika			1	4			1	3,8	1	0,6
Kitap			1	4			1	3,8	1	0,6
Komedyen					1	3,8	1	3,8	1	0,6
Lunapark							1	3,1	1	1,1
Palyaço			1	4			1	3,8	1	0,6
<i>Toplam</i>										
<i>Öğrenci</i>	0	0,0	6	24	1	3,8	7	7,9	0	0,0
<i>Metafor</i>	0	0,0	6	7,4	1	1,9	7	4,1	0	0,0

Tablo 14, "Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 14'e göre Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak Türkçe Öğretmeni teması altında ikinci sınıflar hiç metafor üretemezken, üçüncü sınıflar 6 ve dördüncü sınıflar 3 adet metafor üretmişlerdir. Bu tema kapsamında en çok metafor üreten ve temaya en çok katılım gösteren sınıf düzeyi ise üçüncü sınıflar olmuştur.

Tema dâhilinde üretilen metaforların ve bu metaforlara dayalı yapılan açıklamaların tamamı olumlu bir algının olduğunu göstermektedir. Tema dâhilinde yer alan "komedyen" metaforu "Gerektiği yerde esprisini yapar." ve "bilgisayar oyunu" metaforu " Gerektiğinde bilgisayar oyunu gibi eğlendirir." açıklamalarıyla Türkçe öğretmeni kavramının olumlu yönlerine vurgu yapmaktadır.

Tablo 14. Eğlendirici-Neşe Kaynağı Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Ağaç			1	1,9			1	0,6
Bilgisayar oyunu								
Çiçek					1	1,7	1	0,6
Eğlence makinesi			1	1,9			1	0,6
Harika			1	1,9			1	0,6
Kitap			1	1,9			1	0,6
Kitap			1	1,9			1	0,6
Komedyen					1	1,7	1	0,6
Lunapark					1	1,7	1	0,6
Palyaço			1	1,9			1	0,6
<i>Toplam</i>								
<i>Öğrenci</i>	0	0,0	6	11,3	3	5,2	9	5,0
<i>Metafor</i>	0	0,0	6	4,7	3	2,2	9	2,1

8) Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak

Tablo 15, "Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 15'e göre bu tema toplamda 29 öğrenci (%16) ve ürettikleri 33 metafor (%7,9) ile temsil edilmektedir. Tema üretilen metafor sayısının çokluğu açısından temalar arasında 3. sırayı almaktadır. Temaya devlet okulu öğrencileri 28 kişi 16 metafor, özel okul öğrencileri ise 20 kişi 17

metafor ile katılmışlardır. Temada 9 (%5) katılımcı ile en yüksek orana sahip "Melek" metaforunu 4 (%2,2) sayısı ile "anne" metaforu takip etmektedir.

Bu tema altında oluşturulan metaforlar öğrencilerin, Türkçe öğretmenlerini kendileri için maddi manevi bir dayanak olarak gördüğünü göstermektedir.

Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak Türkçe Öğretmeni teması altında üretilen metaforlar, birkaç alt başlıkta toplanabilir:

a. Türkçe öğretmeni öğrencisini gözetler ve korur. Örneğin:

"Türkçe öğretmeni çoban gibidir. Çünkü bize yani öğrencilerine bir şey olmaması için elinden geleni yapar." H-IV-12.

"Türkçe öğretmeni kalkan gibidir. Çünkü öğrencileri hep korur, hiç yalnız bırakmaz." G-III-1.

"Türkçe öğretmeni yılan gibidir. Çünkü çocuklara sessizce yaklaşır ve onların hayatlarını kontrol eder." D-III-3.

"Türkçe öğretmeni baykuş gibidir. Çünkü oturduğu yerden herkesin yaptığını görür." D-III-4.

"Türkçe öğretmeni bulutlar gibidir. Çünkü bizi uzakta seyreder, her zaman çevremizde olup bizi korur." A-IV-18.

"Türkçe öğretmeni anne gibidir. Çünkü bizi korur kollar, iyiliğimizi düşünür." A-IV-5.

"Türkçe öğretmeni can simidi gibidir. Çünkü bizi korur, kollar." C-II-2.

b. Türkçe öğretmeni öğrencisiyle ilgilenir ve ona yardımcı olur. Örneğin:

"Türkçe öğretmeni iskelet gibidir. Çünkü bize destek verir." G-II-16.

"Türkçe öğretmeni anne gibidir. Çünkü bizi severi bizi savunur." A-IV-2.

"Türkçe öğretmeni annemiz gibidir. Çünkü bizimle ilgilenir." A-IV-4.

"Türkçe öğretmeni sığınak gibidir. Çünkü sığınacak bir yer gibidir o." C-II-12.

"Türkçe öğretmeni anne gibidir. Çünkü her zaman bize kucağını açar ve hiçbir zaman da dediklerimizi dinlememezlik yapmaz." C-II-8.

c. Türkçe öğretmeni iyi ve anlayışlıdır. Örneğin:

"Türkçe öğretmeni battaniye gibidir. Çünkü öğretmenimiz bizi sevgisi ile bilgisi ile içindeki hoşgörüsüyle ısıtır." E-II-25.

"Türkçe öğretmeni sünger gibidir. Çünkü ne yaparsan yap her olayın üzerine sünger çeker." D-IV-2.

"Türkçe öğretmeni sevgi çiçeği gibidir. Çünkü öğrencilerini seven, onlara eğitim veren, onların iyiliğini isteyendir." İ-II-2.

"Türkçe öğretmeni melek gibidir. Çünkü bize şefkatle yaklaşır." C-II-4.

Tablo 15. Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak (Özel Okul-Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi <i>Metafor adı</i>	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		Toplam									
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Anne			4	15,4	4	15,4			4	2,2								
Aslan	1	2,6			1	3,8			1	0,6								
Battaniye	1	2,6			1	3,8			1	0,6								
Baykuş			1	4,0	3,8	1	3,8			1	0,6							
Bulutlar			1	3,8	1	3,8			1	0,6								
Can simidi	2	5,3			2	7,7			2	1,1								
Çatı	1	2,6			1	3,8			1	0,6								
Çoban							1	3,1	1	1,1	1	0,6						
Ev	1	2,6			1	3,8			1	0,6								
Gece							1	3,1	1	1,1	1	0,6						
Geri dönüşüm kutusu									1	3,1	1	1,1	1	0,6				
Gölge	2	5,3			2	7,7			2	1,1								
Güneş gözlüğü			1	4,0	1	3,8			1	0,6								
Güvenlik									1	3,1	1	1,1	1	0,6				
Havada uçan bulut	1	2,6			1	3,8			1	0,6								
İskelet							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Kalkan									1	3,6	1	1,1	1	0,6				
Kalp							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Kapı									1	3,6	1	1,1	1	0,6				
Kar tanesi							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Kılıf									1	3,1	1	1,1	1	0,6				
Kum saati							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Kurşun kalem							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Melek	6	15,8			6	23,1			3	10,7	3	3,3	9	5				
Mont									1	3,6	1	1,1	1	0,6				
Papağan									1	3,6	1	1,1	1	0,6				
Sevgi	1	2,6			1	3,8	1	3,1			1	1,1	2	1,1				
Sevgi Çiçeği							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Soğuk gecelerdeki yorgan									1	3,1	1	1,1	1	0,6				
Sünger			1	3,8	1	3,8					1	0,6						
Yardımcı	3	7,9			3	11,5					3	1,7						
Yılan			1	4,0	1	3,8					1	0,6						
<i>Toplam</i>																		
<i>Öğrenci</i>	19	50	3	12	6	23,1	28	10,1	8	25,0	7	25	5	15,6	20	21,7	48	26,5
<i>Metafor</i>	10	26,3	3	3,7	3	5,8	16	9,4	7	6,0	5	10,9	5	5,8	17	6,8	33	7,9

Tablo 16, "Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 16'ya göre Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi olarak Türkçe öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 27 katılımcıyla 17, üçüncü sınıflar 10 katılımcıyla 8 ve dördüncü sınıflar 11 katılımcıyla 8 adet metafor üretmişlerdir. Bu tema kapsamında en çok metafor üreten ve temaya en çok katılım gösteren sınıf düzeyinin ikinci sınıflar olduğu görülmektedir.

Tablo 16. Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Anne					4	6,9	4	2,2	
Aslan	1	1,4					1	0,6	
Battaniye	1	1,4					1	0,6	
Baykuş			1	1,9			1	0,6	
Bulutlar					1	1,7	1	0,6	
Can simidi	2	2,9					2	1,1	
Çatı	1	1,4					1	0,6	
Çoban					1	1,7	1	0,6	
Ev	1	1,4					1	0,6	
Gece	1	1,4					1	0,6	
Geri dönüşüm kutusu					1	1,7	1	0,6	
Gölge	2	2,9					2	1,1	
Güneş gözlüğü			1	1,9	66		67	37,0	
Güvenlik					1	1,7	1	0,6	
Havada uçan bulut	1	1,4					1	0,6	
İskelet	1	1,4					1	0,6	
Kalkan			1	1,9			1	0,6	
Kalp	1	1,4					1	0,6	
Kapı			1	1,9			1	0,6	
Kar tanesi	1	1,4					1	0,6	
Kılıf					1	1,7	1	0,6	
Kum saati	1	1,4					1	0,6	
Kurşun kalem	1	1,4					1	0,6	
Melek	6	8,6	3	5,7			9	5,0	
Mont			1	1,9			1	0,6	
Papağan			1	1,9			1	0,6	
Sevgi	2	2,9					2	1,1	
Sevgi Çiçeği	1	1,4					1	0,6	
Soğuk gecelerdeki yorgan					1	1,7	1	0,6	
Sünger					1	1,7	1	0,6	
Yardımcı	3	4,3					3	1,7	
Yılan			1	1,9			1	0,6	
<i>Toplam</i>									
<i>Öğrenci</i>	27	38,6	10	18,9	11	19,0	29	16,0	
<i>Metafor</i>	17	11,0	8	6,3	8	5,8	33	7,9	

9) Huzur Veren Olarak

Tablo 17, "Huzur Veren Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 17'ye göre bu tema bu temada 4 öğrenci (%2,2) ürettikleri 4 metafor (%1) ile yer almaktadır. Bu sayı ile Huzur Verici Olarak teması en az katılımcıya ve metafor sayısına sahip temalardan olmuştur.

Temada yer alan metaforlara yapılan açıklamalar, Türkçe öğretmenin öğrencilere huzur verici özelliğinin olduğu söylenebilir. Örneğin:

"Türkçe öğretmeni yumuşak bir yastık gibidir. Başını koyduğunda rahatlatır. Uykuya dalarsınız. (Dersler hariç.)" G-II-14.

Yukarıda görüldüğü gibi "yumuşak bir yastık" metaforunu kullanan öğrenci açıklamasında Türkçe öğretmenin rahatlatıp uyutabilme, bireye huzur verme yönünü ifade ettikten sonra uyku durumunun dersler için geçerli olmadığına dikkat çekmek istemiştir.

"Türkçe öğretmeni şiir gibidir. İstediklerini seni kırmadan söyler. Seni o işten soğutmaz." G-IV-13.

Tablo 17. Huzur Veren Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖO				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam							
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%						
Deniz			1	3,8	1	3,8					1	0,6						
Şiir				3,8			1	3,1	1	1,1	1	0,6						
Tavşan							1	3,1	1	1,1	1	0,6						
Yumuşak bir yastık					1	3,1			1	1,1	1	0,6						
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	0	0,0	0	0,0	1	3,8	1	1,1	1	3,1	0	0,0	2	6,3	3	3,3	4	2,2
Metafor	0	0,0	0	0,0	1	1,9	1	0,6	1	0,9	0	0,0	2	2,3	3	1,2	4	1,0

Tablo 18, "Huzur Veren Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 18'e göre Huzur Veren olarak Türkçe öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 1, dördüncü sınıflar 3 adet metafor üretmişlerdir. Bu temaya ikinci sınıflar katılım göstermemiştir. En çok katılım gösteren sınıf düzeyi ise 3 metafor ile dördüncü sınıflar olmuştur.

Tablo 18. Huzur Veren Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Deniz					1	1,7	1	0,6	
Şiir					1	1,7	1	0,6	
Tavşan					1	1,7	1	0,6	
Yumuşak bir yastık	1	1,4					1	0,6	
<i>Toplam</i>									
Öğrenci	1	1,4	0	0,0	3	5,2	4	2,2	
Metafor	1	0,6	0	0,0	3	2,2	4	1,0	

10) İyi Bir Konuşmacı Olarak

Tablo 19, "İyi Bir Konuşmacı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 19'a göre bu temada 6 öğrenci (%3,3) ürettikleri 5 metafor (%1,2) ile yer almaktadır. Tema üretilen metafor sayısının çokluğu açısından alt sıralarda yer almaktadır. Tema kapsamında yapılan açıklamalardan bazıları şu şekildedir:

"Türkçe öğretmeni su gibidir. Çünkü dersleri su gibi anlatır." D-III-2.

"Türkçe öğretmeni şiir gibidir. Çünkü bize derslerimizi çok iyi anlatır." C-II-4.

"Türkçe öğretmeni papağan gibidir. Çünkü papağan nasıl takılmadan güzel güzel konuşuyorsa o da bilgileri öyle konuşarak anlatır." G-III-6.

Tablo 19. İyi Bir Konuşmacı Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Papağan					1	3,6			1	1,1	1	0,6						
Su			1	4,0			1	3,8			1	0,6						
Şair			1	4,0			1	3,8			1	0,6						
Şeker							3,8		1	3,1	1	1,1	1	0,6				
Şiir	2	5,3					2	7,7			2	1,1						
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	2	5,3	2	8,0	0	0,0	4	4,5	0	0,0	1	3,6	1	3,1	2	2	6	3
Metafor	1	2,6	2	2,5	0	0,0	3	1,8	0	0,0	1	2,2	1	1,2	2	0,8	5	1,2

Tablo 20, "İyi Bir Konuşmacı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 20'ye göre İyi Bir Konuşmacı olarak Türkçe öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 2 katılımcıyla 1, üçüncü sınıflar 3 katılımcıyla 3, dördüncü sınıflar 1 katılımcıyla 1 adet metafor üretmişlerdir. Bu temaya ikinci sınıflar katılım göstermemiştir. Katılımcı ve metafor sayısı açısından düşük temalardan biridir.

Tablo 20. İyi Bir Konuşmacı Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Papağan			1	1,9			1	0,6	
Su			1	1,9			1	0,6	
Şair			1	1,9			1	0,6	
Şeker					1	1,7	1	0,6	
Şiir	2	2,9					2	1,1	
<i>Toplam</i>									
Öğrenci	2	2,9	3	5,7	1	1,7	6	3,3	
Metafor	1	0,6	3	2,4	1	0,7	5	1,2	

11) Kelimelere Hâkim Olarak

Tablo 21, "Kelimelere Hâkim Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 21'e göre bu temada 22 öğrenci (%11,6) ürettikleri 10 metafor (%2,4) ile yer almaktadır.

Tema dâhilinde en dikkat çekici nokta 17 öğrenci tarafından oluşturulan "sözlük" metaforudur. Bu metafor bütün metaforlar içinde %9,4 oranına sahiptir. Bu durum Türkçe öğretmenlerinin kelime dağarcıklarının yüksek olduğu algısının var olduğu şeklinde yorumlanabilir. "Sözlük" metaforuna ait bazı açıklamalar şu şekildedir:

"Türkçe uğraşı alanıdır ve Türkçeyle uğraştığı için çoğu kelimenin anlamını bilir". G-II-3.

"Ne sorarsam sorayım kelimenin anlamını bana net, açık bir şekilde söyler." G-II-7.

"Bizim bilmediğimiz ve anlamadığımız kelimeleri anlamamıza yardımcı olur ve bizi bilgilendirir." G-III-12.

"Anlamını bilmediğimiz kelimeleri bize açıklar." I-III-6.

"Bizim ayaklı Türkçemizdir." G-IV-12.

Temada sözlük metaforunun yanında atasözleri sözlüğü, çeviri, güzel sözler kılavuzu ve Türkçe sözlüğü de üretilmiştir.

"Türkçe öğretmeni güzel sözler kılavuzu gibidir. Çünkü söylenecek en güzel sözleri bize söyler." G-III-9.

"Türkçe öğretmeni çeviri gibidir. Çünkü anlamını bilmediğimiz kelimeleri bize açıklar." İ-III-6.

Tablo 21. Kelimelere Hâkim Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Atasözleri sözlüğü							1	3,6					1	1,1	1	0,6		
Çeviri							1	3,6					1	1,1	1	0,6		
Güzel sözler kılavuzu							1	3,6					1	1,1	1	0,6		
Sözlük			2	8,0	2	3,8	4	4,5	4	12,5	4	14,3	5	15,6	13	14,1	17	9,4
Türkçe sözlüğü			1	4,0			1	1,1			1	3,6			1	1,1	2	1,1
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	0	0,0	3	12,0	2	7,7	4	4,5	4	12,5	8	28,6	5	15,6	17	18,5	22	12
Metafor	0	0,0	2	2,5	1	1,9	3	1,8	1	0,9	5	10,9	1	1,2	7	2,8	10	2,4

Tablo 22, "Kelimelere Hâkim Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelere göre sınıflandırmaktadır. Tablo 22'ye göre Kelimelere Hâkim olarak Türkçe öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 4 katılımcıyla 1, üçüncü sınıflar 11 katılımcıyla 7, dördüncü sınıflar 7 katılımcıyla 2 adet metafor üretmişlerdir.

Tablo 22. Kelimelere Hâkim Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Atasözleri sözlüğü			1	1,9			1	0,6
Çeviri			1	1,9			1	0,6
Güzel sözler kılavuzu			1	1,9			1	0,6
Sözlük	4	5,7	6	11,3	7	12,1	17	9,4
Türkçe sözlüğü			2	3,8			2	1,1
<i>Toplam</i>								
Öğrenci	4	5,7	11	20,8	7	12,1	21	11,6
Metafor	1	0,6	7	5,5	2	1,4	10	2,4

12) Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak

Tablo 23, "Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 23'e göre bu temada 2 öğrenci (%1,1) ürettikleri 2 metafor (%0,5) ile yer almaktadır. Üretilen metaforlar "bilgin" ve "kitap" olmuştur.

"Türkçe öğretmeni bilgin gibidir. Çünkü bolca kitap okur." D-III-11.

"Türkçe öğretmeni kitap gibidir. Çünkü çoğu kitabı okumuştur." İ-III-4.

Tablo 23. Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bilgin			1	4,0			1	1,1							1	0,6		
Kitap									1	3,57			1	1,1	1	0,6		
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	0	0,0	1	4,0	0	3,8	1	1,1	0	0,0	1	3,57	0	0	1	1,1	2	1
Metafor	0	0,0	1	1,2	0	0,0	1	0,6	0	0,0	1	2,2	0	0,0	1	0,4	2	0,5

Tablo 24, "Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 24'e göre Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak Türkçe öğretmeni teması altında metafor üreten sınıf düzeyi sadece üçüncü sınıflar olmuştur.

Tablo 24. Kitap Okumayı Seven-Sevdiren Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f		f		f		f		
Bilgin			1	1,9			1	0,6	
Kitap			1	1,9			1	0,6	
<i>Toplam</i>									
Öğrenci	0	0,0	2	3,8	0	0,0	2	1,1	
Metafor	0	0,0	2	1,6	0	0,0	2	0,5	

13) Korkutucu Olarak

Tablo 25, "Korkutucu Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 25'e göre bu temayı toplamda 12 metafor (%16,6) ile 12 öğrenci (%2,9) temsil etmektedir. Katılım ve metafor sayısı açısından özel okul öğrencileri 7, devlet okulu öğrencileri ise 5'tir.

"Türkçe öğretmeni kirpi gibidir. Çünkü kimse ona dokunamaz." G-II-12.

"Türkçe öğretmeni yıldırım gibidir. Çünkü istediği zaman çarpar." G-IV-9.

"Türkçe öğretmeni volkan gibidir. Çünkü ne zaman patlayacağı belli olmaz." D-IV-7.

"Türkçe öğretmeni aslan gibidir. Çünkü bir gürlerse herkes korkar." K-II-2.

"Türkçe öğretmeni aslan gibidir. Çünkü üzerine yazı yazdığımızda (yaramazlık yaptığımızda) bir yerden sonra dolar." G-II-13.

"Türkçe öğretmeni C4 patlayıcı gibidir. Çünkü sinirlenince yanlış kabloyu keserseniz patlar." İ-III-7.

Tablo 25. Korkutucu Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖO				GENEL										
	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
Aslan							1	3,1%					1	1,1%	1	0,6%			
Ayı											1	3,1%	1	1,1%	1	0,6%			
Bomba			1	4%			1	1,1%									1	0,6%	
C4 patlayıcı										1	3,6%			1	1,1%	1	0,6%		
Deniz							1	3,1%					1	1,1%	1	0,6%			
Gardiyan					1	3,8%	1	1,1%									1	0,6%	
Gulyabani			1	4%			1	1,1%									1	0,6%	
Kirpi							1	3,1%					1	1,1%	1	0,6%			
Şahin			1	4%			1	1,1%									1	0,6%	
Tahta							1	3,1%					1	1,1%	1	0,6%			
Volkan					1	3,8%	1	1,1%									1	0,6%	
Yıldırım												1	3,1%	1	1,1%	1	0,6%		
Toplam																			
Öğrenci	0	0,0%	3	12%	2	7,7%	5	5,6%	4	12,5%	1	3,6%	2	6,3%	7	7,6%	12	7%	
Metafor	0	0,0%	3	3,7%	2	3,8%	5	2,9%	4	3,4%	1	2,2%	2	2,3%	7	2,8%	12	2,9%	

Tablo 26, "Korkutucu Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 26'ya göre Korkutucu Olarak Türkçe öğretmeni teması altında hem sınıf düzeyleri katılım sayısı hem de üretilen metafor sayısı 4'tür. Böylece bu tema, sınıf düzeylerinde eşit dağılım göstermektedir.

Tablo 26. Korkutucu Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Aslan	1	1,4%					1	0,6%	
Ayı					1	1,7%	1	0,6%	
Bomba			1	1,9%			1	0,6%	
C4 patlayıcı			1	1,9%			1	0,6%	
Deniz	1	1,4%					1	0,6%	
Gardiyan					1	1,7%	1	0,6%	
Gulyabani			1	1,9%			1	0,6%	
Kirpi	1	1,4%					1	0,6%	
Şahin			1	1,9%			1	0,6%	
Tahta	1	1,4%					1	0,6%	
Volkan					1	1,7%	1	0,6%	
Yıldırım					1	1,7%	1	0,6%	
<i>Toplam</i>									
<i>Öğrenci</i>	4	5,7%	4	7,5%	4	6,9%	12	6,6%	
<i>Metafor</i>	4	2,6%	4	3,1%	4	2,9%	12	2,9%	

14) Öncü-Lider-Örnek Kişi Olarak

Tablo 27, "Öncü-Lider-Örnek Kişi Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 27'ye göre bu temada toplamda 14 öğrenci (%7,7) ve 13 metafor (%3,1) yer almaktadır. Katılım ve metafor sayısı açısından özel okul öğrencileri devlet okulu öğrencilerine üstünlük sağlamıştır.

Tema kapsamında öğrenciler Türkçe öğretmenlerini, sınıftaki lider kişi olarak görmekte, onun öncülüğüne uyulduğunu ifade etmektedir. Lider vasıflar taşıyan Türkçe öğretmenin örnek kişi olarak gören öğrenciler de mevcuttur.

"Türkçe öğretmeni padişah gibidir. Çünkü padişah gibi Türkçeyi yönetir." G-II-2.

"Türkçe öğretmeni başlık gibidir. Çünkü biz paragrafız. Bizim başımızda olur." G-II-6.

"Türkçe öğretmeni uçak gibidir. Çünkü o nereye giderse yolcular da oraya gider." G-III-7.

"Türkçe öğretmeni başbakan gibidir. Çünkü başbakan ülkeyi yönetir. Türkçe öğretmeni de Türkçeyi yönetir." D-IV-3.

"Türkçe öğretmeni komutan gibidir. Çünkü komutanlar nasıl askerlerini yönetip onları eğitiyorsa Türkçe öğretmeni de aynıdır. O da Türkçeyi çocuklara öğretiyor." A-IV-3.

"Türkçe öğretmeni tam bir İstanbul beyefendisi gibidir. Çünkü davranışları ve hareketleri çok düzgün ve görgülüdür." D-III-6.

"Türkçe öğretmeni şarkının en önemli parçası gibidir. Çünkü tüm öğretmenler şarkı gibidir. Hepsi ayrı dilden çalar. Bazıları sayılardan bahseder, bazıları atomdan... Ama hepsi şarkının bir parçasıdır. Türkçe öğretmenimize gelince o bizim dilimizi, milletimizi temsil eder. O şarkının en önemli noktası, parçasıdır." G-II-7.

Tablo 27. Öncü-Lider-Örnek Kişi Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

	DO				ÖO				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Aslan					2	6,3			2	2,2	2	1,1						
Başbakan			1	3,8	1	1,1					1	0,6						
Başlık					1	3,1			1	1,1	1	0,6						
Cumhurbaşkanı					1	3,1			1	1,1	1	0,6						
Gazete							1	3,1	1	1,1	1	0,6						
İstanbul beyefendisi			1	4,0	1	1,1					1	0,6						
Kalem					1	3,1			1	1,1	1	0,6						
Komutan			1	3,8	1	1,1			1	3,1	1	1,1						
Padişah	1	2,6			1	1,1					1	0,6						
Şarkının en önemli parçası					1	3,1			1	1,1	1	0,6						
Televizyon			1	4,0	1	1,1					1	0,6						
Uçak							1	3,6	1	1,1	1	0,6						
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	1	2,6	2	8	2	7,7	5	5,6	6	18,8	1	3,6	2	6,3	9	9,8	14	7,7
Metafor	1	2,6	2	2,5	2	3,8	5	2,9	5	4,3	1	2,2	2	2,3	8	3,2	13	3,1

Tablo 28, "Öncü-Lider-Örnek Kişi Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelere göre sınıflandırmaktadır. Tablo 28'e göre Öncü-Lider-Örnek Kişi Olarak Türkçe öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 7 katılımcıyla 6, üçüncü sınıflar 3 katılımcıyla 3, dördüncü sınıflar 4 katılımcıyla 4 adet metafor üretmişlerdir. Temaya en çok katılım ikinci sınıflar tarafından gerçekleşmiştir.

Tablo 28. Öncü-Lider-Örnek Kişi Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Aslan	2	2,9					2	1,1	
Başbakan					1	1,7	1	0,6	
Başlık	1	1,4					1	0,6	
Cumhurbaşkanı	1	1,4					1	0,6	
Gazete					1	1,7	1	0,6	
İstanbul beyefendisi			1	1,9			1	0,6	
Kalem	1	1,4					1	0,6	
Komutan					2	3,4	2	1,1	
Padişah	1	1,4					1	0,6	
Şarkının en önemli parçası	1	1,4					1	0,6	
Televizyon			1	1,9			1	0,6	
Uçak			1	1,9			1	0,6	
<i>Toplam</i>									
Öğrenci	7	10	3	5,7	4	6,9	14	7,7	
Metafor	6	3,9	3	2,4	4	2,9	13	3,1	

15) Pratik Olarak

Tablo 29, "Pratik Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 29'a göre bu temada toplamda 11 öğrenci (%6,1) ve 10 metafor (%2,4) yer almaktadır. Katılım ve metafor sayısı açısından devlet okulu öğrencileri özel okul öğrencilerine küçük bir fark atmıştır.

Üretilen metaforlar ve yapılan açıklamalar Türkçe öğretmenlerinin hızlı ve pratik hareket ettiği algısının desteklemektir.

Tema içinde en baskın metafor 5 öğrenci tarafından üretilen "çita" metaforu dikkat çekmektedir. Metafora dair açıklamalarından bazıları şöyledir:

"Çok hızlı, çok hareketlidir." G-III-11.

"Konuyu çok hızlı anlatıyor ve anlamadığında yine anlatıyor." H-IV-15.

"Bize dersi hemen, çabucak anlatır." E-II-7.

"Türkçe çok kolay bir ders ve konu çok çabuk ilerliyor." G-II-3.

Pratik Olarak başlığı altında yer alan diğer metaforlar araba, jet, saat, terazi ve yılan olmuştur.

"Türkçe öğretmeni araba gibidir. Çünkü hızlı ve pratiktir." D-III-11.

"Türkçe öğretmeni saat gibidir. Çünkü okula zamanında gelir." C-II-12.

Tablo 29. Pratik Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Araba			1	4,0			1	1,1			1	0,6						
Çita	1	2,6			1	1,1	1	3,1	2	7,1	1	3,1	4	4,3	5	2,8		
Jet									1	3,6			1	1,1	1	0,6		
Saat	1	2,6			1	3,8	2	2,2							2	1,1		
Terazi	1	2,6					1	1,1							1	0,6		
Yılan	1	2,6					1	1,1							1	0,6		
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	4	10,5	1	4	1	3,8	6	6,7	1	3,1	3	10,7	1	3,1	5	5,4	11	6
Metafor	4	10,5	1	1,2	1	1,9	6	3,5	1	0,9	2	4,3	1	1,2	4	1,6	10	2,4

Tablo 30, "Pratik Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 30'a göre Pratik Olarak Türkçe öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 5 katılımcıyla 5, üçüncü sınıflar 4 katılımcıyla 3, dördüncü sınıflar 2 katılımcıyla 2 adet metafor üretmişlerdir. Temaya en çok katılım ikinci sınıflar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Tablo 30. Pratik Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Araba			1	1,9			1	0,6	
Çita	2	2,9	2	3,8	1	1,7	5	2,8	
Jet			1	1,9			1	0,6	
Saat	1	1,4			1	1,7	2	1,1	
Terazi	1	1,4					1	0,6	
Yılan	1	1,4					1	0,6	
<i>Toplam</i>									
Öğrenci	5	7,1	4	7,5	2	3,4	11	6,1	
Metafor	5	3,2	3	2,4	2	1,4	10	2,4	

16) Sabırlı Olarak

Tablo 31, "Sabırlı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 31'e göre bu temada toplamda 3 öğrenci (%1,7) ve 3 metafor (%0,7) temsil etmektedir. Temayı 1'i devlet okulu 2'si özel okul öğrencisi olan 3 kişi temsil etmektedir.

Temada yer alan metaforlar "gül, kelebek ve mürekkepli kalem" olmuştur.

"Türkçe öğretmeni bir kelebek gibidir. Çünkü bir kelebeğin kozadan çıkana kadar çok sabırlı olması gerekir. Türkçe öğretmeni de yaramaz ve tembel öğrencilerine karşı sabırlıdır." D-III-10.

"Mürekkebi bitince doldurur. Hep doldurur hep. Sabrı bitmez tükenmez." G-II-17.

Tablo 31. Sabırlı Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖO				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam	Toplam								
Metafor adı	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f								
Gül				1	3,1			1	1,1	1	0,6							
Kelebek			1	3,8	1	1,1				1	0,6							
Mürekkepli kalem					1	3,1		1	1,1	1	0,6							
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	0	0,0	0	0,0	1	3,8	1	1,1	2	6,3	0	0,0	0	0,0	2	2	3	2
Metafor	0	0,0	0	0,0	1	1,9	1	0,6	2	1,7	0	0,0	0	0,0	2	0,8	3	0,7

Tablo 32, "Sabırlı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 32'ye göre Sabırlı Olarak Türkçe öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 2 katılımcıyla 2, dördüncü sınıflar 1 katılımcıyla 1 adet metafor üretmişlerdir. İkinci sınıflar Sabırlı Olarak Türkçe Öğretmeni temasında yer almamıştır.

Tablo 32. Sabırlı Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Gül	1	1,4					1	0,6	
Kelebek					1	1,7	1	0,6	
Mürekkepli kalem	1	1,4					1	0,6	
<i>Toplam</i>									
Öğrenci	2	2,9	0	0,0	1	1,7	3	1,7	
Metafor	2	1,3	0	0,0	1	0,7	3	0,7	

17) Tamamlanan Olarak

Tablo 33, "Tamamlanan Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir.

Tablo 33'e göre bu temada 6 öğrenci (%3) ve 5 metafor (%1,2) yer almaktadır. Temada devlet okulu öğrencileri 4 kişi ile 3 metafor üretirken özel okul öğrencileri 2 kişiyle 2 metafor üretmiştir. Özel okulda sadece ikinci sınıf öğrencilerinin temaya katıldığı görülmektedir. Tema dâhilinde B-III-8 ve G-II-11 kodlu öğrencilerin ikişer metafor üretmesi dikkat çekici bir noktadır.

"Türkçe öğretmeni toprak gibidir. Çünkü toprağın bir tohuma, bir fidana, bir ağaca, bir şeye ihtiyacı vardır. Türkçe öğretmenin de bilgiye, öğrenciye, okula, sevgiye ihtiyacı vardır." B-III-8.

"Türkçe öğretmeni çiçek gibidir. Çünkü onun da çiçek gibi sevgiye ihtiyacı vardır." B-III-8.

"Türkçe öğretmeni çakmak gibidir. Çünkü biz ne zaman kaleme yani kendimize doldurursak o zaman yazar." G-II-11.

"Türkçe öğretmeni mürekkep gibidir. Çünkü biz ne zaman gaz ve kıvılcım verirse o zaman yanar." G-II-11.

Tablo 33. Tamamlanan Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

	DO				ÖO				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Çakmak					1	3,1			1	1,1	1	0,6						
Çiçek			2	8	2	2					2	1,1						
Meyvesi olan bir ağaç	1	2,6			1	1					1	0,6						
Mürekkep									1	1,1	1	0,6						
Toprak			1	4	1	1					1	0,6						
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	1	2,6	3	12	0	0	4	4	2	6,3	0	0	0	0	2	2	6	3
Metafor	1	2,6	2	2,5	0	0,0	3	1,8	2	1,7	0	0,0	0	0,0	2	0,8	5	1,2

Tablo 34, "Tamamlanan Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 34'e göre Tamamlanan Olarak Türkçe öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 3 katılımcıyla 3, üçüncü sınıflar 3 katılımcıyla 2 metafor üretirken dördüncü sınıfların temaya katılım göstermedikleri görülmektedir.

Tablo 34. Tamamlanan Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Çakmak	1	1,4%					1	1%
Çiçek			2	3,8%			2	1%
Meyvesi olan bir ağaç	1	1,4%					1	1%
Mürekkep	1	1,4%					1	1%
Toprak			1	1,9%			1	1%
<i>Toplam</i>								
<i>Öğrenci</i>	3	4,3%	3	5,7%	0	0%	6	3%
<i>Metafor</i>	3	1,9%	2	1,6%	0	0,0%	5	1,2%

18) Türkçemize-Anadilimize Hâkim / Dil öğreticisi Olarak

Tablo 35, " Türkçemize-Anadilimize Hâkim / Dil öğreticisi Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir.

Tablo 35'e göre bu temayı toplamda 17 öğrenci (%9,4) ve 16 metafor (%3.8) ile temsil etmektedir. Temada yer alan en baskın metaforlar sırasıyla "şiir, anne ve dil" olmuştur.

Temada yer alan "şiir, anne, kitap, dil ve ışık" metaforları, başka temalar altında da yer alan ortak metafor özelliği taşımaktadır.

Türkçe öğretmenlerinin, Türkçeye hakim oldukları ve dilin öğreticisi olduklarına vurgu yapılan temada metafor örneklerinden bazıları şu şekildedir:

"Türkçe öğretmenleri anne gibidir. Çünkü ana dilimizi öğrenmemize yardımcı olan kişi annemizdir. Öğretmenimiz de bize bu konuda yardımcı olur." A-IV-11.

"Türkçe öğretmeni dil öğreticisidir. Çünkü Türkçe öğretmeni bize bir dilin yani Türkçenin zenginliklerini öğretir." G-IV-7.

"Türkçe öğretmenleri dil gibidir. Çünkü Türkçe öğretmenleri bize Türk dilini sevdirebilir. Türkçeyi doğru bir şekilde öğretir. Bu nedenle Türkçe öğretmenleri çok önemli ve değerlidir." İ-II-4.

"Türkçe öğretmenleri dil gibidir. Çünkü Türkçe öğretmeni bize bir dilin yani Türkçenin zenginliklerini öğretir." G-IV-7.

"Türkçe öğretmenleri harf gibidir. Çünkü yazılar harflerle ifade edilir, harflerle anlam kazanır. Türkçe de Türkçe öğretmeni ile anlam kazanır, onunla ifade edilir." D-IV-3.

"Türkçe öğretmenleri hayat kaynağı gibidir. Çünkü Türkçe hayatımızın her alanında başkalarıyla anlaşabilmek için gerekli olan bir şeydir. Türkçe öğretmeni bize bu dilin en iyi şekilde nasıl kullanılacağını öğretir." D-IV-4.

HIV-5 kodlu öğrenci, "Türkçe öğretmenleri yazı profesörü gibidir. Her öğrencinin yazısını bilir." açıklamasını yaparak Türkçe öğretmenlerinin alanları içinde yer alan "yazı" konusunda dikkatli olduklarını vurgulamaktadır.

Tablo 35. Türkçemize-Anadilimize Hâkim / Dil öğreticisi Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Anne			3	11,5	3	3,4			3	1,7								
Bahar çiçekleri			1	3,8	1	1,1			1	0,6								
Dil					1	3,1	2	6,3	3	3,3								
Dil Meleği			1	3,8	1	1,1			1	0,6								
Gerçek eğitimci			1	3,8	1	1,1			1	0,6								
Harf			1	3,8	1	1,1			1	0,6								
Hayat kaynağı			1	3,8	1	1,1			1	0,6								
Işık			1	3,8	1	1,1			1	0,6								
Kahraman	1	2,6			1	1,1			1	0,6								
Kitap			3	11,5	3	3,4			3	1,7								
Sınav kağıdı		1	4,0		1	1,1			1	0,6								
Şiir			4	15,4	4	4,5			4	2,2								
Türkçe kitabı		1	4,0		1	1,1			1	0,6								
Yazı profesörü							1	3,1	1	1,1								
Zeka Küpü			1	3,8	1	1,1			1	0,6								
Toplam																		
Öğrenci	1	2,6	2	8,0	17	65,4	20	14,6	1	3,1	0	0,0	3	9,4	4	4	24	13,3
Metafor	1	2,6	2	2,5	10	19,2	13	7,6	1	0,9	0	0,0	2	2,3	3	1,2	16	3,8

Tablo 36, "Türkçemize-Anadilimize Hâkim / Dil öğreticisi Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 36'ya göre Türkçemize-Anadilimize Hâkim / Dil öğreticisi Olarak Türkçe öğretmeni teması altında ikinci sınıflar 2 katılımcıyla 2, üçüncü sınıflar 2 katılımcıyla 2, dördüncü sınıflar 20 katılımcıyla 12 metafor üremişlerdir. Temaya en çok katkı sağlayan sınıf seviyesinin dördüncü sınıflar olduğu görülmektedir.

Tablo 36. Türkçemize-Anadilimize Hâkim / Dil öğreticisi Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Anne					3	5,2	3	1,7	
Bahar çiçekleri					1	1,7	1	0,6	
Dil	1	1,4			2	3,4	3	1,7	
Dil Meleği					1	1,7	1	0,6	
Gerçek eğitimci					1	1,7	1	0,6	
Harf					1	1,7	1	0,6	
Hayat kaynağı					1	1,7	1	0,6	
Işık					1	1,7	1	0,6	
Kahraman	1	1,4					1	0,6	
Kitap					3	5,2	3	1,7	
Sınav kağıdı			1	1,9			1	0,6	
Şiir					4	6,9	4	2,2	
Türkçe kitabı			1	1,9			1	0,6	
Yazı profesörü					1	1,7	1	0,6	
Zeka Küpü					1	1,7	1	0,6	
<i>Toplam</i>									
Öğrenci	2	2,9	2	3,8	20	34,5	17	9,4	
Metafor	2	1,3	2	1,6	12	8,7	16	3,8	

19) Uyku Getiren - Sıkıcı Olarak

Tablo 37, "Uyku getiren - Sıkıcı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir.

Tablo 37'ye göre bu temada 7 öğrenci (%4.) ve 7 metafor (%1,7) ile yer almaktadır. Temada devlet okulu öğrencileri 6 kişi ile 6 metafor üretirken özel okul öğrencileri 1 kişiyle 1 metafor üretmiştir. Temayı ağırlıkta 5 katılımcı, 5 metafor ile devlet okulu üçüncü sınıf öğrencileri çekmektedir. Özel okulda ise sadece ikinci sınıf öğrencilerinin temaya katıldığı görülmektedir. Temada yer alan metaforlardan bazıları şöyledir:

"Türkçe öğretmeni roman gibidir. Çünkü Türkçe dersi sıkıcı olduğundan o kadar uzun gelir ki öğrencilere, bunu Türkçe öğretmenine de yansıtırlar." D-III-10.

"Türkçe öğretmeni gece gibidir. Çünkü ders kitaplarındaki metinleri okuyunca uyku getirir." D-IV-5.

"Türkçe öğretmeni yağmur gibidir. Çünkü bazen öyle çok yağar ki kabak tadı verir." G-II-13.

"Türkçe öğretmeni beşik gibidir. Çünkü onu dinlerken hemen uyuruz." D-III-9.

"Türkçe öğretmeni hikâyeye gibidir. Çünkü o bize bir şey okuyunca uykumuz geliyor." D-III-1.

Temadaki 7 metafordan 6'sının D kodlu öğretmenin farklı sınıf düzeylerindeki öğrencileri tarafından oluşturulması dikkat çekici bir husustur. Geriye kalan bir metaforun ise G kodlu öğretmene ait olduğu görülmektedir.

Tablo 37. Uyku Getiren- Sıkıcı Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖO				GENEL	
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam	
Metafor adı	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	f %	
Beşik		1 4		1 1					1 0,6	
Gece			1 4	1 1					1 0,6	
Hikaye		1 4		1 1					1 0,6	
Karga		1 4		1 1					1 0,6	
Masal		1 4		1 1					1 0,6	
Roman		1 4		1 1					1 0,6	
Yağmur					1 3	0	0	1 1,1	1 0,6	
Toplam										
Öğrenci	0 0,0	5 20	1 3,8	6 6,7	1 3,1	0 0,0	0 0,0	1 1,1	7 3,9	
Metafor	0 0,0	5 6,2	1 1,9	6 3,5	1 0,9	0 0,0	0 0,0	1 0,4	7 1,7	

Tablo 38, "Uyku Getiren- Sıkıcı Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelere göre sınıflandırmaktadır. Temaya en çok katkı sağlayan sınıf seviyesinin üçüncü sınıflar olduğu görülmektedir.

Tablo 38. Uyku getiren- Sıkıcı Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Beşik			1	2			1	1
Gece					1	2	1	1
Hikaye			1	2			1	1
Karga			1	2			1	1
Masal			1	2			1	1
Roman			1	2			1	1
Yağmur	1	1					1	1
<i>Toplam</i>								
<i>Öğrenci</i>	1	1	5	9	1	2	7	4
<i>Metafor</i>	1	0,6	5	3,9	1	0,7	7	1,7

20) Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak

Tablo 39, "Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir.

Tablo 39'a göre bu temayı 40 öğrenci (%22) ve 29 metafor (%6,9) temsil etmektedir. Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak Türkçe Öğretmeni teması en çok metafor üretilen 4. tema özelliğini taşımaktadır. En fazla frekansa sahip metaforlar sırasıyla şu şekilde olmuştur: anne-baba (8), arkadaş (5), dost (4). Bunun yanında "kitap" ve "güneş" metaforları farklı temalarda da yer aldıkları için ortak metafor özelliği taşımaktadır. Bu temayı oluşturan metaforlar ve açıklamalardan yola çıkılarak öğrencilerin Türkçe öğretmenlerine kendilerini birçok anlamda yakın gördükleri söylenebilir.

"Türkçe öğretmeni çocuk gibidir. Bir çocukla diğer çocuk nasıl arkadaş oluyorsa o da öyle anlaşır." G-III-6.

"Türkçe öğretmeni günlük gibidir. Günlüğe biz sırlarımızı yazarız. Bizim en büyük sırdaşımızdır günlük, Türkçe öğretmeni de." G-II-14.

"Türkçe öğretmeni çay gibidir. İçimizi ısıtır." G-II-16.

"Türkçe öğretmeni abi / abla gibidir. Her türlü ne sorunumuz olursa olsun her zaman abi / abla gibi kanat açmıştır." H-IV-17.

"Türkçe öğretmeni kuzu gibidir. Kuzu annesinden ayrılmadığı gibi Türkçe öğretmeni de öğrencisinden ayrılmaz." H-IV-2.

"Türkçe öğretmeni güneş gibidir. Bize hep gülümser." F-II-7.

Tablo 39. Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam						
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%						
Abi/Abla							2	6,3	2	2,2	2	1,1						
Aglet			1	4,0			1	1,1			1	0,6						
Aile			1	4,0			1	1,1			1	0,6						
Anne-baba	4	10,5	1	4,0			5	5,6	1	3,1	2	6,3	3	3,3	8	4,4		
Arkadaş	2	5,3			2	7,7	4	4,5	1	3,1			1	1,1	5	2,8		
Atatürk	1	2,6					1	1,1							1	0,6		
Biz									1	3,1	1	1,1	1	0,6				
Boğaz köprüsü									1	3,1	1	1,1	1	0,6				
Çay							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Çocuk									2	7,1	1	3,1	3	3,3	3	1,7		
Dost	3	7,9					3	3,4			1	3,1	1	1,1	4	2,2		
Elmas							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Et tırnak			1	4			1	1,1							1	0,6		
Fındıklı kurabiye											1	3,1	1	1,1	1	0,6		
Güneş							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Günlük							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
İnci							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Kitap											2	6,3	2	2,2	2	1,1		
Kuzu											1	3,1	1	1,1	1	0,6		
Sevgi tomurcuğu							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
Yaralı bir kuş					1	3,8	1	1,1							1	0,6		
Yorgan							1	3,1			1	1,1	1	0,6				
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	10	26,3	4	16	3	11,5	1	1,1	9	28,1	2	7,1	12	37,5	23	25	40	22,1
Metafor	4	10,5	4	4,9	2	3,8	10	5,8	9	7,7	1	2,2	9	10,5	19	7,6	29	6,9

Tablo 40, "Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Temaya en çok katkı sağlayan sınıf seviyesinin 19 öğrenci ve 13 metafor ile ikinci sınıflar olduğu görülmektedir. Dördüncü sınıflar da 15 öğrenci, 11 metafor ile ikinci sırayı almaktadır. Diğer iki sınıf seviyesine nazaran daha az katılım gösteren üçüncü sınıflar ise 6 öğrenci ile 5 metafor üretmişlerdir.

Tablo 40. Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ									
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	
Abi/Abla					2	3,4	2	1,1	
Aglet			1	1,9			1	0,6	
Aile			1	1,9			1	0,6	
Anne-baba	5	7,1	1	1,9	2	3,4	8	4,4	
Arkadaş	3	4,3			2	3,4	5	2,8	
Atatürk	1	1,4					1	0,6	
Biz					1	1,7	1	0,6	
Boğaz köprüsü					1	1,7	1	0,6	
Çay	1	1,4					1	0,6	
Çocuk			2	3,8	1	1,7	3	1,7	
Dost	3	4,3			1	1,7	4	2,2	
Elmas	1	1,4					1	0,6	
Et tırnak			1	1,9			1	0,6	
Fındıklı kurabiye					1	1,7	1	0,6	
Güneş	1	1,4					1	0,6	
Günlük	1	1,4					1	0,6	
İnci	1	1,4					1	0,6	
Kitap							0	0,0	
Kuzu					2	3,4	2	1,1	
Sevgi tomurcuğu					1	1,7	1	0,6	
Yaralı bir kuş					1	1,7	1	0,6	
Yorgan	1	1,4					1	0,6	
<i>Toplam</i>									
<i>Öğrenci</i>	19	27,1	6	11,3	15	25,9	24	13,3	
<i>Metafor</i>	13	8,4	5	3,9	11	8,0	29	6,9	

21) Yazım Bilgisine Hâkim Olarak

Tablo 41, "Yazım Bilgisine Hâkim Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 41'e göre bu temada 9 öğrenci (%5) ve 3 metafor (%3.8) ile yer almaktadır.

"Ayaklı kılavuz, bilgilendirici ve yazım kılavuzu" bu temanın metaforlarını oluşturmaktadır. Oluşturulan metaforlar ve yapılan açıklamalar, Türkçe öğretmenlerinin imlaya çok dikkat ettiklerini, bu konuda öğrencilerin eksikliklerini giderme yoluna gittikleri şeklinde yorumlanabilir.

"Türkçe öğretmeni imla kılavuzu gibidir. Çünkü bize etkinlik yatırdığında bütün yanlışları kılavuz gibi düzeltir." D-III-8.

"Türkçe öğretmeni imla kılavuzu gibidir. Çünkü bizim yazı yazarken hatalarımızı görür ve düzeltir. Düzeltmekle kalmaz doğrularını öğretir ve o yanlış bir dada yapmamamızı sağlar." D-IV-3.

"Türkçe öğretmeni ayaklı kılavuz gibidir. Çünkü çok ufak da olsa tüm yanlışları belirler ve seni uyarır. Hele de iyi öğrencilerle çok uğraşır." D-III-12.

"Türkçe öğretmeni bilgilendiricidir. Çünkü sınav kâğıtlarında hemen yanlış yazımı bulur." K-III-2.

Tablo 41. Yazım Bilgisine Hâkim Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖÖ				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Ayaklı kılavuz			1	4,0			1	1,1			1	0,6						
Bilgilendirici							1	3,6			1	1,1	1	0,6				
İmla Kılavuzu			1	4,0	4	15,4	5	5,6	1	3,1	1	3,6	2	2,2	7	3,9		
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	0	0,0	2	8	4	15,4	6	6,7	1	3,1	2	7,1	0	0,0	3	3,3	9	5
Metafor	0	0,0	2	2,5	1	1,9	3	1,8	1	0,9	2	4,3	0	0,0	3	1,2	6	1,4

Tablo 42, "Yazım Bilgisine Hâkim Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Temaya en çok katkı sağlayan sınıf seviyesinin 4 öğrenci ve 4 metafor ile üçüncü sınıflar olduğu görülmektedir.

Tablo 42. Yazım Bilgisine Hâkim Olarak (Toplamda)

Sınıf düzeyi	OKUL GENELİ							
	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Ayaklı kılavuz			1	1,9			1	0,6
Bilgilendirici			1	1,9			1	0,6
İmla Kılavuzu	1	1,4	2	3,8	4	6,9	7	3,9
<i>Toplam</i>								
Öğrenci	1	1,4	4	7,5	4	6,9	9	5
Metafor	1	0,6	4	3,1	1	0,7	6	1,4

22) Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak

Tablo 43, "Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, her bir metaforu geliştiren öğrenci sayısını, bunların yüzdelerini sınıf düzeylerine ve okul türlerine göre göstermektedir. Tablo 43'e göre bu temayı toplamda 72 öğrenci (%40) 50 metafor (%11,9) ile temsil etmektedir. Tema kapsamında üretilen metaforların ve katılımcıların sayısının fazla oluşu öğrencilerin Türkçe öğretmenlerini kendilerini yönlendirme ve etkileme konusunda etkin bir öğretmen olarak gördüklerini göstermektedir. Temada yer alan güneş (13) ve ışık(11) metaforları en çok üretilenler olmuştur.

Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak Türkçe Öğretmeni teması altında üretilen metaforları, birkaç alt başlıkta toplamak mümkündür:

a. Türkçe öğretmeni öğrencileri birçok konuda aydınlatıcı bir özelliğe sahiptir.

"Türkçe öğretmeni güneş gibidir. Çünkü güneş gibi bizleri aydınlatır. Güneş kimseyi ayırmadan aydınlatır. Türkçe öğretmeni de öyledir." F-II-4.

"Türkçe öğretmeni güneş gibidir. Çünkü o tüm Türkiye'yi aydınlatır." G-II-2.

"Türkçe öğretmeni melek gibidir. Çünkü o bize hep iyi yolu gösterir." D-III-9.

"Türkçe öğretmeni ışık gibidir. Çünkü Türkçe öğretmeni bizi bir lambanın odayı aydınlattığı gibi parlatır." E-II-20.

"Türkçe öğretmeni su gibidir. Çünkü su kadar berrak görüşlüdür." H-IV-3.

"Türkçe öğretmeni çoban gibidir. Çünkü başımızda daima bekler." K-III-1.

"Türkçe öğretmeni çoban gibidir. Çünkü derslerde bizi gütmek zorundadır." İ-III-7.

"Türkçe öğretmeni kitap gibidir. Çünkü kitap bizi nereye götürürse biz oraya gideriz." G-III-7.

b. Türkçe öğretmeni öğrencilerin hayatında etkileyici ve yönlendirici bir güce sahiptir. Örneğin:

"Türkçe öğretmeni nakış iğnesi gibidir. Çünkü iğneyle bir havluyu nasıl süslersek Türkçe öğretmeni de bizi süsler." G-IV-11.

"Türkçe öğretmeni hayat koçu gibidir. Çünkü bize yardım eder. Gerektiğinde geleceğimizi yönlendirir." H-IV-16.

"Türkçe öğretmeni diş fırçası gibidir. Çünkü nasıl ki diş fırçası dişlerimizi temizler, Türkçe öğretmeni de ruhumuzu." G-II-14.

"Türkçe öğretmeni aşçı gibidir. Çünkü öğrencileri pişirir, kıvamına getirir." İ-III-2.

"Türkçe öğretmeni aydınlık gibidir. Çünkü Türkçe öğretmeni aklımızdaki fikirleri aydınlatır." E-II-40.

Türkçe öğretmeni gürül gürül akan bir ırmak gibidir. Çünkü öğrencileri suların üstünde taşır ve denize -ana bilgi kaynağına- götürür." G-IV-11.

Tablo 43. Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak (Özel Okul - Devlet Okulu Bazında)

Sınıf düzeyi	DO				ÖO				GENEL									
	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	II. (6)	III. (7)	IV. (8)	Toplam	Toplam									
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%								
Ağaç					1	3,1			1	1,1	1	0,6						
Ahlak							1	3,1	1	1,1	1	0,6						
Ampul			1	3,8	1	1,1					1	0,6						
Ana-baba			1	3,8	1	1,1					1	0,6						
Anahtar							1	3,1	1	1,1	1	0,6						
Arkadaş		1	4		1	1,1					1	0,6						
Aşçı							1	3,6	1	1,1	1	0,6						
Ateş							1	3,6	1	1,1	1	0,6						
Ay					2	6,3			2	2,2	2	1,1						
Ayna			1	3,8	1	1,1			2	2,2	3	1,7						
Çamaşır makinesi			1	3,8	1	1,1					1	0,6						
Çoban							2	7,1	2	2,2	2	1,1						
Diş fırçası						1	3,1		1	1,1	1	0,6						
Elektrik		1	4		1	1,1					1	0,6						
Florasan							1	3,1	1	1,1	1	0,6						
Geleceğimiz		1	4		1	1,1					1	0,6						
Gelecek			1	3,8	1	1,1					1	0,6						
Geri dönüşüm						2	6,3		2	2,2	2	1,1						
Göz						2	6,3		2	2,2	2	1,1						
Gözlük						1	3,1		1	1,1	1	0,6						
Gül			1	3,8	1	1,1					1	0,6						
Güneş	1	2,6	2	8			3	3,4	7	21,9	2	7,1	1	3,1	10	10,9	13	7,2
Gürül gürül akan bir ırmak									1	3,1	1	1,1	1	0,6				
Harita						1	3,1				1	1,1	1	0,6				
Hayat koçu									1	3,1	1	1,1	1	0,6				
Işık	2	5,3	4	16			6	6,7	3	9,4	1	3,6	1	3,1	5	5,4	11	6,1
Kılavuz kitap									1	3,6			1	1,1	1	0,6		
Kitap											1	3,1	1	1,1	1	0,6		
Kütüphane											1	3,1	1	1,1	1	0,6		
Melek			1	4			1	1,1							1	0,6		
Mum			1	4			1	1,1			2	6,3	2	2,2	3	1,7		
Nakış iğnesi											1	3,1	1	1,1	1	0,6		
Parlak	1	2,6					1	1,1							1	0,6		
Parmak							1	3,1					1	1,1	1	0,6		
Pırıltı											1	3,1	1	1,1	1	0,6		
Pusulula							1	3,1					1	1,1	1	0,6		
Rehber			1	4			1	1,1							1	0,6		
Silgi							2				2	6,3	4	4,3	4	2,2		
Su											1	3,1	1	1,1	1	0,6		
<i>Toplam</i>																		
Öğrenci	4	10,5	12	48,0	6	23,1	3	3,4	24	75,0	8	28,6	18	56,3	50	54,3	72	40
Metafor	3	7,9	8	9,9	6	11,5	17	9,9	12	10,3	6	13,0	15	17,4	33	13,3	50	11,9

Tablo 44, "Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak Türkçe Öğretmeni" temasını oluşturan metaforları, sınıf düzeylerindeki öğrenci sayısına ve bunların yüzdelerine göre sınıflandırmaktadır. Tablo 44'e göre tema kapsamında ikinci sınıflar 28 katılımcıyla 15, üçüncü sınıflar 20 katılımcıyla 14, dördüncü sınıflar 24 katılımcıyla 21 metafor üretmişlerdir. Temada en çok metafor üreten sınıf seviyesinin dördüncü sınıflar olduğu görülmektedir.

Tablo 44. Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak (Toplamda)

OKUL GENELİ								
Sınıf düzeyi	II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam	
Metafor adı	f	%	f	%	f	%	f	%
Ağaç	1	1,4					1	0,6
Ahlak					1	1,7	1	0,6
Ampul					1	1,7	1	0,6
Ana-baba					1	1,7	1	0,6
Anahtar					1	1,7	1	0,6
Arkadaş			1	1,9			1	0,6
Aşçı			1	1,9			1	0,6
Ateş			1	1,9			1	0,6
Ay	2	2,9					2	1,1
Ayna					3	5,2	3	1,7
Çamaşır makinesi					1	1,7	1	0,6
Çoban			2	3,8			2	1,1
Diş fırçası	1	1,4					1	0,6
Elektirik			1	1,9			1	0,6
Florasın					1	1,7	1	0,6
Geleceğimiz			1	1,9			1	0,6
Gelecek					1	1,7	1	0,6
Ger dönüşüm	2	2,9					2	1,1
Göz	2	2,9					2	1,1
Gözlük	1	1,4					1	0,6
Gül					1	1,7	1	0,6
Güneş	8	11,4	4	7,5	1	1,7	13	7,2
Gürül gürül akan bir ırmak					1	1,7	1	0,6
Harita	1	1,4					1	0,6
Hayat koçu					1	1,7	1	0,6
Işık	5	7,1	5	9,4	1	1,7	11	6,1
Kılavuz kitap			1	1,9			1	0,6
Kitap					1	1,7	1	0,6
Kütüphane					1	1,7	1	0,6
Melek			1	1,9			1	0,6
Mum			1	1,9	2	3,4	3	1,7
Nakış iğnesi					1	1,7	1	0,6
Parlak	1	1,4					1	0,6
Parmak	1	1,4					1	0,6
Pırıltı					1	1,7	1	0,6
Pusulula	1	1,4					1	0,6
Rehber			1	1,9			1	0,6
Silgi	2	2,9			2	3,4	4	2,2
Su					1	1,7	1	0,6
<i>Toplam</i>								
<i>Öğrenci</i>	28	40	20	37,7	24	41,4	53	29,3
<i>Metafor</i>	15	9,7	14	11,0	21	15,2	50	11,9

5. TARTIŞMA

5.1.1.Tema sonuçlarının analizi ve Türkçe öğretmenlerine bakış açısı

Ortaokul 2, 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin *Türkçe öğretmeni* kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları "Türkçe öğretmeni gibidir. Çünkü" ibarelerinin tamamlanmasıyla ortaya çıkarma ve ortak özellikleri açısından belli kavramsal temalar altında toplama amacına yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmanın bulguları şu noktalara dikkat çekmektedir:

1. *Türkçe öğretmeni* kavramının bir bütün olarak açıklanabilmesi için çok sayıda metafora ihtiyaç vardır. Örneğin Türkçe öğretmenleri "takoz", "yıldırım", "karga", "gece" gibi olumsuz içerikli metaforlarla açıklanabilecekleri gibi "güneş", "anne/baba", "çay", "kebab", "et tırnak", "vatan" gibi değer verilen kavramlarda da karşılık bulabilir. Bu durum bir kavrama ait düşüncenin yalnızca bir metaforla ortaya konamayacağını göstermektedir.

"Temelde metafor, söz ettiği olgunun kendisi değildir, onun sadece bir sembolüdür. Eğer bu olgunun kendisi olsaydı, metafora gereksinim olmazdı. Bu nedenle, metafor söz ettiği olgudan farklıdır ve bu olguya ilişkin çok güçlü bir perspektif sunsa da çoğu zaman ondan daha azdır. Bu durumu telafi etmek için de birçok metaforun işe koşulması gerekir. (Yob, 2003, 134"ten aktaran: Saban, 2009)."

2. Yapılan çalışma sonucunda Türkçe öğretmeni kavramına yönelik bazı temalardaki metafor ve katılımcı sayıları dikkat çekmektedir. En çok katılım sağlanan tema 159 metafor ve 237 öğrenci ile Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni olmuştur. Bu temayı 50 metafor (%11,9) ve 72 katılımcı ile "Yol gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak Türkçe Öğretmeni" teması takip etmiştir. "Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi Olarak Türkçe Öğretmeni" teması 33 metafor (%7,9) ve 48 katılımcı ile üçüncü sırada yer almıştır. "Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası Olarak" teması 29 (%6,9) metafor ile 24 katılımcıya sahiptir.

Türkçe öğretmenin bilgi kaynağı ve aktarıcısı olarak algılanmasını yol gösterme, rehberlik etme, yakınlık kurma, ilgili ve koruyucu davranma takip etmektedir. Bu durumu Türkçe öğretmenlerinin kişilik özelliklerinin etkilediği düşünülebilir. Ancak, Türkçe dersi içeriğinin öğrencileri konuşturmaya, yazmaya ve anlatmaya teşvik etmesi; Türkçe öğretmenin bunun için öğrenciye ders içinde olanak sağlayabilmesi göz ardı edilemeyecek bir etkidir. Öğrenciler, diğer derslerde çok fazla yakalama imkânı bulamadıkları ya da kısıtlı imkânlara sahip oldukları kendilerini ifade etme kazanımı Türkçe dersi içeriğinde net bir şekilde yer almaktadır. Bu imkânı öğrenciye sunup sunmamak ya da sunabilme yeteneği noktasında karşımıza Türkçe öğretmeni

çıkılmaktadır. D-IV-7 kodlu öğrencinin "*Türkçe öğretmeni farklıdır. Çünkü diğer öğretmenler gibi değildir. Onlara söyleyemediklerimi Türkçe öğretmenime söyleyebilirim.*" ifadesinden de çıkarılabileceği gibi araştırma bulguları incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin bu imkânı öğrencilere sunduğunu söylemek mümkündür. Bu durum araştırmanın değişkenlerinden olan özel okul ve devlet okulundaki Türkçe öğretmenleri açısından incelendiğinde, özel okul öğrencilerinin iletişimle ilgili metafor üretme konusunda önemli bir farkla önde olduğu görülmektedir. Bu veri, özel okullardaki Türkçe öğretmenlerinin öğrenci ile iletişim konusuna daha çok dikkat ettiği sonucunu ortaya çıkarabilir.

3.Sınıf düzeyi ve özellikle okul türü değişkenleri, öğrencilerin Türkçe öğretmeni kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri önemli derecede etkilemektedir. Örneğin özel okul Türkçe öğretmenleri için "Yol Gösterici, Yönlendirici, Etkileyici" temasında 33 metafor üretilirken devlet okulu öğrencileri tarafından yalnızca 17 metafor üretilmiştir. Yine "Yakınımız, Ailemizin Bir Parçası" temasında özel okul öğrencileri 29 metafor üretirken devlet okulu öğrencileri 10 metafor üretmiştir. "Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi" temasında da benzer bir farklılık vardır: özel okulda 33, devlet okulunda 16 metafor üretilmiştir.

Özel okul ile devlet okulu öğrencilerinin metafor üretme durumları incelendiğinde en büyük fark ortaokul 2.(6.) sınıf öğrencilerinde ortaya çıkmaktadır. Devlet okulundaki 2. sınıf öğrencileri 38 (%9) metafor üretirken özel okul öğrencilerinin Türkçe öğretmeni kavramına dair ürettikleri metafor sayısı 117 (%27,8)'dir. Sınıf düzeyindeki farklılıklar da devlet okulunda okuyan 2. sınıf öğrencilerinin 38 metafor üretmesine karşın 3. sınıf öğrencileri 81 metafor üretmesiyle ortaya çıkmaktadır.

4. Kavramsal metafor temaları, özel okul ve devlet okulu değişkeni açısından incelendiğinde bazı temalara metafor bazlı katılımlarda ciddi farklılıkların olduğu dikkat çekmektedir: Bilgi Kaynağı ve Aktarıcısı'nda DO 48, ÖO 111; Değer'de DO 9, ÖO 16; Türkçemize Hakim / Dil Öğreticisi'nde DO 13, ÖO 3; Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası'nda DO 10, ÖZ 19; Yol Gösterici'de DO 17, ÖO 33.

5. Araştırmaya dahil olan öğrencilerden bazıları, 159 metafor (%38) üreterek Türkçe öğretmenlerini Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı olarak algıladıklarını açıklamışlardır. Bu durum Türkçe öğretmenlerinin, öğrenciler tarafından hem Türkçe alanında hem de farklı birçok konuda bilgi düzeyi yüksek ve meslekî anlamda bilgiyi aktarma becerisine sahip öğretmenler olarak görüldüğünü göstermektedir. Türkçe öğretmenin donanımlı olması ve öğrencilerinin ona güvenmesi dersin hem öğrenci hem de öğretmen açısından etkin bir şekilde işlenmesine olanak sağlamaktadır. Öğrencinin öğretmenini bilgi düzeyi açısından yeterli görmemesi ise öğrenme sürecini olumsuz etkileyen bir etken olarak ortaya

çıkılmaktadır. Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe Öğretmeni teması altında yer alan bazı metaforlar, bu açıdan incelendiğinde olumlu bir algıyı ortaya koymaktadır.

6. Türkçe öğretmenlerinin birçok anlamda bilgili ve donanımlı olması olumlu bir durumken bilginin tek kaynağı ve aktarıcısı olarak görülmesi 2005 yılında ülkemizde uygulamaya geçirilen yapılandırmacı yaklaşımın esasları ile örtüşmemektedir. Öyle ki 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2006) temel amaçları arasında şunlar yer almaktadır:

- Öğrencilerin edindikleri birikimler üzerine yenilerini inşa etmeleri,
- Karşılaştıkları sorunlara alternatif ve yaratıcı çözümler üretmeleri,
- Bir grup içerisinde beraber çalışma bilinç ve cesaretine ulaşmaları, üretme ve tartışma etkinliklerine katılmaları,
- Farklı araştırma yöntem ve tekniklerini kullanmaları,
- Olay ve durumları kendi deneyimlerinden hareketle doğru olarak anlamaları,
- Disiplinler arası bir bakış kazanmaları.

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda yetiştirilmesi amaçlanan öğrencilerin Türkçe öğretmenlerini "Bilgi Kaynağı ve Aktarıcısı Olarak" görmeleri, yapılandırmacı yaklaşıma 2005 yılında geçilmesine rağmen Türkçe eğitiminde hâlâ davranışçı yaklaşımın etkilerinin yoğun bir şekilde devam ettiğini göstermektedir. Öğrenciler; edindikleri bilgiler üzerine yenilerini inşa edebilmek, var olan sorunlara özgün çözüm önerileri üretebilmek, toplum içerisinde kendi bilgisine güvenerek üretken olabilmek, farklı yöntem ve tekniklere başvurabilmek, olayları kendi birikimlerinden yararlanarak anlamlandırabilmek ve farklı alanlardan bilgi kazanabilmek için Türkçe öğretmenin kaynaklığına değil rehberliğine ihtiyaç duymaktadır.

7. Okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dilbilgisi öğrenme alanlarından oluşan Türkçe dersi her alanda etkinliği ve uygulamaya içermektedir. Araştırma bulgularında İmla kılavuzu olarak, Bilgi Kaynağı aktarıcısı olarak temaları dilbilgisi-yazım bilgisi alanını karşılarken diğer öğrenme alanlarına yönelik metaforun çok az olması dikkat çekicidir. Kitap okumayı Seven-Sevdiren Olarak teması dahilinde üretilen metafor sayısı ile katılımcı sayısı sadece ikidir. Türkçe öğretmenleri için en çok kullanılan metafor olan "kitap" bu tema altında yalnızca 1 frekansa sahiptir. Bu durumda, kitap okumanın önce Türkçe öğretmenleri, sonra da öğrenciler nezdinde yeterli öneme sahip olmadığı sonucuna varılabilir. Kitap okumayı sevmeyen bir Türkçe öğretmenin öğrenciye bu alışkanlığı aşılması mümkün gözükmemektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6. 1. Sonuçlar

1. Türkçe öğretmeni kavramını öğrencilerin ürettikleri metaforlara bakarak genel olarak değerlendirmek gerekirse; öğrencilerin Türkçe öğretmenlerine karşı çok olumlu bir bakış açısında olduğunu söylemek mümkündür. Bu sonucun ortaya çıkmasında Türkçe öğretmenlerinin meslekî donanımlarının yanında kişiliklerinin de etkisi olduğu bir gerçektir.

2. Devlet okulu öğrencileri 171 metafor üretirken özel okul öğrencilerinin 249 metafor üretmeleri bilgisinden yola çıkarak özel okul öğrencilerinin metafor üretme konusunda daha başarılı olduğu sonucuna varılabilir.

3. Aynı metaforlar, farklı özellikler ortaya koyan öğrenci açıklamaları sayesinde Türkçe öğretmeni kavramının farklı yönlerini ışığa kavuşturmuştur. Melek, kelebek, ışık, kitap, şiir, kapı bunlardan birkaçıdır. Araştırma bulgularında en az iki, en çok altı temaya dahil olan 44 ortak metafor vardır. Bu durum metaforun zihinsel algıları ortaya koyma noktasındaki gücü olarak yorumlanabilir.

4. Araştırma sonucunda Türkçe öğretmenin öğrencilerle yakın bir iletişim içinde olması hem öğretmenlerin hem de Türkçe dersinin içeriğiyle alakalı bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrenciler, diğer öğretmenlere nazaran Türkçe öğretmenlerine karşı kendilerini daha yakın hissetmektedirler.

5. 159 metafor üreten 237 öğrencinin katılım gösterdiği Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı Olarak Türkçe öğretmeni teması, ülkemizde arkada bırakmaya çalışılan davranışçı yaklaşımın eğitim sistemimiz üzerinde etkilerinin halen mevcut olduğunun göstergesidir.

6. Değer olarak teması altında 25 metafora sahip Türkçe öğretmeni, Türk eğitim sistemi içinde olduğu gibi öğrencilerin zihinsel algılarında da önemli bir yere sahip olduğunun göstergesidir.

7. Kavramsal temalar incelendiğinde Türkçe öğretmenlerinin 2005 Türkçe Öğretim Programında yer alan "Dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu; okuduğu, dinlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri" hedeflerini büyük oranda gerçekleştirebildiğini söyleyebiliriz. Ancak "Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri; Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları; seviyesine uygun eserleri okumaları; bilim, kültür ve sanat etkinliklerini seçme, dinleme, izleme alışkanlığı ve zevki kazanmaları" hedeflerinden büyük ölçüde uzak gözükmektedir.

8. Sonuç olarak, metaforlar ortaokul öğrencilerinin Türkçe öğretmeni olgusuna ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri anlamada, açığa çıkarmada ve açıklamada güçlü birer araştırma aracı olarak kullanılabilir.

6. 2. Öneriler

Bu bölümde sonuçlara ve araştırma sürecinde kazanılan deneyimlere dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmektedir. Bu öneriler araştırma sonuçlarına dayalı öneriler ve ileride yapılabilecek araştırmalara yönelik öneriler olmak üzere iki başlıkta toplanmıştır.

6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

1. Türkçe öğretmeni kavramına yönelik temalar incelendiğine çoğu Türkçe öğretmenin olumlu, gelişmeye açık, yardımsever, güvenilir, bilgili, koruyucu özellikteki kavramlarla açıklandığı söylenebilir. Buna rağmen "Kitap Okumayı Seven-Sevdiren" temasının yalnızca 2 öğrencinin yer aldığı 2 metaforlardan oluşması dikkat çekmektedir. Türkçe öğretiminin amaçlarından biri, Türk Millî Eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak öğrencilerin okuma ve yazma alışkanlığı kazanabilmeleridir. Okumayı sevmeyen ve sevdiremeyen, bu konuda donanımlı olmayan dil öğretmenleri mesleklerini eksik icra ediyor demektir.

2. Okuma öğrenme alanının yanında yazma alanında da öğretmenlerin hassas ve dikkatli davranması gerekmektedir. Bu hususta Türkçe öğretmeni yetiştirme politikaları gözden geçirilebilir, geliştirilebilir.

6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Ortaokul 2, 3 ve 4. sınıflarla yapılan bu çalışma Türkçe öğretmenleri, diğer alan öğretmenleri ve okul yöneticilerinin Türkçe öğretmeni kavramına yönelik algılarını ortaya koyma amacıyla yeni bir araştırma yapılabilir.

2. Bu araştırma ortaokul öğrencilerine farklı aralıklarla yapılarak Türkçe öğretmeni algısının ne gibi değişiklikler geçirdiği ortaya konulabilir. Böyle bir çalışma Türkçe öğretmenlerimize mesleklerini ve kendilerini değerlendirme şansı sunabilir.

3. Okuma, yazma, dinleme, konuşma ve dilbilgisi Türkçe dersi öğrenme alanlarının ortaokul öğrencilerindeki zihinsel imgeler, metaforlar aracılığıyla tespit edilerek Türkçe dersi öğretim programına ve Türkçe öğretmeni yetiştirme politikalarına katkıda bulunulabilir.

4. "Edebiyat öğretmeni" kavramının orta öğretimdeki öğrencilerin zihinsel imgeleri metaforlar aracılığıyla incelenerek dil öğretiminin devamlılığı ortaya koyulabilir.

7. KAYNAKLAR

- Akkaya, A. (2011). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin konuşma kavramına ilişkin algıları, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 1-9.
- Aksan, D. (1994). Ana Dili, *Dil Dergisi/ Doğan Aksan Özel Sayısı*, 16: 63-71.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin Sözcükleri*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, D. (2005). *Türkçenin Gücü*, (9. baskı), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aydın İ. S. ve Pehlivan, A. (2010). Türkçe öğretmen adaylarının "öğretmen" ve "öğrenci" kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar, *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 5(3), 818-842.
- Ayverdi, İ. (2008). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. Kubbealtı Lügati.
- Banarlı, N.S. (2004). *Türkçenin Sırları*, (20. baskı), İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Balci, A (1999). Okulla ilgili mecazlar (metafor): Seçilmiş dört okulda öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin okul algıları. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Binyazar, A. (1983). Ana dili öğretiminde yazınsal alanlara açılım. *Türk Bilim Dergisi*. 379-380, 57-72.
- Çağrı, Ö. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının "coğrafya" kavramına yönelik metafor durumları. Ahi Evren Üniversitesi. 8(2). 55-69.
- Çelebi, M. D. (2006). Türkiye’de ana dili eğitimi ve yabancı dil öğretimi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 285-307.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 269-283.
- Çiçek, H. (2003). Kadim üç felsefe bağlamında Mevlana'nın mesnevisinde metaforik anlatım, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 44(1) , 293-311.
- Çoklar, A. N. ve Bağcı, H. (2009). Öğretmen adaylarının eğitim teknolojisi kavramına yönelik geliştirmiş olduğu metaforlar, *Journal of Quafqaz University*, 28, 172-184.
- Çoşkun, M.(2010). Lise öğrencilerinin "iklim" kavramıyla ilgili zihinsel imgeleri (metaforları), *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 919-940.
- Demir, G. Y. (2010). Çevirenin önsözü. G. Lakoff & M. Johnson (Yazarlar) *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil*. İstanbul: Paradigma.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı yayıncılık: Ankara.
- Eraslan Çapan, B. (2010). Öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3(12). 140-154.
- Erdem: (2010). Atasözlerindeki metaforların işleyişi, *Milli Folklor*, 22 (88), 33-37.

- Erdemir, A. Y. (1997). Televizyon reklamlarında anlam yaratmada metafor kullanımı, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Doğan, D. M. (2008). *Doğan büyük Türkçe sözlük*. Pınar Yayınları.
- Girmen, P. (2007). İlköğretim öğrencilerinin konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Guiraud, P. (1994). *Göstergebilim*. (Çev. M. Yalçın). Ankara: İmge Kitabevi.
- Güven: ve Akhan, N. (2010). İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin öğeleri açıklamak için kullandıkları metaforlar üzerine bir araştırma, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 135-172.
- İnam, Ö. (2008). Televizyon reklamlarında metafor kullanımı, (Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Kavcar, C. ve Kantemir, E. (1986). Türk dili. *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Kayaalp, İ. (1998). *İletişim ve Dil*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kılıç Ekici, Ö. (2012). Dillerin çeşitliliği. *TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, Şubat, 45 (531): 46-51.
- Kınsız, M. (2011). Kültürel metaforlar aracılığıyla yabancı dil öğretimi, *EKEV Akademik Dergisi*, 47.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (2010). *Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil* (Çev. G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma.
- MEB, (2009). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi: Ankara.
- MEB, (2013). *İlköğretim 6. sınıf öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: Saray Matbaacılık.
- Ouchenski, C.(1861). *Oeuvres choisies (anadilde düşünmek)*, Revue du Ministère de l'Instruction Publique Dergisi (Çev. A. Ak). 12.07.2013 tarihinde <http://www.ege-edebiyat.org> adresinden erişilmiştir.
- Quine,W. V. (2003). Eğretileme üzerine son düşünceler, *Kitap-İlk*. (Çev. E. Efe ÇAKMAK). YKY, 65 (75).
- Ocak, G. ve Gündüz, M. (2006). Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik mesleği hakkındaki metaforların karşılaştırılması, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 293-310.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının 'Coğrafya' kavramına yönelik metafor durumları, *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2) ; 55-69.

- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory and Practice*, 6 (2), 461-522.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Sarı, M. (2010). İlköğretim öğrencilerinde polis kavramının metaforlar aracılığıyla incelenmesi, *Polis Bilimleri Dergisi*, 12(2), 43-80.
- Sever, S. (1997). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sinan, A. T. (2006). Ana dili eğitimi üzerine bazı düşünceler. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 75-78.
- Tompkins, P. ve Lawley, J. (2002). The magic of metaphor. The Caroline Newsletter, March.
- Türk Dil Kurumu, (2009). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.
- URL-1, http://tr.wikiquote.org/wiki/Mustafa_Kemal_Atat%C3%BCrk/Dil. 20 Mart 2013.
- Ünal, A. ve Ünal, E. (2010). Öğretmen ve öğrencilerin rehber öğretmeni algılamalarına ilişkin bir durum çalışması, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 919-945.
- Vardar, B.(1980). *Dilbilim ve dilbilgisi terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalçın, A.(2002). *Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A., Ünal, A. ve Çelik M.(2011). Öğretmen kavramına ilişkin öğretmen, yönetici ve müfettiş algılarının analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 92-102.

EKLER

Ek 1. Öğrencilerin Türkçe Öğretmenlerine Dair Metafor Ürettikleri Çalışma Kâğıdı

METAFORLAR

Latince ve Grekçe “*metafora*” kökünden gelen metafor kavramı; öte, aşırı anlamındaki *meta* ile taşımak, yüklenmek anlamındaki *pherein* sözcüklerinden oluşmuş birleşik bir isimdir. Günümüzde daha çok söz sanatı olarak bilinen metafor, dilimizde karşılığını *benzetme*, *eğretileme*, *mecaz* ve *istiare* olarak bulmuştur.

Her dilde, anlatımı güçlendirmek, canlı ve kalıcı kılmak için yararlanılan söz sanatlarından biri olan “benzetme”; bir nesnenin niteliğini, bir eylemin özelliğini daha iyi anlatabilmek için başka nesne ve eylemlerden yararlanılarak, onu anımsatma yoluyla gerçekleştirilir(Aksan,1998). Arslan ve Bayrakçı'ya(2006) göre metafor, bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizması olarak dikkat çekmektedir.

Sevgili öğrenciler! Sizlerden bu bilgiler ışığı altında Türkçe öğretmenlerine dair “Türkçe öğretmenigibidir. Çünkü.....” şeklinde metaforlar oluşturmanızı istiyorum. Destüğünüz için teşekkür ederim.

Öğrencinin;

Okulu:

Sınıfı:

1) *Türkçe öğretmeni.....gibidir. Çünkü*

.....
.....
.....

2) *Türkçe öğretmeni.....gibidir. Çünkü*

.....
.....
.....

3) *Türkçe öğretmeni.....gibidir. Çünkü*

.....
.....
.....

Ek 2. Devlet Okulu Öğrenci Verilerinin Değerlendirilmeye Alınma Durumları

DEĞERLENDİRME DIŞI TUTULAN ÖĞRENCİ KÂĞITLARI			TOPLAM
ÖĞRETMEN	ÖĞRENCİ KODLARI	SAYI	SAYI
A-IV	A-IV-17	1	18
B-III	B-III-3 B-III-6 B-III-10 B-III-13 B-III-14 B-III-18	6	19
C-II	C-II-1 C-II-7 C-II-9 C-II-14 C-II-16 C-II-12 C-II-19 C-II-20 C-II-21 C-II-22	10	22
D-III	D-III-13	1	13
D-IV	D-IV-10	1	10
E-II	E-II-5 E-II-14 E-II-15 E-II-16 E-II-19 E-II-21 E-II-23 E-II-26 E-II-27 E-II-28 E-II-31 E-II-33 E-II-37 E-II-39 (boő)	14	40
TOPLAM		33	122
GEĐERLİ		89	

Ek 3. Özel Okul Öğrenci Verilerinin Değerlendirilmeye Alınma Durumları

DEĞERLENDİRME DIŞI TUTULAN ÖĞRENCİ KÂĞITLARI			TOPLAM
ÖĞRETMEN	ÖĞRENCİ KODLARI	SAYI	SAYI
F-II	YOK	0	10
G-II	YOK	0	17
G-III	YOK	0	13
G-IV	YOK	0	13
H-IV	H-IV-9	1	17
İ-II	İ-II-1 İ-II-5	2	6
İ-III	İ-III-5	1	13
K-II	K-II-1	1	2
K-III	YOK	0	3
K-IV	K-IV-3 K-IV-4 K-IV-5 K-IV-6 K-IV-7 K-IV-8	6	9
TOPLAM		11	103
GEÇERLİ		92	

Ek 4: Temalara, Okul Türlerine ve Sınıf Düzeylerine Göre Metafor Durumları

Kod	Metafor adı	DEVLET OKULU								ÖZEL OKUL								GENEL	
		II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		II. (6)		III. (7)		IV. (8)		Toplam		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Adalet	1	2,6%	1	1,2%	4	7,7%	6	3,5%	0	0,0%	1	2,2%	0	0,0%	1	0,4%	7	1,7%
2	Aşırı Hassas	0	0,0%	0	0,0%	2	3,8%	2	1,2%	1	0,9%	0	0,0%	1	1,2%	2	0,8%	4	1,0%
3	Bilgi Kaynağı-Aktarıcısı	10	26,3%	32	39,5%	6	11,5%	48	28,1%	55	47,0%	19	41,3%	37	43,0%	111	44,6%	159	37,9%
4	Bilinmeyenli-Değişken	0	0,0%	1	1,2%	5	9,6%	6	3,5%	3	2,6%	0	0,0%	1	1,2%	4	1,6%	10	2,4%
5	Değer	2	5,3%	4	4,9%	3	5,8%	9	5,3%	11	9,4%	0	0,0%	5	5,8%	16	6,4%	25	6,0%
6	Düzeltilmesi Gereken Bir Varlık	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	2,2%	0	0,0%	1	0,4%	1	0,2%
7	Eğlendirici-Neşe Kaynağı	0	0,0%	6	7,4%	1	1,9%	7	4,1%	0	0,0%	0	0,0%	2	2,3%	2	0,8%	9	2,1%
8	Gözetleyici-Koruyucu-İlgili-Yardımcı-İyi	10	26,3%	3	3,7%	3	5,8%	16	9,4%	7	6,0%	5	10,9%	5	5,8%	17	6,8%	33	7,9%
9	Huzur Veren	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	1	0,6%	1	0,9%	0	0,0%	2	2,3%	3	1,2%	4	1,0%
10	İyi Bir Konuşmacı	1	2,6%	2	2,5%	0	0,0%	3	1,8%	0	0,0%	1	2,2%	1	1,2%	2	0,8%	5	1,2%
11	Kelimelere Hâkim	0	0,0%	2	2,5%	1	1,9%	3	1,8%	1	0,9%	5	10,9%	1	1,2%	7	2,8%	10	2,4%
12	Kitap Okumayı Seven-Sevdiren	0	0,0%	1	1,2%	0	0,0%	1	0,6%	0	0,0%	1	2,2%	0	0,0%	1	0,4%	2	0,5%
13	Korkutucu	0	0,0%	3	3,7%	2	3,8%	5	2,9%	4	3,4%	1	2,2%	2	2,3%	7	2,8%	12	2,9%
14	Öncü-Lider-Örnek Kişi	1	2,6%	2	2,5%	2	3,8%	5	2,9%	5	4,3%	1	2,2%	2	2,3%	8	3,2%	13	3,1%
15	Pratik	4	10,5%	1	1,2%	1	1,9%	6	3,5%	1	0,9%	2	4,3%	1	1,2%	4	1,6%	10	2,4%
16	Sabırlı	0	0,0%	0	0,0%	1	1,9%	1	0,6%	2	1,7%	0	0,0%	0	0,0%	2	0,8%	3	0,7%
17	Tamamlanan	1	2,6%	2	2,5%	0	0,0%	3	1,8%	2	1,7%	0	0,0%	0	0,0%	2	0,8%	5	1,2%
18	Türkçemize-Anadilimize Hâkim / Dil öğreticisi	1	2,6%	2	2,5%	10	19,2%	13	7,6%	1	0,9%	0	0,0%	2	2,3%	3	1,2%	16	3,8%
19	Uyku getiren-Sıkıcı	0	0,0%	5	6,2%	1	1,9%	6	3,5%	1	0,9%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,4%	7	1,7%
20	Yakınımız-Ailemizin Bir Parçası	4	10,5%	4	4,9%	2	3,8%	10	5,8%	9	7,7%	1	2,2%	9	10,5%	19	7,6%	29	6,9%
21	Yazım Bilgisine Hâkim Olarak	0	0,0%	2	2,5%	1	1,9%	3	1,8%	1	0,9%	2	4,3%	0	0,0%	3	1,2%	6	1,4%
22	Yol Gösterici-Yönlendirici-Etkileyici Olarak	3	7,9%	8	9,9%	6	11,5%	17	9,9%	12	10,3%	6	13,0%	15	17,4%	33	13,3%	50	11,9%
	Toplam	38	100%	81	100%	52	100%	171	100%	117	100%	46	100%	86	100%	249	100%	420	100%

9. ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

1988 yılında Trabzon'da doğdu. Lisans eğitimini 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi'nde tamamladı. Aynı yıl Türkçe Eğitimi dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2011-2012 eğitim öğretim yılından bu yana İstanbul'da özel bir kurumda Türkçe öğretmeni olarak çalışmaktadır.

İLETİŞİM BİLGİLERİ:

Adres : Maden Mah. Boğazhisar Sok. Nu: 10. Sarıyer /İstanbul.

E- posta: gediklioziem6134@gmail.com

Telefon : 0546 4727435